

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 16

ANDRA KAMMAREN

1961

28 april—4 maj

Debatter m. m.

Fredagen den 28 april

	Sid.
Beräkningen av bostadsrätts överlåtelsevärde.....	5
Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.....	11
Ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag, m. m.....	20
Utredning om vetenskaplig forskning rörande arbetet och arbetsplatsen.....	30
Skydd mot korrosion.....	36
Utarbetande av ett tidsenligt byggnadskostnadsindex, m. m.....	38
Interpellationer av:	
herr Lundberg ang. viss försäkringsform.....	40
herr Jönsson i Ingemarsgården ang. ökad upplåtelse av kronofisken för sportfiskeändamål.....	42
herr Wedén ang. tillämpningen av 13 § tulltaxeförordningen.....	43

Tisdagen den 2 maj

Interpellation av herr Jönsson i Ingemarsgården ang. fördelningen av medel som influtit enligt 2 kap. 10 § vattenlagen.....	47
---	----

Onsdagen den 3 maj

Svar på interpellation av herr Gustafsson i Kårby ang. en central registrering av narkotikarecept.....	49
Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål.....	53
Skattebefrielse för ersättning till övervakare, m. m.....	82
Rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond.....	85
Ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser om fordonståg m. m.....	92

Torsdagen den 4 maj

Svar på interpellationer av:

herr Eriksson i Bäckmora ang. yrkesskadeförsäkringslagens tillämpning vid arbetsbyte	97
herr Franzén ang. tillämpningen av sjukförsäkringslagen m. m. på elever vid vissa yrkesutbildningsanstalter samt herr Senander ang. obligatorisk sjuk- och yrkesskadeförsäkring av elever vid de s. k. inbyggda yrkesskolorna	99
herr Gustafsson i Skellefteå ang. den statliga bostadspolitikens utformning, m. m.	100
fröken Andersson i Strängnäs ang. säkerhetsföreskrifterna i samband med sprängämnestillverkning	109
Interpellation av herr Ekström i Iggesund ang. trötthetsfaktorns betydelse vid trafikolyckor, m. m	110

Samtliga avgjorda ärenden**Fredagen den 28 april**

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 73, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (finansdepartementet)	5
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 49, ang. godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Norge om tullättnader m. m. vid flottning i svensk-norska vattendrag	5
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 19, ang. beräkningen av bostadsrätts överlåtelsevärde	5
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 21, ang. vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.	11
— nr 23, ang. statens stöd åt växtförädlingen m. m.	20
— nr 25, ang. ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag, m. m.	20
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 24, ang. utredning om vetenskaplig forskning rörande arbetet och arbetsplatsen	30
— nr 25, om skydd mot korrosion	36
— nr 26, om utarbetande av ett tidsenligt byggnadskostnadsindex, m. m.	38
— nr 27, ang. åldringsvården	40

Onsdagen den 3 maj

<i>Bevillningsutskottets</i> memorial nr 46, ang. befrielse från nöjesskatt för idrottstävlingar m. m. (gemensam omröstning)	48
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 14, ang. lag om ändrad lydelse av 59 § kommunallagen, m. m.	53
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 70, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (justitiedepartementet)	53
— nr 71, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (försvarsdepartementet)	53

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 72, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (socialdepartementet)	53
— nr 75, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (handelsdepartementet)	53
— nr 76, ang. stat för riksgäldsfonden	53
— nr 77, ang. befrielse från ersättningsskyldighet till kronan	53
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 42, om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål	53
— nr 43, om skattebefrielse för ersättning till övervakare, m. m.	82
— nr 45, om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond	85
— nr 47, ang. möjligheterna att omforma den allmänna varuskatten till en flexibel och konjunkturanpassad utjämningskatt	92
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 42, om ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser om fordonståg m. m.	92
— nr 43, ang. ändrad lydelse av 1 § lagen om allmänna barnbidrag .	96

Fredagen den 28 april

Kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollet för den 21 in-
nevarande april.

§ 2

Föredrogs den av herr *Magnusson* i
Jönköping vid kammarens nästföregående
sammanträde gjorda, men då bord-
lagda anhållan att få framställa inter-
pellation till herr statsrådet och chefen
för kommunikationsdepartementet an-
gående vägtrafikförordningens s. k.
vänsterregel.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3

Föredrogs den av herr *Enskog* vid
kammarens nästföregående sammanträ-
de gjorda, men då bordlagda anhållan
att få framställa interpellation till herr
statsrådet och chefen för civildeparte-
mentet angående vissa äldre statstjän-
stens befordringsmöjligheter.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4

Föredrogs den av herr *Larsson* i Nor-
derön vid kammarens nästföregående
sammanträde gjorda, men då bordlagda
anhållan att få framställa interpellation
till herr statsrådet och chefen för jord-
bruksdepartementet angående bekäm-
pande av virussjukdomar hos husdjur.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Föredrogs vart för sig
statsutskottets utlåtande nr 73, i an-
ledning av Kungl. Maj:ts proposition
angående ytterligare utgifter å tilläggs-

stat II till riksstaten för budgetåret
1960/61, i vad propositionen avser fi-
nansdepartementets verksamhetsområ-
de; samt

bevillningsutskottets betänkande nr
49, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-
position angående godkännande av över-
enskommelse mellan Sverige och Norge
om tullättnader m. m. vid flottning i
svensk-norska vattendrag.

Kammaren biföll vad utskotten i
nämnda utlåtande och betänkande hem-
ställt.

§ 6

**Beräkningen av bostadsrätts överlåtelse-
värde**

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande
nr 19, i anledning av motion angående
beräkningen av bostadsrätts över-
låtelsevärde.

Tredje lagutskottet hade behandlat en
i riksdagens andra kammare väckt mo-
tion nr 600, av herr *Carlsson* i Stock-
holm.

I motionen föreslogs, att riksdagen
ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hem-
ställa om utredning dels angående så-
dana ändrade bestämmelser i lagen om
kontroll av upplåtelse och överlåtelse
av bostadsrätt, att innehavare av bo-
stadsrätt vid överlåtelse av denna må
tillgodoräkna sig det värde som kan
fastställas enligt bestämmelserna i näm-
nda lag utan hinder av vad som kan vara
stadgat i bostadsrättsföreningens stad-
gar eller särskilt utfärdade bestämmel-
ser, samt att innehavare av bostadsrätt
vid försäljning av denna skall få till-
godoräkna sig den penningvärdeför-
sämring, som skett under den tid, bo-
stadsrätten innehafts, dels huruvida

Beräkningen av bostadsrätts överlåtelsevärde

nyssnämnda bestämmelse bör gälla även ort, där lagen om hyresreglering icke gäller».

Utskottet hemställde, att förevarande motion II: 600 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Osvald, Ebbe Ohlsson, Alexanderson, Johansson* i Öckerö, *Bengtsson* i Göteborg och *Carlsson* i Stockholm, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte såsom sin mening giva till känna vad reservanterna anfört i anledning av motionen II: 600.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr CARLSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Som framgår av föreliggande utlåtande är detta ärende formellt mycket komplicerat och berör inte mindre än tre lagstiftningar, bostadsrättskontrollagen, hyresregleringslagen och föreningslagen, varjämte tertiärlånekungörelsen också skymtar i bakgrunden. Det är just det att frågan är så komplicerat som gjort att jag i min motion endast har velat aktualisera själva sakfrågan och yrkat på en utredning i syfte att så långt det är möjligt få fram ett riktigt utgångsläge för värdering av en bostadsrättslägenhet vid försäljning eller överlåtelse.

Om jag alltså bortser från alla de formella och komplicerade lagstiftningsaspekter som kommer in i bilden, avser min motion att skapa förutsättningar för att en bostadsrättsinnehavare vid överlåtelse eller försäljning skall få ut den del av fastighetens verkliga värde som i försäljningsögonblicket motsvarar bostadsrätts andel i fastigheten. Därigenom kommer säljaren även att få en viss kompensation för den eventuella penningvärdeförsämring som inträffat under den tid som bostadsrätten innehafte. Min och övriga reservanternas önskan är alltså icke att få fram ett över-

värde på bostadsrättslägenheterna vid försäljning eller överlåtelse, vilket på grund av bostadsbristen på vissa platser annars lätt kunde uppstå. Vi vill få en översyn av hela detta frågemaal i syfte att olika stadbestämmelser och föreningsbeslut, som nu i stor utsträckning finns inom bostadsrättsföreningar av alla kategorier, icke skall lägga hinder i vägen för den som tvingas att sälja eller överlåta sin bostadsrätt, att tillgodogöra sig lägenhetens verkliga värde.

Utskottsmajoriteten säger att den metod som vissa stadbestämmelser innebär icke ger till resultat lägre värden än bestämmelserna i 6 § bostadsrättskontrollagen tillåter. Detta kan jag inte hålla med om. Meningen är ju att bostadsrättsens verkliga värde skall erhållas, vilket också är klart uttalat och även torde vara syftet med bestämmelsen i bostadsrättskontrollagen. De stadbestämmelser som jag avser innehåller som regel att bostadsrättsinnehavaren endast får tillbaka insatsen jämte gjorda amorteringar och eventuella utlägg för förbättringar av lägenheten. I de flesta föreningar är amorteringarna avpassade så, att en fastighets förslitning och den därav följande värdeminskningen sker i samma takt som dessa amorteringar. Utgifterna för lån och räntor minskas givetvis också i samma takt och därigenom även innehavarnas årsomkostnader. Men tomten stiger i pris, i varje fall här i Stockholm och andra större städer. Även fastighetens stomme ökar i pris i takt med penningvärdeförsämringen. Jag har haft rika tillfällen att konstatera hur stomvärdet och tomtvärdet i ombyggnadshus nu har ett betydande ökat verkligt värde genom penningvärdeförsämringen och de höga byggnadskostnaderna. Det är detta verkliga värde en bostadsrättsinnehavare icke får ut den dag han tvingas sälja sin lägenhet.

En mätare av hur de verkliga fastighetsvärdena stigit under de senaste årtiondena kan man få genom att studera

Beräkningen av bostadsrätts överlåtelsevärde

fastighetstaxeringarna. Jag har stickprovsvis undersökt några fastigheter med bostadsrättslägenheter i olika delar av det inre Stockholm och funnit att fastigheterna där stigit praktiskt taget utan undantag från 1939 till den senaste allmänna fastighetstaxeringen 1957. I samtliga fall gäller det fastigheter utan statliga lån. Stegringen är i allmänhet betydande, i vissa fall upp till 46 procent, vilket för en liten enrumslägenhet ger en värdeökning med cirka 2 000 kronor. I ett annat fall är ökningen för en något större enrumslägenhet, ungefär 34 kvm, cirka 4 500 kronor. Det rör sig alltså om smålägenheter bebodda av det sparsamma arbetande folket. Ty de som skaffat sig sådana lägenheter är huvudsakligen sparsamma, skötsamma arbetare och lägre tjänstemän. Det är väl ändå ingen som vill påstå att taxeringsvärdena stiger snabbare än de verkliga värdena eller att taxeringarna är felaktiga. I varje fall i Stockholm är fastighetstaxeringarna i förhållande till försäljningsvärdena i stort sett mycket låga. Sällan eller aldrig säljs en fastighet till taxeringsvärdet. Men bostadsrättsinnehavaren, som ändå äger sin del av fastigheten, får icke ut sin andel i detta verkliga värde. Undantag finns givetvis här som annorstädes, men som regel är denna bild riktig, så långt jag kunnat finna.

F. d. byrådirektör Bildmark konstaterar i en utredning om underhållskostnaderna för hyresfastigheter i Stockholm, att om en byggnad kontinuerligt underhålles, sjunker den i princip inte i värde. Även om detta bara är ett teoretiskt resonemang torde det — så långt jag känner förhållandena — vara på det sättet, att bostadsrättslägenheter i betydligt större utsträckning än vanliga hyreslägenheter underhålls och moderniseras, med andra ord följer med tidens krav och får en betydligt större livslängd. Med äganderätten följer att lägenheten sköts väl — detta är något som ligger i sakens natur, ty man är ju

mera aktsam om egna tillhörigheter än om andras. Därför bibehålls också fastighetens värde i stort sett; det blir en mycket liten värdeminskning. Hela penningvärdeförsämringen kommer då in i bilden, och enligt mitt sätt att se är det oriktigt, att den som av en eller annan anledning tvingas sälja eller överlåta sin lägenhet skall på grund av en stadgebestämmelse gå miste om den värdestegring som vederbörande dock varit med om att skapa. Att en annan person eller bostadsrättsföreningen skall tillgodogöra sig denna inkomst utan att själv ha medverkat till dess skapande förefaller mig felaktigt. Jag har mig bekant många fall, där man på detta sätt tvingats avstå från ett värde. Att man reagerar kraftigt häremot är helt naturligt.

Detta inverkar också på intresset bland folk att spara till en bostadsrätt och därigenom bidra till bostadsbristens avskaffande. Vi har alla en gemensam önskan att ungdomen skall spara — ja, inte bara ungdomen utan gärna även de äldre — och vi har säkerligen inte något emot att detta sparande sker för ett visst mål. Härvidlag är, synes det mig, bostadssparandet en av de främsta målsparandeformerna. Bostadsrättsinstitutet bör då komma in i bilden i första hand, ty där fordras icke så stort kapital som för ett villaköp, och det är alltså lättare för menige man att nå målet. Men trots detta är sparandet till bostadsrättslägenhet i dag inte så populärt, i varje fall inte bland ungdomen. Bostadsbristen borde annars vara en drivkraft för ökat sparande. Anledningarna till att det inte är så populärt att spara till en bostadsrättslägenhet är många — låt mig nämna bara ett par.

En bostadsrättslägenhet blir man läst vid redan från början på ett annat sätt än vid en hyreslägenhet. Och det är inte säkert att den första lägenhet, som ett par som sätter bo skaffar sig, efter några år är lämplig vare sig vad stor-

Beräkningen av bostadsrätts överlåtelsevärde

lek, utförande eller läge beträffar. Familjen har blivit större och inkomsterna har ökat, varför man vill byta till en rymligare lägenhet. Man har bytt arbetsplats och behöver byta lägenhet. Man kanske är statsanställd och får förflyttning. Men när man då säljer eller överlåter sin lägenhet får man inte ut det verkliga värdet. Den nya bostaden kostar betydligt mera i insats, om man fortfarande vill ha en bostadsrättslägenhet.

Kunde man ordna det så att inga stadgebestämmelser e. d. lade hinder i vägen för innehavaren att få ut det verkliga värdet av en bostadsrättslägenhet, skulle detta i icke ringa grad bidra till en ökning av bostadssparandet. Ett värdebeständigt sparande skulle kunna skapas av samma slag som det sparande som nu sker av dem som har möjlighet till villasparande, aktiesparande o. d.

Hur skall då det verkliga värdet av en bostadsrättslägenhet kunna fastställas? Ja, det kan ske på många sätt. Jag har inte velat direkt ange något sätt i motionen, då denna — som jag nämnde — endast syftar till en översyn av gällande bestämmelser. Men ett sätt är att, som jag inledningsvis anförde, med utgångspunkt från fastighetens taxeringsvärde fastställa de olika bostadsrättslägenheternas verkliga värde. Ett annat sätt är att göra som på fastighetsmarknaden, där värdet bestäms med ledning av en räntabilitetskalkyl, grundad på de hyror som kan beräknas vid uthyrning. En sådan beräkningsgrund synes betydligt hållbarare i lägenhetsförsäljningssammanhang. Den torde också vara godkänd av hyresrådet och i princip överensstämna med bostadsrättskontrollagen. Vidare torde den lämna ett rättvist utfall och ge bostadsrättshavarna en viss trygghet för att få ersättning för penningvärdeförsämringen under den tid lägenheten innehafte.

Tillåt mig till sist, herr talman, citera några meningar ur Svenska bygg-

nadsentreprenörföreningens remissyttande över motionen. De säger: »Då... det f. n. på fastighetsmarknaden saknas regler för bestämning av fastigheters marknadsvärde och därmed även möjlighet att bestämma en bostadsrättsförenings behållna förmögenhet, vill vi tillstyrka motionens förslag om en utredning i ärendet. Vi vill emellertid förorda att denna fråga breddas till att omfatta en total översyn av såväl lagen om bostadsrätt som lagen om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m. Hela detta problemkomplex innehåller flera oklarheter som skulle kunna undanröjas genom en översyn av gällande bestämmelser.»

Jag har givetvis ingenting emot att denna utredning, som jag hoppas skall komma till stånd förr eller senare, vidgas på sätt som Byggnadsentreprenörföreningen antytt i sitt remissvar. Det bör naturligtvis ankomma på Kungl. Maj:t att bedöma omfattningen av utredningen efter ytterligare prövning av hela frågan. För mig är det väsentliga att sakfrågan, bostadsrättsinnehavares rätt att vid överlåtelse eller försäljning få ut lägenhetens verkliga värde, blir beaktad och löst och att inga stadgebestämmelser av vad slag det vara må lägga hinder i vägen härför.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Wiklund* i Stockholm (fp), *Rimmerfors* (fp) och *Källenius* (h).

Herr **BENGTSSON** i Göteborg (h):

Herr talman! Den meningsriktning jag företräder har sedan en följd av år principiellt hävdats den inställningen att en bostadsrättslägenhet fritt bör få överlåtas till marknadsvärdet. Detta har vi även gjort i motioner till årets riksdag, vilka kommer upp i anslutning till hyresregleringslagens behandling i kamrarna om ett par veckor. Mot denna

Beräkningen av bostadsrätts överlåtelsevärde

bakgrund har det varit naturligt för mig att biträda reservanterna med den mera begränsade målsättning som reservationen innebär. Jag kan i allt väsentligt instämma i den argumentering som herr Carlsson i Stockholm förebragt. Jag vill emellertid inte underlåta att uttrycka en lätt förvåning över att inte utskottsmajoriteten har kunnat gå med på det ganska modesta yrkandet i reservationen, i synnerhet som, vilket herr Carlsson i Stockholm har påpekat, det från i varje fall någon remissinstans har framhållits att hela detta problemkomplex är väl förtjänt av en översyn.

Jag ber alltså att i allt väsentligt få instämma med herr Carlsson i Stockholm och yrka bifall till reservationen.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag ber först att få bemöta resonemanget om bostadssparandet. Det har aldrig sparats så mycket till bostadsrätter som nu, inte minst av ungdomen som står i bostadskö och som beretts möjlighet att få lägenhet genom sparande. Vi är mycket glada för att ungdomssparandet har tagit denna form. De som ställer sig i kö för att få bostadsrättslägenhet får också klart besked om vad stadgarna innehåller. De är alltså fullt klara över vad de ger sig in på och är också nöjda med uppläggen.

Utskottsmajoriteten har på ett grundligt sätt redogjort för de olika aspekterna på överlåtelse av bostadsrätt och också för bestämmelserna i 6 § bostadsrättskontrollagen. I denna stadgas att överlåtelse av bostadsrätt ej må godkännas »om ersättning för bostadsrätt skall utgå med högre belopp än som svarar mot bostadsrättshavarens andel i föreningens behållna tillgångar, utan så är att bostadsrätten av särskild anledning är av högre värde». Denna lag tillämpas på de hyresreglerade orterna. Syftet är uppenbarligen att hindra bostadsrättshavare att utnyttja bristen

på lägenheter till oskäligen ekonomisk vinst.

Bostadsrätten bör inte åsättas ett sådant värde att boendekostnaden för köparen blir högre än det allmänna hyresläget för jämförbara lägenheter på en prisreglerad marknad. Bestämmelsen utgör på detta sätt ett komplement till hyresregleringslagens 3 §. Härav följer att överlåtelsevärdet inte blir identiskt med marknadsvärdet, d. v. s. vad den högstbjudande vid ett auktionsförfarande skulle vara beredd att ge.

Olika metoder har använts för att fastställa ett från sådana utgångspunkter rimligt överlåtelsevärde. Samtliga dessa metoder anknuter direkt eller indirekt till det allmänna hyresläget. Eftersom bostadsrättsvärdet starkt varierar med det allmänna bostadsmarknadsläget, kan man inte utan vidare förutsätta att det överlåtelsevärde som en bostadsrättslägenhet kan betinga i en bristsituation, bevaras i en motsatt situation på bostadsmarknaden. Det är således av största betydelse att bostadsrätten inte åsättes ett så högt värde att bostadsrättshavaren vid försäljning i ett annat marknadsläge riskerar att icke utfå vad han en gång nedlagt.

Det är också angeläget att man inte lagstiftningsvis eller på annat sätt genomdriver åtgärder som kan möjliggöra överlåtelsevärden som inte står sig med hänsyn till den tekniska förslitningen av fastigheten. Utskottet har av remissyttrandena kunnat konstatera att man måste ta stor hänsyn till fastigheternas förslitning med åren och också till att en fastighet blir mer eller mindre omodern. Denna förslitning kan mycket väl utjämna penningvärdeförändringen, och på det sättet kommer man fram till att de värden som hyresnämnderna nu godkänner som giltiga — d. v. s. grundavgiften plus under åren gjorda amorteringar och ersättning för förbättringar av lägenheternas standard — är en väl satt uppskattning av lägenhetens verkliga värde.

Beräkningen av bostadsrätts överlåtelsevärde

Motionärerna bör, när de talar om den enskildes rätt, komma ihåg, att man skall ta hänsyn inte bara till säljaren utan också till köparen. Om köparen får betala för mycket för en lägenhet kommer han att i framtiden löpa uppenbar risk för att inte få tillbaka sina insatser. Den bedömning som nu tillämpas är under alla förhållanden prövad ända sedan 1925 och kan fylla alla rimliga krav på en skälig ersättning vid försäljning av bostadsrättslägenhet.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr CARLSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Herr Svenning säger att det aldrig tidigare varit ett så högt bostadssparande som i dag. Då vill jag bara påpeka att förhållandet är detsamma på alla andra sektorer. Sparandet är högt, och det är vi glada och tack samma för. Men som jag påpekade i mitt första inlägg så borde man med hänsyn till bostadsbristen ändå kunna räkna med ett större sparande till bostadsrättslägenheter, om man inte hade denna hämsko som den värdering som sker vid överlåtelse eller försäljning i många fall innebär. Vi har ju här i Stockholm gjort en särskild utredning om bostadssparande. Den kom till ett liknande resultat, nämligen att det skulle kunna ske en betydande ökning av sparandet om man hade bättre garanti för värdebeständigheten.

Vad gäller påståendet att förslitningen av lägenheterna sker i samma takt som amorteringarna, så visar ju fastighetstaxeringarna att fastigheterna stiger i värde med betydande belopp. Bostadsrättshavarna får inte tillgodogöra sig detta värde när de en gång tvingas att sälja sin lägenhet.

Herr Svenning gör gällande att vi vill att vissa övervärden skall betalas. Det är klart att sådana fall kan uppstå i en bristsituation, men som jag tänkt mig att det hela skulle fungera så finns in-

te denna risk alls. Det är inte fråga om några övervärden, utan de värden som bostadsrättskontrollagen avser är verkliga värden. Jag tycker att en utredning vore på sin plats för att närmare precisera var dessa verkliga värden ligger och hur de skall räknas fram.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Låt mig illustrera saken med mitt eget fall. Jag köpte 1939 en trerumslägenhet, som jag under alla dessa år har bott i, för 1 200 kronor om året. Jag gav en insats på 1 500 kronor och har gjort en del moderniseringar som kostat ungefär 1 000 kronor. Nyligen sålde jag lägenheten genom bostadsförmedlingen, alltså till den som borde få den, och fick 7 000 kronor.

I 21 år har jag alltså bott i lägenheten för 1 200 kronor om året och nu fått 7 000 kronor för den. Kan någon säga att jag förlorat på affären och att köparen fick betala något övervärde?

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Carlsson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtet fogade reservationen av herr Osvald m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Carlsson i Stockholm begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 129 ja och 64 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkten 31 (s. 76—88), föreslagit riksdagen att till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 124 000 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en den 10 mars 1961 dagtecknad proposition, nr 76, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., vilken hänvisats till jordbruksutskottet, med ändring härutinnan av vad som föreslagits i statsverkspropositionen år 1961 under nionde huvudtiteln, punkt 31, föreslagit riksdagen att

dels godkänna det i propositionen framlagda förslaget till ändring i prisortssystemet för brödsäd under regleringsåren 1961/62—1964/65,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att medgiva avgiftsrestitution för majsstärkelse samt preparat på basis av majsstärkelse i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angivits i propositionen,

dels lämna utan erinran vad i propositionen anförts beträffande användningen av de medel, som influtit under regleringsåren 1956/57—1958/59 och 1959/60 och som influtit eller inflyter under regleringsåren 1960/61 och 1961/62 genom upptagande av införselavgifter, ävensom av andra i samband med jordbruksregleringen under nämnda regleringsår influtna eller inflytande avgiftsmedel,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i propositionen, jämka prisutjämningsbelopp å vissa jordbruksreglerade varor,

dels till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1961/62 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 133 000 000 kronor,

dels lämna utan erinran vad som i propositionen anförts beträffande vissa frågor på livsmedelsberedskapens område.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 84 av herr *Bengtson m. fl.*, likalydande med II: 107 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om dels undersökningar rörande inkomst- och kostnadsutvecklingen inom jordbruket i enlighet med vad i motionen anförts, dels ock — därest undersökningarna så motiverade — framläggande av förslag till sådana åtgärder och jämkningar, att den i jordbruksavtalet och riksdagsbeslutet 1959 åsyftade utfyllnaden av inkomstklyftan mellan industrien och jordbruket kunde uppnås under sexårsperioden;

2) I: 166 av herr *Andersson, Torsten, m. fl.*, likalydande med II: 199 av herr *Brandt i Sättila m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

måtte anhålla, att Kungl. Maj:t genom statens jordbruksnämnd i samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation eller på annat sätt måtte låta föranstalta om att från och med början av budgetåret 1961/62 i fortlöpande offentlig statistik redogörelse lämnades för till jordbruket i vårt land utgående producentpriser i jämförelse med motsvarande medelproducentpriser inom dels hela Västeuropa, dels EFTA-området för sig i enlighet med vad i motionen anförts;

3) I: 171 av herr *Sjönell*, likalydande med II: 196 av herr *Antby*;

4) I: 288 av herr *Carlsson, Georg, m. fl.*, likalydande med II: 258 av herr *Elmwall m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att till grund och vägledning för framtida beslut till förverkligande av målsättningen om inkomstlikställighet åt den i jordbruket arbetande befolkningen en undersökning måtte företagas angående inverkan för jordbruket i olika storleksgrupper och landsdelar av olika åtgärder, som efter 1947 års riksdagsbeslut om jordbruket vidtagits inom jord- och jordbrukspolitiken, finanspolitiken samt kredit- och räntepolitiken;

5) I: 615 av herr *Jonasson m. fl.*, likalydande med II: 707 av herr *Elmwall m. fl.*;

6) I: 639 av herr *Carlsson, Eric*, vari hemställts, att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 76 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kopparbergs län erhöles prisort vid inlösen av brödsäd, förlagd till Hedemora, samt att prissättning där finge ske utan avdrag i enlighet med vad i motionen anförts;

7) I: 640 av herr *Jonasson*, likalydande med II: 748 av herrarna *Wahrendorff* och *Elmwall*;

8) I: 641 av herr *Jonasson* och herr *Pettersson, Harald*, likalydande med II: 749 av herrarna *Wahrendorff* och *Elmwall*, vari hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 76 måt-

te i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att vid pågående jordbruksutredning måtte prövas möjligheterna av ett prisortssystem vid inlösen av brödsäd med prisort i varje brödsädsproducerande län och med för samtliga prisorter enhetligt inlösenpris, i enlighet med motionens syfte;

9) II: 747 av herrarna *Elmwall* och *Svensson* i Vä.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A. i fråga om de allmänna grunderna för prisregleringen på jordbrukets område

1) lämna motionerna I: 84 och II: 107 samt I: 288 och II: 258 utan åtgärd;

2) lämna motionerna I: 166 och II: 199 utan åtgärd;

3) avslå motionerna I: 171 och II: 196;

B. beträffande brödsäd och brödsädsprodukter

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning godkänna det av utskottet förordade förslaget till ändring i prisortsystemet för brödsäd under regleringsåren 1961/62—1964/65;

2) avslå motionerna I: 641 och II: 749;

3) avslå motionen I: 639;

4) avslå motionerna I: 615 och II: 707;

5) avslå motionen II: 747 såvitt rörde frågan om överförande till jordbruksregleringen av makaroner, spagetti och liknande produkter samt mixer för bakkingsändamål;

C. i fråga om fodersäd avslå motionerna I: 640 och II: 748;

D. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att medgiva avgiftsrestitution för majsstärkelse samt preparat på basis av majsstärkelse i huvudsaklig överensstämmelse med vad i utlåtandet angivits;

E. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning lämna utan erinran vad utskottet anförde beträffande användningen av de medel, som influtit under regleringsåren 1956/57—1958/59 och 1959/60 och

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

som influtit eller inflöte under regleringsåren 1960/61 och 1961/62 genom upptagande av införselavgifter, även som av andra i samband med jordbruksregleringen under nämnda regleringsår influtna eller inflytande avgiftsmedel;

F. beträffande prisutjämning till livsmedelsindustrien

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits av utskottet, jämka prisutjämningsbelopp å vissa jordbruksreglerade varor;

2) avslå motionen II: 747 såvitt rörde frågan om prisutjämning för vissa bageri- och konditorivaror;

G. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning å riksstaten för budgetåret 1961/62 under nionde huvudtiteln till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område anvisa ett reservationsanslag av 133 000 000 kronor;

H. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning lämna utan erinran vad utskottet anfört beträffande vissa frågor på livsmedelsberedskapens område.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herrar *Jonasson, Nils-Eric Gustafsson, Hansson* i Skegrie och *Brandt* i Sätila.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Jonasson, Nils-Eric Gustafsson, Hansson* i Skegrie och *Brandt* i Sätila, vilka ansett, att utskottet under A. 1) och 2) bort hemställa, att riksdagen måtte

A. i fråga om de allmänna grunderna för prisregleringen på jordbrukets område

1) a) i anledning av motionerna I: 84 och II: 107 samt I: 288 och II: 258 i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad reservanterna anfört angående undersökningar rörande inkomst- och kostnadsutvecklingen inom jordbruket;

b) med bifall till motionerna I: 84 och II: 107, i den del här vore i fråga,

i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att — därest ifrågavarande undersökningar så motiverade — sådana åtgärder måtte vidtagas, att den i jordbruksavtalet och riksdagsbeslutet år 1959 åsyftade utfyllnaden av inkomstklyftan mellan industrien och jordbruket kunde uppnås under sexårsperioden;

2) anse motionerna I: 166 och II: 199 besvarade med vad reservanterna anfört;

II) av herr *Brandt* i Sätila, utan angivet yrkande;

III) av herrar *Jonasson* och *Nils-Eric Gustafsson*, vilka ansett, att utskottet under B. 2) och 3) bort hemställa, att riksdagen måtte

2) med bifall till motionerna I: 641 och II: 749 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att 1960 års jordbruksutredning måtte erhålla uppdrag att pröva möjligheterna av ett prisortssystem vid inlösen av brödsäd med prisort i varje brödsädsproducerande län och med för samtliga prisorter enhetligt inlösenpris i enlighet med vad reservanterna anfört;

3) anse motionen I: 639 besvarad med vad i reservationen anförts.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! I motion nr 107 i denna kammare begärs en undersökning rörande jordbrukets inkomst- och utgiftsförhållanden. Den reservation nr I), som är fogad till utskottets utlåtande, bygger på detta krav. Som kammarens ledamöter har sig bekant, har en likartad undersökning, gällande småbrukets inkomst- och utgiftsförhållanden under senare år, blivit gjord inom statens jordbruksnämnd. Man ville nämligen konstatera, huruvida det speciella småbruksstödet, som riksdagen beslöt 1959, verkligen har blivit det man syftade till.

Det är en liknande undersökning motionärerna och reservanterna här be-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

gär beträffande jordbruket i dess helhet. Det torde såvitt jag förstår föreligga lika goda möjligheter för den statliga myndighet jag nyss nämnde att t. ex. göra en motsvarande kartläggning över den aktuella ekonomiska situationen inom hela jordbruksnäringen.

Målsättningen för vår prispolitik på jordbrukets område är ju den, att ett 10—20 hektars jordbruk den 1 september 1965 skall ha uppnått samma inkomst som en viss industriarbetargrupp. Huvudsakligast skall denna inkomstförbättring ske genom rationaliseringar, varvid vinsterna av dessa rationaliseringar skall utgöra de inkomsttillskott, som skall leda fram till målet.

Men nu är det så, att rationaliseringar kostar pengar, och de rationaliseringar, som återstår inom jordbruket, är sannolikt dyrare än de som redan har gjorts. Men de kreditåstramningar, som införts under senare tid, utgör en broms på de åtgärder, genom vilka man har utlovat jordbruket inkomstförbättringar. En åtgärd som därför kan vidtas utanför prisavtalet är att t. ex. tillgodose sådana kreditanspråk från jordbruket, som har till syfte att underlätta rationaliseringen. För närvarande är det faktiskt så, som jag tror mig ha sagt någon gång tidigare i denna kammardebatt, att en jordbrukare har lättare att få pengar till att bygga exempelvis ett nytt bostadshus åt sig än vad han har för att skaffa erforderligt kapital för att bygga t. ex. en spannmålssilo eller en torkanläggning för skördetröskad spannmål etc.

När prisavtalet träffades, kunde man näppeligen beräkna en del av de hinder för rationaliseringsvinster, som sedermera har rests. Skulle en jordbrukare trots svårigheterna verkligen lyckas att få krediter för att kunna göra rationaliseringsvinster, så sker det till en ränta som verkar avskräckande och en ränta som har höjts sedan man gjorde beräkningarna i samband med av-

talet. Därtill kommer de belastningar på omkostnadssidan som utgöres av omsättningsskatt, ATP-avgifter m. m.

Nu kan man naturligtvis säga att både räntan, pensionsavgifterna och omsättningsskatten etc. påverkar treprocentsregelns utlösning och därför kan föranleda inkomstförbättringar. Det är alldeles riktigt, att så också sker. Varför jag ändå nämner dessa omkostnader som motiv för en ekonomisk undersökning är att under det att de inkomstförbättringar, som jordbruket får genom indexreglernas utlösning, röner påverkan av vad vi kallar för »marknadsmässiga» begränsningar, är däremot de utgiftsstegringar som inträffar inte alls beroende av någon sådan spärr. Däri ligger en svaghet för jordbruket, som man måste konstatera finns. När därför en regelutlösning inträffar, som medför rätt till uppjustering av jordbrukets priser, skall dessa enligt avtalet höjas genomsnittligt lika mycket — det är i varje fall huvudregeln. Men därmed ges ingen garanti för att dessa höjda priser kan tas ut. Det kan mycket väl hända, att de endast blir siffror på papperet, medan utgiftshöjningarna, som skulle täckas av dessa höjda priser, verkar fullt ut. Det är tyvärr en realitet, som det inte finns mycket att göra åt och, som jag förut sade, en svaghet för jordbruket som beror på speciella förhållanden vid pris-höjningar på livsmedel. Vi har bara att konstatera, att det förhåller sig så.

Om man alltså inser dessa svagheter för jordbrukets vidkommande men menar allvar med att jordbrukets folk för sitt arbete med livsmedelsproduktionen såvitt möjligt skall ha samma lön som en viss industriarbetargrupp, tycker jag att det inte skulle resas motstånd mot att det görs ekonomiska undersökningar för att konstatera, om målet beträffande inkomstlikställigheten har nåtts eller håller på att nås. Om det vid en sådan undersökning skulle befinnas, att jordbrukets ekonomiska ställning inte

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

förbättrats i beräknad takt, bör åtgärder vidtas för att underlätta att så sker.

Frågan är sedan hur detta skall ske. Jag vill stryka under att jag anser att jordbrukets prisavtal skall respekteras. Som framgår av reservationen begärs inte någon ändring av gällande jordbruksprisavtal under löpande avtals-tid i annan mån än då så anses kunna ske enligt avtalets bestämmelser, och därom är väl alla överens. Det finns nämligen enligt mitt förmenande möjligheter att förstärka jordbrukets ekonomiska ställning även på annat sätt än genom direkta inkomstförstärkningar via prissättning, t. ex. genom ett underlättande av jordbrukets produktionsbetingelser, förbättringar av rationaliseringsmöjligheterna via kreditsidan, lägre kostnadsnivå t. ex. genom en rimligare ränta och lättnader beträffande beskattningen i form av låt oss säga jordbrukskonton, resultatutjämning etc. Det är också möjligt att under gällande avtalstid avstå från att pålägga jordbruket bördor som kan försämra dess ställning. Det är lika viktigt att undvika sådana åtgärder som kan försvaga jordbrukets ställning som det är att vidtaga åtgärder som kan förbättra den. Det verkar precis i samma riktning.

Jag vill påpeka en annan sak. Vi har till detta utlåtande fogat ett särskilt yttrande, där vi har velat understryka att försiktighet bör iaktas när det gäller övergång till ett annat system beträffande kvalitetsbestämmelser för brödspannmålen. Vi menar att man i princip inte skall motsätta sig en sådan ändring, men den kan ske på det sättet att jordbruket i dess helhet — jag säger i dess helhet — kan åsamkas en betydande förlust. Med det särskilda yttrandet har vi velat vädja till statsrådet att han den dag frågan skall handläggas bör vara försiktig så att inte dessa nya bestämmelser utformas på det sättet att jordbruket i sin helhet kommer att göra en förlust.

Vi har velat peka också på en an-

nan sak. Om ett sådant nytt system skulle leda till att en hel del nu kvarngill brödsäd i stället kommer att bli fodersäd, måste, såvitt vi förstår, en förstärkning av fodersädsregleringen samtidigt införas. Det är, som jag nyss sade, lika viktigt att man under löpande avtals-tid är noga med att inte pålägga jordbruket sådana bördor som det är att man vid sidan av avtalet gör lättnader som resulterar i att målsättningen beträffande jordbrukets inkomstnivå kan uppnås.

Herr talman! Jag har med detta velat motivera den reservation som vi har fogat till utlåtandet. Jag tillmäter dessa åtgärder vid sidan om prisavtalet en utomordentligt stor betydelse. Om man vill realisera prisavtalets målsättning, bör man vara försiktig även beträffande åtgärder utanför avtalet. Jag ber att få yrka bifall till reservation I).

Herr **ELMWALL** (cp):

Herr talman! Låt mig ett ögonblick stanna inför ett par motioner, nr 288 i första kammaren och 258 i andra kammaren. I dessa motioner begäres ett klarläggande av hur olika åtgärder, som efter 1947 års riksdagsbeslut vidtagits för att nå målet om likställighet i inkomsthänseende för jordbrukarna med vissa industriarbetargrupper, påverkat jordbrukets ekonomiska utveckling både inom olika storleksgrupper och i olika landsdelar. I motionen hemställs att därvid skall beaktas inte enbart de jordbrukspolitiska åtgärderna utan även betydelsen i sammanhanget av finans- och räntepolitiska åtgärder samt spørsmålet, om och i så fall även hur den restriktiva kreditpolitiken påverkat denna målsättning.

Jag har för min del utgått ifrån att den målsättning som är angiven omfattar alla jordbruk inom berörda storleksgrupper, var dessa än är belägna, så långt normala rättvisekrav kan sträckas. Utskottet förutsätter att 1960 års

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

Jordbruksutredning kommer att göra de analyser som erfordras för att tillmötesgå dessa önskemål. Såvitt jag kan se berör detta utskottets uttalande endast de jord- och jordbrukspolitiska åtgärderna. Det är emellertid minst lika viktigt att de i motionerna berörda finanspolitiska samt kredit- och räntepolitiska åtgärderna blir analyserade och beaktade i det sammanhanget. Jag tänkte därför hemställa om att få fråga jordbruksministern, om direktiven för 1960 års jordbruksutredning är så utformade att i motionerna framförda önskemål i den vägen kommer att bli beaktade.

Vidare finner jag det, herr talman, nödvändigt att det i motionerna I: 641 och II: 749 framförda yrkandet om ett rättvisare system för inlösen av brödspannmål blir tillgodosett. För närvarande är det ju så, att ju längre ifrån kvarnorten, prisorten, som odlaren är bosatt, desto lägre blir priset som han erhåller. Ju större prisortsområden vi får med prisorterna vid kusterna, desto mindre betalt får den längst bort bosatte odlaren. Jag anser för min del att i stort sett samma system som användes under krisåren skulle vara möjligt att genomföra, d. v. s. att en eller flera prisorter i anslutning till leveransorterna i varje brödsädsodlande område bleve införda.

Enligt proposition nr 76 skall nya principer för kvalitetsbedömning av brödsäd prövas innevarande år. Man har kommit fram till att på kemisk väg spannmålets diastas — som har sammanhang med baktingsförmågan — kan bestämmas med sådan tillförlitlighet att kvaliteten kan fastställas med ledning av detta. En sådan ändring förutskickades redan 1959, men systemet har ännu inte kunnat prövas på grund av onormala skördeår. Emellertid hade väl en stor del av landet tämligen normala skördeförhållanden både 1959 och 1960, så att systemet kunnat prövas under krav på någorlunda god säkerhet.

Jag förmodar att så även har skett, och det är väl dessa prov som har givit upphov till förmodanden om väsentligt skärpta kvalitetskrav. Eftersom mög-nadsgraden även lär påverka kvaliteten, om den bedöms efter diastas, befaras även att odlarna tvingas hugga brödsäden innan den är skördetröskmogen. Blir detta fallet kommer odlarna att ställas inför mycket svåra avvägningsproblem. Det är min förhoppning att dessa farhågor kommer att visa sig överdrivna.

Om ett nytt system skall införas, bör även odlarnas synpunkter bli beaktade. I varje fall hoppas jag att departementschefen beaktar även dessa, när han slutgiltigt tar ställning. Det är absolut nödvändigt att odlarna får tid och tillfälle att grundligt sätta sig in i verkningarna av ett nytt system, innan det börjar tillämpas. Det är även nödvändigt att i motionerna I: 615 och II: 707 framförda synpunkter beaktas vad beträffar en objektiv kvalitetsprövning. Vilket system som än blir fastställt, bör enhetliga bedömningsgrunder införas, som neutralt och objektivt fastlägger kvalitet och andra för prissättningen grundläggande betingelser. Sådan neutral och objektiv bedömning är genomförd på andra områden t. ex. i fråga om mjölk, slakt och även skogsprodukter. Alla berörda parter har intresse av att denna fråga blir löst på ett tillfredsställande sätt — det borde vara självklart.

Utskottsmajoriteten säger sig inte ha funnit skäl föreligga att biträda yrkandet i motionen. Jag skulle vilja fråga: Vilka skäl har man då funnit mot den?

Till utskottets utlåtande har fogats ett särskilt yttrande av herr Jonasson m. fl., där man har understrukt nödvändigheten av att vid en omläggning av kvalitetsbedömningen stärka fodersädsregleringen. Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till detta yttrande.

I motionerna I: 640 och II: 748 hemställer motionärerna om stödköp av

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

havre av 1960 års skörd samt om åtgärder för en utjämningslagring av fodersäd för framtiden. Jag vill erinra om att den fodersäd som saluförs torde i medeltal uppgå till 250 000 å 300 000 ton årligen. De saluförda kvantiteterna kommer i huvudsak från områdena kring Mälaren, från Närke, Västergötland och Östergötland. Under krisåren infördes beslag och leveranskontrakt på fodersäd, och det hände t. o. m. att odlare blev bötfällda, om de inte kunde fullgöra leveranserna. Fodersäden fick inte efter fritt val användas i egen produktion. En fördel var dock att odlaren erhöll ett fastställt pris. Detta pris var inte högt men gav dock i förhållande till andra produkter någorlunda utbyte.

Detta system bibehölls några år efter krigsslutet, men när produktionen åter blev normal, övergavs systemet under de första åren av 1950-talet. Fram till 1956 hade fodersäden inget annat skydd mot konkurrerande import än tullarna. Dessa tullinkomster gick direkt in i statskassan.

Marknaden karakteriserades vanligen av låga öppningspriser på höstarna, då odlarna var tvungna att sälja — en vanlig företeelse inom jordbruket — för att sedan stiga och i vissa fall bli höga i slutet av säsongen. Priserna var med andra ord höga, när jordbrukarna inte hade något att sälja.

Från 1956 skulle prisgränser prövas, men utan stöd av fastställda inlösningspriser blev dessa prisgränser fullständigt fiktiva. Under 1957 nåddes således bottenpriser med avslut på fodersäd till lägst 18 öre per kilo. Jag vet odlare som efter 10 månaders lagring av fodersäd på eftersommaren 1957 sålde av 1956 års skörd till priser mellan 20 och 24 öre. Många lyckades inte sälja, då lagringsmöjligheter saknades hos spannmålshandlarna och riskvilligt kapital inte disponerades. Trots kvantitativt goda skördar — kvaliteten var på många håll nedsatt av regnska-

— importerades stora mängder fodersäd dessa år. Året 1958 importerades 123 000 ton havre, korn och majs. Exportförlusterna på fläsket, som måste avsättas på marknaden utomlands, var regleringsåret 1958/59 73,5 miljoner. Exportkvantiteten torde i huvudsak svara mot den kvantitet, som producerades på den importerade fodersädmängden. Importvärdet av denna fodersädmängd var 35 miljoner kronor.

Vi är nu i det läget, att vi har ett betydande fodersädsöverskott i år, delvis därigenom att skadad höstsäd måst överföras till fodersäd, och vi kan väl räkna med att 1961 års fodersädsskörd blir stor, om vi får någorlunda normala förhållanden. Betydligt större arealer än normalt har nämligen i år måst besås med vårsäd. En sådan överskottssituation kan befaras verka starkt pristryckande, så att odlarna inte får tillräcklig ersättning för fodersäden och så att en överskottsproduktion av fläsk lockas fram. Samhällsekonomiskt sett är ett sådant fläsköverskott en dålig affär. Det måste lyftas bort genom export till underpris.

Av prisregleringspropositionen framgår att exportstöd är aktuellt för vissa delar av 1960 års fodersädsskörd. Riksdagsbeslutet 1959 innebar emellertid, att även stödköpsförfarande i fråga om fodersäden införts i systemet. Jag tycker att det är förvånande, att detta instrument inte kommer till användning i den nu aktuella situationen. Det ankommer ju, som jordbruksutskottet konstaterar, på regeringen att besluta om stödköp av fodersäd efter förslag av jordbruksnämnden och i samråd med förhandlingsdelegationen. Man kan då fråga sig, i vilket läge stödköp av fodersäd skulle varit bättre motiverat än i det nuvarande läget. Skulle överskottssituationen bli än mera akut genom 1961 års skörd, är man då beredd att använda stödköpsinstrumentet? Jag skulle vara mycket glad, om jordbruks-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

ministern ville ge oss ett svar på den frågan.

En överskottsproduktion av fodersäd i vårt land inträffar normalt inte mer än vart fjärde eller vart femte år, och då är det givetvis inte av något större intresse för vårt land att exportera ett sådant tillfälligt fodersädsöverskott. Det som behövs är i stället ett utjämningslager, och vi har i en motion tagit upp den frågan.

Nu säger utskottet att stödköpsförfarande medger en säsongmässig lagring. Ja, det är möjligt, och man får väl tolka detta uttalande så, att en utjämning skulle kunna uppnås mellan överskotts- och underskottsår. Om det alltså finns möjligheter för regeringen att medverka till en sådan utjämningslagring, skulle jag vilja fråga statsrådet, om han i nuvarande situation ämnar vidta några åtgärder i detta syfte. Jag kan inte se annat än att det skulle vara den förnuftigaste lösningen av nuvarande problem.

Till sist, herr talman, skulle jag vilja säga några ord om motion II: 747. I denna har vi föreslagit att makaroner, spagetti och liknande produkter samt mixer för bakningsändamål skulle överföras till jordbruksregleringen. Vidare har vi föreslagit en prisutjämning för vissa bageri- och konditorivaror. Allt detta är åtgärder som jordbruksnämnden funnit nödvändiga till skydd för svenskt näringsliv.

Jordbruksutskottet liksom departementschefen anser emellertid, att man skall vänta med åtgärder av detta slag tills ytterligare erfarenheter har vunnits. Jag vill instämma i att det är en god levnadsregel att man skall söka skaffa sig erfarenheter, och vi kan nog här vänta oss en del i den vägen. Det är emellertid en lika viktig regel att man skall göra någonting medan tid är, alltså i detta fall innan näringslivet har skadats på grund av att några åtgärder icke vidtagits.

Herr talman! Med det sagda ber jag

att få yrka bifall till reservation nr I av herr Jonasson m. fl. och reservation nr III av herrar Jonasson och Nils-Eric Gustafsson.

I detta anförande instämde herrar *Eriksson* i Bäckmora (cp) och *Gomér* (cp).

Fru **LINDSKOG** (s):

Herr talman! Ingen trodde väl när sexårsavtalet var beslutat att detta skulle ge millimeterrättvisa. Säkert kan också både här och där upptäckas avsnitt som inte ger full rättvisa åt jordbruket. Men jag är lika övertygad om att man kan hitta områden, där inte heller konsumenterna vederfars full rättvisa, varken genom avtalet eller på grund av de förändringar som företagits sedan avtalet trätt i kraft.

I en av de reservationer, som fogats till detta utlåtande, yrkas på en särskild undersökning som skulle belysa inkomst- och kostnadsutvecklingen inom jordbruket. 1960 års jordbruksutredning går inte förbi dessa problem, utan det kan förväntas att utredningen kommer att göra en analys av både inkomst- och kostnadsutvecklingen, vilken blir så pass ingående att man på grundval därav kan företa ytterligare analyser beträffande såväl storleksgrupper som de förhållanden vilka råder i skilda landsdelar.

Utskottet har därför ansett att det under löpande avtalsperiod inte behövs någon ny undersökning, utan att vi kan vänta och se vad som kommer att bli resultatet av att 1960 års jordbruksutredning sysslar med dessa problem.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **SVENSSON** i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag skall inte fördjupa mig i denna debatt, men med hänsyn till protokollet skulle jag vilja erinra om två saker.

Fodersädsregleringen är ju en fråga om avvägning mellan jordbrukarna in-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

bördes; det är i varje fall den väsentligaste delen av dess innebörd. Här för herrar reservanter den spannmållsäljande minoritetens talan mot den foderköpande majoriteten.

Det andra jag vill påminna om är att enligt ett gammalt ordspråk brukar självgjort vara välgjort. Det tycks inte stämma i detta fall. Herrarna själva och edra partikamrater hade ju det fullständigt dominerande inflytandet på jordbrukarsidan när avtalet slöts.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! För fru Lindskog vill jag framhålla, att en sådan ekonomisk undersökning som vi har begärt samtidigt skulle komma att belysa både jordbrukets ställning och huruvida konsumenternas intressen har blivit beaktade under den tid som har gått. Man skulle faktiskt på det sättet — så vitt jag förstår — lösa två problem på en gång.

Att 1960 års jordbruksutredning nu sitter kan naturligtvis anföras som ett argument, men när denna utredning kan komma att ta upp ett sådant spörsmål till prövning är mycket ovisst. Det är möjligt att den inte aktualiserar denna kontrollåtgärd förrän det återstår åt oss säga ett eller två år av avtalet. Då kan jordbrukets belastning på andra sätt än över prisavtalet ha blivit så stor, att det inte är praktiskt möjligt att rätta till situationen under den korta tid som är kvar. Det finns alltså ingen garanti för att utredningen i rätt tid kommer att syssla med detta spörsmål.

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Herr Svensson i Ljungkile påstår att detta är en fråga mellan jordbrukarna. De åtgärder som vi diskuterar i dag är väl beslutade av riksdagen, och det är här som det slutliga avgörandet står. Vi föreslår ett utjämningslager, därför att det enligt vår uppfattning är den bästa och billigaste metoden att komma till rätta med detta

problem — ty ett problem har det varit och är det fortfarande.

En fodersädsodlare kanske kan få understryka, att även sådana måste ha ett pris som täcker kostnaden för odladet.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A 1) och 2)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåntandet fogade reservationen I); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. A 1) och 2) i utskottets utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåntandet fogade reservationen I) av herr Jonasson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 163 ja och 31 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. A 3) och B 1)

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag, m. m.*Mom. B 2) och 3)*

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtan- det fogade reservationen III); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Elmwall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. B 2) och 3) i utskottets utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtan- det fogade reservationen III) av herrar Jonasson och Nils-Eric Gustafsson.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropo- sitionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres- ning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-pro- positionen, vadan kammaren bifallit ut- skottets hemställan.

Mom. B 4) och 5) samt C—H

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtan- de nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens stöd åt växtförädlingen, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9

Ombildning av statens reproduktions- anstalt till aktiebolag, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtan- de nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktie- bolag, m. m., jämte i ämnet väckta mo- tioner.

I en den 10 mars 1961 dagtecknad proposition, nr 93, vilken hänskjutits till jordbruksutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt ut- drag av statsrådsprotokollet över jord- bruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att *dels* besluta att statens re- produktionsanstalt skulle per den 1 juli 1962 organiseras som ett statligt aktie- bolag i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angivits i propositionen, *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att vid- taga erforderliga åtgärder för att för- bereda det nya bolagets bildande m. m., *dels ock* för budgetåret 1961/62 anvisa till Statens reproduktionsanstalts fond: Utökad maskinell utrustning samt Er- sättningsanskaffningar och förnyelse- arbeten investeringsanslag av 205 000 kronor respektive 10 000 kronor.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat de till utskottet hänvisade motionerna I: 643 av herr *Schmidt m. fl.* och II: 752 av herr *Bohman m. fl.*, i vil- ka likalydande motioner yrkats, att riksdagen vid behandlingen av ifråga- varande proposition måtte *dels* uttala att det blivande bolaget borde verka och utvecklas i fri konkurrens och un- der marknadsmässiga betingelser samt att såväl tryckningen som distributio- nen av de officiella kartorna borde ske efter anbudsförfarande och i fri kon- kurrens, *dels* i övrigt beakta vad i mo- tionerna anförts.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning besluta att statens reproduktionsanstalt skulle per den 1 juli 1962 organiseras som ett stat- ligt aktiebolag i huvudsaklig överens- stämmelse med vad som angivits i ut- skottets utlåtande;

II. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med av-

Ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag, m. m.

slag å motionerna I: 643 och II: 752, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för att förbereda det nya bolagets bildande m. m.;

III. att riksdagen måtte å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62 anvisa

a) till Statens reproduktionsanstalts fond: Utökad maskinell utrustning ett investeringsanslag av 205 000 kronor;

b) till Statens reproduktionsanstalts fond: Ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten ett investeringsanslag av 10 000 kronor;

IV. att riksdagen måtte besluta avslå motionerna I: 643 och II: 752, såvitt de ej berörts i det föregående.

Reservation hade avgivits av herrar *Carl Eskilsson, Uno Olofsson, Hæggbloom, Nilsson* i Bästekille och *Nilsson* i Lönsboda, vilka ansett att utskottet under II och IV bort hemställa

II. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med bifall till motionerna I: 643 och II: 752, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för att förbereda det nya bolagets bildande m. m.;

b) uttala att det blivande bolaget borde verka och utvecklas i fri konkurrens och under marknadsmässiga betingelser;

IV. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 643 och II: 752, såvitt nu vore i fråga, uttala att såväl tryckningen som distributionen av de officiella kartorna borde ske efter anbudsförfarande och i fri konkurrens.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! Det är nog ganska klart att man kan acceptera att statens reproduktionsanstalt organiseras som ett statligt bolag liksom att detta tryckeriföretag får nya moderna maskiner inom ramen för ett investeringsanslag på

215 000 kronor, såsom föreslås i proposition nr 93. Sedan blir man dock ganska betänksam inför de olika förändringar, som tydligen är avsedda att genomföras. Det är nämligen fara värt att detta nya bolag kommer att bli en ytterligare länk i den kedja av mindre lyckade statliga företag, som vi håller på att begåvas med.

I propositionen framhålles att statens reproduktionsanstalt bör få utvecklas under fullt fri konkurrens. Detta är naturligtvis riktigt, och även jag vill understryka detta. Tryckningen bör alltså ske efter anbudsförfarande. Jag anser dock att det inte får vara nog härmed. Även distributionen måste äga rum under normala fria och marknadsmässiga konkurrensbetingelser.

Tryckningen och försäljningen av officiella kartor är ingalunda en affär av någon större omfattning. Generalstabens litografiska anstalt, som är ett Esselteföretag, har i denna del en omsättning, vilken uppgår till cirka 1,9 miljoner kronor, sedan omkring 600 000 kronor — d. v. s. den royalty som av bolaget erlagges till staten — frånräknats. Det är ett utomordentligt modernt och välskött företag med en förstklassig materiell utrustning och en mycket skicklig arbetarstam. Det har dessutom fördelen av en stor och välskött försäljningsorganisation, som handhar distributionen inte bara för Generalstabens litografiska anstalt utan även för de andra företag, som ingår i koncernen och som sysslar med olika slags artiklar inom bokhandelsbranschen. Om statens reproduktionsanstalt skulle lägga upp en egen distributionsorganisation och bedriva en aktiv försäljning — något som är av stor betydelse för att kunna vidmakthålla och utveckla affärsrörelsen med kartor — blir detta utan tvekan en dyrbarare organisation än Esseltes, där man har möjligheter att sälja ett mera allsidigt sortiment och fördenskull kan fördela kostnaderna på ett större antal artiklar.

Ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag, m. m.

Jag är också förvissad om att det skulle bli ett mycket kostsamt företag för staten, om statens reproduktionsanstalt skaffar sig en fullständig maskinell utrustning för tryckningen av kartorna. Det är en nationalekonomiskt mycket betänklig åtgärd att dubblera denna uppsättning. Det nuvarande tryckeriföretaget Generalstabens litografiska anstalt har nödig kapacitet, ja, det är t. o. m. så, att det i vårt land närmast finns en överkapacitet på detta område. Däremot är det brist på yrkeskunnig arbetskraft inom det litografiska facket. Av denna anledning kan jag icke inse det ekonomiskt försvarbara i att vi skaffar oss ytterligare ett stort tryckeri.

Det bör även påpekas, att lagerhållningen är en mycket betydelsefull faktor för Generalstabens litografiska anstalt. Denna måste nämligen ligga med ett lager på drygt två miljoner kartor. Härför fordras specialbyggda lagerutrymmen, vilket också innebär kostsamma investeringar. Och inte nog med detta. Staten torde också bli tvungen att lösa in detta lager liksom att ersätta detta företag för alla dess förluster i samband med att denna affärsrörelse fränhändes företaget.

Jag hyser alltså starka tvivel på att det verkligen kan vara en klok åtgärd att överflytta hela denna kartrörelse till statens reproduktionsanstalt. Jag undrar om departementschefen verkligen närmare tänkt sig in i vilket problem distributionen utgör för ett tryckeri av denna typ. Det tycks faktiskt råda en del oklarhet därvidlag. Enligt propositionen skall man överväga att låta distributionen av kartorna ske inom — som man säger — den statliga sektorn. Jag förutsätter att statsrådet därvidlag låter grundligt utreda den lämpligaste och billigaste formen för distribution och därvid överväger inte bara distribution inom den statliga sektorn utan också den affärsmässigt utprovade och välskötta nuvarande formen för distribution, nämligen via ett

privat företag. Att bara hänvisa till den statliga sektorn verkar alltför svävande, när man avser att gå in för fullt affärs- mässiga arbetsformer, såsom man ju klart har deklarerat. Får jag därför fråga jordbruksministern, om han har för avsikt att noga väga det nuvarande såvitt jag kan inse mycket välordnade distributionssystemet mot en eventuell statlig försäljningsorganisation för kartorna. Jag utgår ifrån, att även staten har intresse av att driva en aktiv försäljningspolitik och ta hänsyn till kostnadsförhållandena.

Slutligen vill jag hänvisa till vilka förmåner det innebär för försvarsmakten att ha tillgång till en sådan organisation som Esselte, om det skulle uppstå krigiska förhållanden som skapar behov av att snabbt frambringa kartor av olika slag. Försvarsstaben har också mycket riktigt framhållit, att det ur krigsmaktens synpunkt är synnerligen angeläget, att någon sänkning av beredskapen av krigskarteförsörjningen icke blir en följd av en omläggning från Generalstabens litografiska anstalt.

Det bör också poängteras, att statskontoret i sitt remissyttrande angående sakrevisionens utredning framhåller, att man vid ställningstagandet angående bästa lösningen av det statliga karttrycket icke bör bortse från för det första Generalstabens litografiska anstalts mångåriga erfarenhet av ifrågavarande tryck och för det andra att Generalstabens litografiska anstalt enligt vad statskontoret kan bedöma väl har följt den tekniska utvecklingen på området och lämnat en utmärkt teknisk service till olika kartkonsumenter samt skött distributionen på ett tillfredsställande sätt. Statskontoret framhåller dessutom, att eftersom Generalstabens litografiska anstalt har förklarat sig villig medge insyn i verksamheten i vad avser de officiella kartorna liksom även modifiering av villkoren för upphovsrätten, så är statskontoret närmast böjt för att föreslå att en lösning i första hand sökes

Ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag, m. m.

efter alternativet revision av nuvarande avtalskomplex.

Det hade slutligen också varit av ett visst intresse att erfara, hur mycket jordbruksministern avser att investera i den nya fabriks-, lager- och kontorsbyggnaden i Råcksta — vi har ju rätt dåliga erfarenheter av en del sådana byggnadsföretag — och likaså hur mycket han avser att investera i maskinell utrustning. Herr statsrådet har säkert siffror tillgängliga härvidlag.

Herr talman! Jag finner att den reservation som fogats till utskottsutlåtandet av herr Carl Eskilsson m. fl. är särskilt värd att beakta, eftersom det där poängteras att såväl tryckning som distribution av de officiella kartorna bör ske efter anbudsförfarande och i fri konkurrens. Det är en i motsats till utskottsmajoriteten mycket logisk slutsats, att inte bara tryckningen skall ske under fri konkurrens utan även distributionen.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

I detta anförande instämde herr *Kollberg* (fp).

Herr von SYDOW (h):

Herr talman! Inte heller jag har något att invända mot att statens reproduktionsanstalt iklädes formen av aktiebolag. Ingen har mig veterligen gjort någon invändning på den punkten.

Jag kan inte heller se något skäl att ondgöra sig över att ett statligt verk som detta strävar efter att rationalisera och göra sin tillverkning effektivare än vad den uppenbarligen nu är. Jag har inte varit i tillfälle att beskåda statens reproduktionsanstalts anläggningar, men jag tror till fullo på de skildringar som har lämnats i utskottet och i de handlingar som lämnats i ärendet. Med sina produktionsställen spridda över stora delar av Stockholms stad kan företaget nog knappast sägas vara effektivt och rationellt organiserat.

Vad jag i likhet med herr Rydén emel-

lertid är ytterligt betänksam mot är sätet för distributionen i framtiden. Reservanterna har i sin reservation tryckt mycket hårt just på kravet att även distributionen skall vara föremål för fri konkurrens. Om man skall tro de ord som i detta hänseende yttrats från regeringshåll, att distributionen avses skola ombesörjas inom den statliga sektorn, kan man inte komma till annan slutsats än att avsikten är att realisera ett statsmonopol. Det skulle i så fall innebära ett sönderbrytande av en effektivt och rationellt verkande distributionsapparat, som ingen har haft något att anmärka på eller framställt klander emot. Tvärtom innehåller aktstyckena i detta ärende uttryck för förståelse, sympati och uppskattning även från de statliga myndigheternas sida för det sätt, på vilket Generalstabens litografiska anstalt skött sin uppgift.

Som herr Rydén anförde förtjänar givetvis de militära kartorna beaktande i alldeles särskild mån. Jag vill då fästa kammarens uppmärksamhet på att inte heller chefen för generalstaben haft det minsta att invända emot det nuvarande distributionssättet. Även de sakkunniga som åberopats av Kungl. Maj:t har tryckt på nödvändigheten av att distributionen likaväl som tryckningen får ske under fri konkurrens.

Herr talman! I övrigt har herr Rydén redan anført vad jag tänkte säga i detta ärende, och med instämmande i hans yttrande ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven i avslutning till jordbruksutskottets utlåtande nr 75 över Kungl. Maj:ts proposition nr 93.

I detta anförande instämde herr *Mag-nusson* i Borås (h).

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Det är ju tacknämligt att kunna konstatera, att det tycks råda enighet om att man bör ändra reproduktionsanstalten till ett bolag. Det är

Ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag, m. m.

en ganska gammal tanke som redan 1956, om jag minns rätt, förordades av en då enig utredning. Även om herrar reservanter har uttalat sin sympati för en sådan förändring tycker jag emellertid att deras resonemang i fortsättningen haltar litet.

Den utredning jag apostroferade, utredningen om de statliga företagsformerna, framhöll bl. a. i en tänkvärd sats, att de statliga företagen bör ställas i varken bättre eller sämre ställning än de enskilda. Det var utredningen enig om, och den satsen vill man gärna skriva under. Men man kan ifrågasätta, hurvida en sådan ställning — varken bättre eller sämre — ges åt detta nya företag om man följer reservanternas yrkande. Herr Rydén tycks, samtidigt som han vill ha detta bolag, ändock vilja konservera en viss monopolställning åt ett annat företag i samma bransch.

Beträffande tryckningen är vi väl i stort sett ense. Däremot skiljer vi oss i fråga om distributionen. Jag skall därför be att få ange några synpunkter på denna.

De officiella kartorna omfattar, enligt den uppgift jag fått, för närvarande omkring 7 500 olika blad. Lagret av kartblad uppgår enligt den uppgiften till cirka 2,5 miljoner exemplar och växer genom den fortskridande utgivningen av nya kartblad med cirka en halv miljon exemplar årligen. Distributionen av alla kartblad måste nödvändigtvis ske från ett och samma ställe. Likaså är det nödvändigt att detta kartlager finns hos distributören. Med hänsyn därtill måste en eventuell distributör disponera över eller kunna skaffa betydande lagerutrymmen, det har sagts 500—600 kvadratmeter, försedda med speciell inredning. Dessutom krävs för distributionen anskaffande av en hel del annan materiel, bokföringsmaskiner, bilar etc. Detta betyder att en ny distributör måste göra tämligen betydande kapitalinvesteringar vid övertagandet av rörelsen.

Mot bakgrunden av detta torde man väl kunna konstatera, att ett distributionsåtagande beträffande de officiella kartorna inte gärna kan göras på alltför kort sikt. För att avskrivningskostnaden inte skall bli alltför betydande varje år torde man få utgå från att en distributör vid avtalets träffande måste kräva låt oss säga fem eller tio års avtalstid. Det är mycket möjligt att första gången ett anbud på distribution skulle införskaffas ett någorlunda gynnsamt avtal skulle kunna erhållas för staten. Vid nästa upplåtelse har då den förutvarande distributören ett synnerligen gott utgångsläge, och möjligheterna för någon ny distributör att överta rörelsen torde vara synnerligen begränsade. Detta ojämna konkurrensläge finns såvitt jag förstår redan nu, om nämligen distributionen lämnas ut för anbud. Det stämmer inte, såvitt jag förstår, med det uttalande jag tidigare citerade, att ett statligt bolag inte skall ges vare sig bättre eller sämre ställning. Vi har här ett statligt bolag med en från början sämre ställning i konkurrenshänseende, och det är väl ändå inte på det sättet vi skall ändra företag till statliga bolag eller starta sådana.

Jag tror att man får betrakta distributionen av kartmateriel på ett något annat sätt än distribution av vilken annan vara som helst. Jag behöver bara nämna de försvarspolitiska intressena för att alla skall förstå, att handeln med kartor är en speciell sak och att staten måste ha ett visst intresse av hur den sköts.

Herr Rydén sade här, att beredskapen ur försvarspolitisk synpunkt inte får sänkas. Jag har den uppfattningen, att den tvärtom stärks genom vad som föreslås i propositionen och i utskottsutlåtandet. Om vi skulle lämna ut distributionen i fri konkurrens, är det ju inte tvärsäkert att det blir det nuvarande företaget som kommer med det lägsta anbudet. Det kan inträffa, om anbudsperioden är fem år, att de första

Ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag, m. m.

fem åren har *ett* företag distributionen, nästa fem år *ett annat* och den tredje perioden *ett tredje* företag o. s. v. Det får väl ändå sägas, att det skulle väsentligt försämra den försvarspolitiska beredskapen, om försäljningen av en så viktig vara som dessa kartor, såväl de militära som ekonomiska etc., finge lämnas ut på det sättet.

Det bör som en jämförelse framhållas, att man inte alls har det problemet när det gäller tryckningen. Man kan vid ett anbudsförfarande utan olägenhet dela upp tryckningen av de olika bladen, och anbudsgivarens åtagande slutar vid leveransen till kartlagret av den beställda upplagan. Det finns inte något lager, som vid ett nytt övertagande av distributionen skall förflyttas från en plats till en annan eller på ett eller annat sätt säljas ut.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr RYDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie tyckte jag slog in öppna dörrar, när han talade om att beredskapen skulle stärkas, om man ordnade distributionen på annat sätt än som nu sker. Herr Hansson menar alltså att man skulle kunna äventyra den sekretess som är så nödvändig i detta fall. Men försvarsstaben har i det avseendet inte uttalat några dubier. Tvärtom!

Beredskapssynpunkterna är för övrigt inte så betydelsefulla när det gäller distributionen av kartmaterialet. De är av betydelse endast när det gäller själva tryckningen. Och där har givetvis den stora concern som nu trycker kartorna större möjligheter att i ett besvärligt läge koncentrera sig på denna tryckning än vad det relativt specialiserade företag har, som det annars kan bli fråga om.

Det är inte heller så, som herr Hansson i Skegrie påstår, att vi som talar för reservationen vill konservera ett monopolsystem när det gäller distribu-

tionen. Tvärtom har vi sagt ifrån och hållit styvt på att det även beträffande distributionen skall råda fullständigt fri konkurrens. Det är väl snarare då herr Hansson, som gör sig till talesman för ett nytt statligt monopol.

Herr von SYDOW (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie sade, citerande 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna, att strävan bör vara att det statliga företaget inte skall komma i vare sig bättre eller sämre ställning än det enskilda. Men om avsikten nu är att skapa ett statsmonopol för distributionen i detta fall — och ordalagen i uttalandet från regeringsbanken tyder härpå — så måste väl de enskilda företagen komma i en väsentligt sämre ställning än det föreslagna nya statliga bolaget. Och då har man väl försyndat sig emot vad som uppenbarligen varit ledstjärnan för utredningen om företagsformerna.

Vad sedan gäller den militära beredskapen, så skulle jag ha kunnat instämma i vad herr Hansson i Skegrie sade, om bara försvarsstabschefen hade uttalat några som helst farhågor mot det nuvarande distributionssystemet. Mig veterligt har han emellertid inte gjort det. Och jag känner inte heller till att jordbruksutskottet funnit anledning föreligga att höra försvarsstabschefen om hans åsikter i det avseendet när propositionen behandlades.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag försökte vad beredskapsläget beträffar klargöra för herr Rydén, att det ändå måste sägas vara en sämre beredskap, om distributionen låt oss säga vart femte år flyttas över från ett företag till ett annat. Det finns ingenting som garanterar, herr Rydén, att Generalstabens litografiska anstalt vid anbudsförfarande får sitt anbud antaget och behåller sin monopolställning. Ur beredskapssynpunkt måste det, så-

Ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag, m. m.

vitt jag förstår, vara säkrare om kartorna ligger på *en* plats, där staten har bättre möjlighet att utöva kontroll över hur och var de säljs, än om de ständigt och jämt skall flyttas.

Herr von Sydow menade, att man här inte följer principen att ett statligt bolag inte skall ha vare sig en bättre eller en sämre ställning. Vad jag sade var, att om Esselte och Generalstabens litografiska anstalts monopolställning skall bevaras, så startar vi ett statligt bolag som från början har en sämre ställning. Jag vet inte om jag får fatta herr von Sydow så, att det inte gör någonting, om bara inte det statliga företaget startar på jämförbara eller bättre grunder än det förutvarande monopolföretaget.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **NETZEN**:

Herr talman! Jag har begärt ordet för att foga ett par synpunkter till vad som redan anförts i debatten.

Med förlov sagt tycker jag att herrar Rydén och von Sydow använde begreppet fri konkurrens med väl stora förbehåll. Innebordden av herrarnas synpunkter, anförda här liksom i reservationen, är väl att frågan gäller, huruvida distributionen skall ombesörjas inom den statliga sektorn eller av Esseltekoncernen. I inget av dessa båda fall kan man med rätta tala om helt oökränt fri konkurrens. Jag vill emellertid inte hårdra begreppet utan skall bara fästa uppmärksamheten vid en sak som herr Hansson i Skegrie redan, tycker jag, redovisat på det sätt som jag för min del finner vara det riktiga.

Först ett par ord om själva bakgrunden!

Distributionen av de officiella kartorna — jag betonar de officiella kartorna — ombesörjes med exklusiv ensamrätt av den i Esseltekoncernen ingående Generalstabens litografiska anstalt. Detta företag har nu ensamrätt på såväl tryckningen som förlagsverksamhe-

ten. Hösten 1960 tillkallades en karttrycksberedning, vari också ingick representanter för försvarsstaben. Denna beredning framlade den 27 februari i år sitt betänkande, vilket var enhälligt och vars innebörd i korthet var följande.

För det första föreslogs, att upphovsrätten till de officiella kartorna skulle återföras från Generalstabens litografiska anstalt till staten. För det andra ansåg man, att tryckningen av de officiella kartorna i princip skall ske under fri konkurrens. För det tredje föreslogs, att om distributionen av de officiella kartorna inte skulle handhas av rikets allmänna kartverk i egen regi borde den utlämnas som ren kommissionärsuppgift, varvid statens reproduktionsanstalt eller Generalstabens litografiska anstalt kunde komma i fråga som distributör.

Detta var alltså de utvägar som karttrycksberedningen fann vara framkomliga för att undvika de nackdelar i form av ständiga pendlningar mellan det ena eller andra företaget, som annars skulle kunna uppstå vid ett anbudsförfarande rörande distributionen och som herr Hansson i Skegrie redan anfört. Jag för min del har funnit, att de absolut övervägande skälen talar för att när utgångspunkten är det officiella karttrycket, behöver frågan om själva tryckningen inte påverkas av ett ställningstagande rörande nästa led i processen, alltså distributionen. Men vad distributionen beträffar anser jag att de övervägande skälen — med tanke på den primära utgångspunkten att det rör sig om det officiella kartmaterialet — talar för att det är lämpligt att hänföra den till den statliga sektorn. Men den arbetsgrupp, som efter det att karttrycksberedningen avgivit sitt betänkande nu arbetar, har till uppdrag — det vill jag gärna säga som svar på herr Rydéns direkta fråga — att förhandla om de lämpligaste formerna för en övergång enligt riktlinjerna i beslutet av den 10

Ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag, m. m.

mars i år. Den synpunkten har utskottsmajoriteten omfattat, och jag finner som sagt att tillräckliga skäl talar för att den är riktig.

Herr Rydén ställde emellertid — låt mig ta upp den saken till sist — en annan fråga, nämligen vilka kostnader som beräknas för investeringar och för den eventuella förstärkning av maskinparken som kan komma i fråga för statens reproduktionsanstalt. Därpå vill jag svara med en hänvisning till att den närmare kartläggningen även härvidlag är anförtrodd den arbetsgrupp som fungerar under riksdagsman John Ericssons ordförandeskap.

Herr RYDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först ett par ord till herr Hansson i Skegrie. Jag vill bara läsa upp vad försvarsstaben har sagt i sitt remissvar till jordbruksdepartementet den 28 juli 1960 om att det alternativ som gäller revision av det nuvarande avtalet troligen är det bästa. »Alternativet — — — är från chefens för försvarsstaben synpunkt det enda som — såvitt nu kan överblickas — med säkerhet tillgodoser kravet på att ändringar i fråga om det statliga karttryckets handhavande icke medför ökade kostnader för försvaret eller minskad beredskap.» Det är sakkunskapen som har yttrat sig därvidlag.

Vidare tackar jag statsrådet för hans vänlighet att svara på mina frågor. Han är mycket försiktig när han talar om hur distributionen skall ordnas och yttar att övervägande skäl talar för att även distributionen handläggs genom någon statlig myndighet. Men samtidigt säger statsrådet, att detta är en sak som handhas av den arbetsgrupp som skall vidare utreda frågan.

Jag vågar fatta herr statsrådets yttrande så, att om han finner att distributionen enligt den arbetsgrupp som nu behandlar frågan skulle vara mer ekonomisk och lättare att sköta efter de nuvarande linjerna, kommer han

icke att vidhålla den mening som han här har framfört. Statsrådet har ju full möjlighet att väga de olika ekonomiska faktorerna mot varandra, och jag har fullt förtroende för honom därvidlag. Jordbruksministern brukar visa en ovanlig stringens och saklighet i dylika frågor.

Beträffande den nya fabriksbyggnaden hade jag hoppats att få höra något om kostnaderna eftersom frågan framskridit så långt, att avtal har träffats med Stockholms stad om att plats skall reserveras i Räcksta och tomträttsavgälden har fastställts till 35 000 kronor.

Herr von SYDOW (h) kort genmäle:

Herr talman! Här har talats om den exklusiva ensamrätt som Generalstabens litografiska anstalt har. För att inte något missförstånd skall bli möjligt må det betonas, att den s. k. ensamrätten hittills har vilat på ett avtal mellan staten och ifrågavarande anstalt, ett avtal som från statens sida har uppsagts i det läge som nu har inträtt.

Jag beklagar livligt jordbruksministerns uttalande, av vilket man inte kan sluta sig till något annat än att vi nu står i begrepp att slå sönder en utomordentligt väl arbetande distributionsapparat, mot vilken inga anmärkningar har framförts i fråga om effektivitet, pålitlighet och säkerhet ur politisk synpunkt och allt vad herrarna och damerna kan tänka sig. Denna institution skall ersättas med ett statligt monopol, vilket alltså skall byggas upp praktiskt taget från noll-läge i distributionsavseende; byggas upp från scratch till en mycket stor, tungrodd och besvärlig apparat, trots att den nuvarande distributören löst uppgiften på ett utmärkt sätt. Detta är uppenbarligen avsikten trots att några beräkningar eller kalkyler ej har företetts om vad uppbyggnaden av denna nya distributionsapparat skulle komma att kosta, vilket gör mig ytterligare betänksam. Jag finner att reservanterna har satt fingret rakt på en

Ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag, m. m.

punkt som är av utomordentligt stor betydelse, och jag ber ännu en gång att få yrka bifall till reservationen.

Herr **HANSSON** i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Gentemot det argument som herr Rydén nyss anförde, att jordbruksdepartementet i följd från försvarsstaben erhöll ett klart remissvar, vill jag bara understryka att i den karttrycksberedning, som herr statsrådet nyss berörde och inom vilken man tydligen var inne på tanken att distributionen av de officiella kartorna skulle kunna utföras av rikets allmänna kartverk, också ingick en representant för försvarsstaben. Denne var tydligen överens med de övriga ledamöterna.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **NETZÉN**:

Herr talman! Jag är ledsen att jag inte kan tillmötesgå herr Rydéns önskan i tolkningen av mitt tidigare uttalande när det gäller frågan om distributionen, det tredje ledet i den process som vi här diskuterar. Jag ber att få hänvisa till propositionen och jag ber om ursäkt för att jag belastar kammararens protokoll med en upprepning.

»Samtidigt har chefen för jordbruksdepartementet bemyndigats tillkalla en förhandlingsdelegation med uppgift att inom jordbruksdepartementet — med utgångspunkt från att, från och med nämnda tidpunkt, förläggandet av de officiella kartorna skall åvila staten, tryckningen av kartorna i princip skall ske efter anbudsförfarande och distributionen av kartorna i fråga skall ombesörjas inom den statliga sektorn — överlägga med berörda parter om de övergångsproblem, som uppkommer till följd av avtalsuppsägningen, samt att inkomma till Kungl. Maj:t med de förslag som överläggningarna leder till.»

Det är det svar som jag är nödsakad lämna på herr Rydéns fråga på den punkten.

Jag är angelägen bestyrka att herr von Sydow utan tvekan har rätt när han hänvisar till att den som jag tillät mig säga exklusiva ensamrätten för Generalstabens litografiska anstalt, enkannerligen Esselte-koncernen, hittills vilat på avtal. Men det rubbar inte det förhållandet att det har varit en exklusiv ensamrätt, som inte är tilltänkt i den kommande formen, där i varje fall tryckningen kommer att bli föremål för anbudsförfarande. Jag tycker därför inte att det är rättvist att göra gällande att avsikten nu skulle vara att skapa ett statligt monopol. Det officiella karttrycket är statlig egendom, och det är väl ganska inkonsekvent att utan vidare anse det olämpligt att det som är statens egendom också distribueras av staten.

Herr **RYDÉN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar i så fall om statsrådet inte anser att det finns möjligheter att göra avvägningar mellan kostnaderna för att ordna distributionen på det nuvarande sättet och att ordna den via den statliga sektorn. Då är det naturligtvis ännu viktigare att de ärade kammarledamöterna röstar på reservationen, som möjliggör fri konkurrens även när det gäller distributionen.

Herr **JOHANSON** i Västervik (s):

Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att framföra ett tack till chefen för jordbruksdepartementet för det initiativ han tagit för att rätta till de svåra förhållanden, som de anställda på reproduktionsanstalten har att arbeta under. Jordbruksutskottet har haft äran att besöka lokalerna, och jag vill framhålla, att det inte torde vara många anställda inom de litografiska och typografiska facken som arbetar under så ogynnsamma förhållanden.

Jag vill också tacka departementschefen för vad man kan utläsa ur propositionen om att någon försämring bekräftande de sociala förmånerna för de

Ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag, m. m.

anställda vid reproduktionsanstalten inte skall inträda.

Jag hoppas också att detta företag redan vid starten ges möjligheter att konkurrera med andra företag.

I detta sammanhang kan man erinra om att det privata företaget, Esselte-koncernen, haft vissa favörer jämfört med reproduktionsanstalten. Reproduktionsanstalten har till statskassan inlevererat 2,5 miljoner kronor. Dessutom har ju Esseltekoncernen genom Generalstabens litografiska anstalt haft favören av att ha monopol på de officiella kartorna, vilket medfört att det uppstått en viss eftersläpning för reproduktionsanstalten.

Medan jag ändå har ordet skulle jag vilja beröra en fråga, som herr Rydén tog upp i sitt anförande. Om jag fattade honom rätt menade han, att den militära beredskapen på något sätt skulle försämrans genom att man, sedan reproduktionsanstalten ombildats till bolag, till anstalten överlämnade karttrycket. Det kommer väl att behövas lika mycket arbetskraft, vare sig det nu blir så att Esseltekoncernen genom anbudsförfarande kommer att få karttrycket eller det blir det nya statliga bolaget som kommer att överta karttrycket. Inte heller kan jag föreställa mig att Esseltekoncernen skulle lägga ned sina maskiner för framställning av kartor.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Jordbruksministern fällde i sitt sista anförande ett yttrande, som inte bör stå oemotsagt. Han sade att det är naturligt att distributionen av statens kartor sker genom statens försorg. Det är här fråga om en kostsam och omfattande arbetsuppgift, och jag vill fråga, om det inte är statens skyldighet att se till att denna liksom andra arbetsuppgifter blir utförd på det för statsverket billigaste sättet. Jag kan inte förstå, varför man skulle vara så rädd

för att infordra anbud från båda här berörda leverantörer och anlita den som kan fullgöra uppgiften billigast. Det måste väl vara helt naturligt. Jag ställer mig alldeles oförstående till de i debatten framförda motskälen. Ett avtal om distributionen måste naturligtvis vara ganska långsiktigt, men det bör väl inte hindra, att från såväl det nya statliga bolaget som från den tidigare distributören infordra anbud.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. II) i utskottets utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Carl Eskilsson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom appresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås

Utredning om vetenskaplig forskning rörande arbetet och arbetsplatsen

begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 142 ja och 54 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. III

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. IV

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtan- det fogade reservationen i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. IV) i utskottets utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtan- det fogade reservationen av herr Carl Eskilsson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 140 ja och 56 nej, varjämte 7 av kammarens leda-

möter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10

Utredning om vetenskaplig forskning rörande arbetet och arbetsplatsen

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner angående utredning om vetenskaplig forskning rörande arbetet och arbetsplatsen.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 382 av herr *Nyman m. fl.* och II: 442 av fröken *Elmén m. fl.* hemställdes, att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhölle om att en kommitté tillsattes för att utreda i vilken omfattning arbetet och arbetsplatsens förhållanden behövde bli föremål för en intensifierad vetenskaplig forskning och hur en sådan på lämpligaste sätt borde ekonomiskt främjas och samordnas.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 382 och II: 442 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Nestrup, Carlsson* i Huskvarna, *Eric Peterson* och *Berglund*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Som motionär i denna fråga skulle jag vilja säga några ord om forskningen på arbetslivets område.

För tio år sedan väcktes en motion i samma syfte. Denna motion tillstyrktes av ett enhälligt utskott, och riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag. Regeringen verkställde den inte.

Under den tid som gått har väckts ett par interpellationer och ställts en en-

Utredning om vetenskaplig forskning rörande arbetet och arbetsplatsen

kel fråga till vederbörande statsråd varför han inte verkställt riksdagens beslut. Regeringen hänvisade då till att Arbetsgivareföreningen hade anslagit medel till forskning på detta område, inrättat ett PA-råd, som utdelar medel till olika forskare och som försökt att på olika vägar driva upplysningar på detta område.

Frågan har nu väckts på nytt och denna gång avstyrker utskottet. Vid föregående tillfälle var det bankoutskottet som handlade frågan. Jag vet inte om detta utskott med den sammansättning det hade den gången hade större förståelse för frågan. Denna gång är det allmänna beredningsutskottet som avstyrker och hänvisar just till att Arbetsgivareföreningen varje år anslagit medel och inrättat detta PA-råd, som utdelar medel för forskning på olika delar av området.

Jag måste från början framhålla, att denna forskning är av utomordentligt stort värde. Om Arbetsgivareföreningen inte hade tagit detta initiativ, vet jag inte vad som hade hänt. Staten och regeringen har inte fullföljt vad riksdagen beslöt om utredning vad man skulle göra för att intensifiera och befrämja denna forskning. Arbetsgivareföreningen har emellertid trätt emellan och satsat medel.

Vi kan också konstatera att arbetsplatserna förbättrats under de år som har gått, framför allt i yttre avseende. Det har inträtt förbättringar i fråga om de hygieniska förhållandena, i fråga om lokalförhållandena, luftkonditionering, ljusförhållandena m. m. Man kan kanske diskutera dagsljusets betydelse för människorna och huruvida det är lämpligt att som så många gånger nu är fallet driva ned människorna under jorden. Någon klarhet om denna fråga har inte vunnits, men man undrar om den utveckling som pågår är riktig.

Vi kan konstatera att en del yttre faktorer förbättrats i många avseenden. Man har försökt utreda vilken betydelse

det tunga arbetet, de fysiska ansträngningarna, har. Man har kommit fram till att arbetsställningarna bör vara de riktiga. Men det är först på senare år som arbetsställningarnas betydelse har kommit under vetenskaplig forskning. Först sedan man börjat kalla detta bioteknologi har ett verkligt intresse uppstått. Företagen har som sagt gjort stora ansträngningar för att förbättra arbetsförhållandena. Jag måste emellertid säga att företagets insatser härvidlag många gånger blir konjunkturbetonade. När det är högkonjunktur och brist på arbetskraft driver man upp aktiviteten på detta område, då gör man allt för att förbättra arbetsförhållandena och befrämja trivseln. Sedan kommer man kanske underfund med att det inte var så riktigt och att man i många avseenden faktiskt har gjort en felinvestering därför att kunskap saknats.

Det kan också konstateras — och det märker vi alla — att själva tekniken i arbetet undergår ständiga förändringar. Här föreligger en explosionsartad utveckling. Man känner inte igen en arbetsplats om man kommer tillbaka till den med intervaller på 3—5 år.

Kanske kan man konstatera att arbetet blivit lättare rent muskulärt, men samtidigt har det blivit ensidigare. Det blir fråga om ensidiga förslitningar, ensidiga ansträngningar av människorna. Vissa av människans kroppsdelar och organ kommer att tas i anspråk mycket intensivt, medan andra delar får vara överksamma. Därför märker man en stigande förekomst av neuralgi, yrkesmyalgi, epikondylit m. m. som följd av denna utveckling. Arbetet blir mer och mer tvångsstyrt, vilket medför hårdare anpassningskrav på människorna. Varje gång en människa måste pressas till anpassning måste hon samtidigt ge avkall på någonting annat som kanske är väsentligt för människan. Hon ställs inför ökade psykiska ansträngningar.

När vi diskuterar dessa problem ute på arbetsplatserna hör vi att arbetet

Utredning om vetenskaplig forskning rörande arbetet och arbetsplatsen

kanske blir lättare fysiskt men psykiskt är det mera ansträngande än förut. Detta har återverkat på människan även som fritidsmänniska; trots kortare arbetstid har hon inte kraft och förmåga att gå in för sina fritidsintressen så som hon önskar.

Man har inte kontakt med produktionen i dess helhet på samma sätt som tidigare. Genom buller och andra mekaniska anordningar blir man isolerad från kamraterna på arbetsplatsen. Man ser inte produktionen i dess helhet och får därmed kanske inte heller den förankring i arbetet som många gånger är nödvändig.

Man kan många gånger ställa sig frågan: I vilken utsträckning medverkar förhållandena inom arbetslivet till det ökade antal neuroser och till de missanpassningsproblem, som vi har i dagens samhälle? Vi vet inte något om detta. Yrkesmedicinarna ser utvecklingen på arbetsplatserna avspeglad i sina väntrum, där kanske efterhand allt fler människor kommer att sitta för att söka hjälp. Det är också så, att det jag upplever på arbetsplatsen, bär jag med mig ut i privatlivet — lika väl som privatlivets upplevelser följer mig in på arbetsplatsen. Det är därför arbetsförhållandena är så väsentliga för människan i dess helhet som samhällsvarelse.

Och nu kommer jag till frågorna: Vad är det som påverkar trivseln och vad är det som påverkar intresset för arbetet? Ja, därom vet vi egentligen inte mycket. Vissa delproblem i detta sammanhang har, som jag förut sade, tagits upp i den forskning, vartill Arbetsgivareföreningen lämnat anslag. Men man har inte fått belyst problemen för människan i sin helhet, och vi måste komma fram till att så sker. När därför utskottet tvekar inför vad som har begärts i motionen beträffande en samordning av forskningen på detta område, vill jag framhålla, att en dylik samordning är nödvändig, om vi skall kunna få problemen för människan i sin helhet belysta. Om vi skall

kunna angripa problemet i hela dess vidd, anser jag en dylik samordning vara väsentlig. Det är också så, att när man bedriver delforskning på olika institutioner, förlagda på olika håll, blir det ofta parallellforskning. Därför vore det även ur den synpunkten bättre att få forskningen samordnad. En samordnad forskning innebär en större ekonomi. Flera remissinstanser har också framhållit, att en samordning av denna forskning skulle vara utomordentligt betydelsefull.

Vi vet i stor utsträckning ingenting om de grundläggande förutsättningarna för människan i detta sammanhang. Mycket av det som studeras ute på arbetsplatserna, t. ex. genom arbetsstudier, vilka skall göra det möjligt att utreda hur fort man kan utföra vissa arbetsmoment, hur mycket man orkar, borde egentligen anförtros åt fysiologer. Nu är det i stället tekniker, som bedömer dessa arbetsprestationer. Vi har inte heller i grunden utrett vad människan verkligen orkar med i fråga om framför allt psykiska påfrestningar. Många gånger har de, som skall driva dessa arbetsstudier, som jag för övrigt i många fall inte kan finna är direkt vetenskapliga, alltför kort tid på sig. Därtill kommer att resultaten ofta också bedöms av tekniker. Man kan diskutera om inte den medicinska sakkunskapen borde vara med om att göra denna bedömning.

Det har skett en enorm utveckling på olika områden av vårt näringsliv och vårt samhällsliv. Vi har också att se fram mot en explosionsartad utveckling i fortsättningen. Vi ser fram mot automationen med allt vad den kommer att innebära i fråga om krav på människorna. Det blir en genomgripande omställningsprocess, där människan kommer att ställas inför nya anpassningsproblem. Det vidgade europeiska samarbetet på handelsområdet ställer näringslivet inför ökade krav. Vi kan inte heller bortse från att det är våra

Utredning om vetenskaplig forskning rörande arbetet och arbetsplatsen

egna krav på en hög materiell standard, som driver på den tekniska utvecklingen.

När det gäller den tekniska forskningen anslår vi medel till denna därför att vi inser betydelsen av de resultat den kan komma att ge i form av högre materiell levnadsstandard. Men jag anser att vi måste satsa lika mycket, om inte mer, för att kunna klarlägga den snabba utvecklingens inverkan på den rent mänskliga faktorn och för att kunna ta ställning till de ökade ansträngningar, som människan utsättes för vid dessa omställningsprocesser, så att man på ett rätt sätt kan organisera förhållandena med hänsyn till människorna på arbetsplatserna.

Arbetet har för människor i allmänhet ett utomordentligt stort livsvärde. Det visar sig också, när vi diskuterar om inte gamla människor skall kunna få fortsätta sitt arbete. Man kommer där till insikt om att arbetet i och för sig har ett mycket stort innehåll för människorna. Men det gäller att få arbetet utformat så, att det verkligen blir till gagn för människorna och inte onödigtvis försliter människorna på olika sätt.

Vi står inför möjligheten till ytterligare arbetstidsförkortning. Det är svårt att ta ställning till frågan på vilket sätt arbetstidsförkortningen lämpligast skall tas ut. Det är en fråga, vars lösning vi inte är på det klara med. Man diskuterar om det är lämpligast att ta ut förkortningen i form av kortare arbetstid varje dag eller om det är lämpligare att förlänga arbetstiden under vissa dagar för att kunna få fem dagars arbetsvecka o. s. v. Vi vet inte hur en ändring i detta avseende inverkar på människorna. Vi vet så litet om vad människorna egentligen kräver härvidlag.

Vi kan också konstatera att utvecklingen inom arbetslivet och de högre krav på människorna, som arbetslivet

ställer, medför att det blir fler och fler som inte orkar med den uppdrivna arbetstakten utan kommer att ställas utanför. Detta är också ett problem, som kommer in i bilden. Vi får fler och fler partiellt arbetsföra och man får naturligtvis ta hänsyn härtill när det gäller hela denna forskning på arbetslivets område.

Arbetslivet, och samtidigt samhällslivet, ställer ökade krav på människorna, som de har svårt att nå upp till. Till en början gäller det som sagt att få till stånd en ordentlig grundforskning beträffande människan och hennes reaktioner. Det gäller framför allt att samordna forskningen så att man kan angripa problemet i dess helhet. Det har nog också en mycket stor betydelse för de olika grupperna i arbetslivet — tjänstemän och arbetare — hur de känner sin ställning i arbetslivet och i samhällslivet. Vi skall ju befrämja en ökad demokratisering i samhället. Det gäller då att också åstadkomma en ökad demokratisering i arbetslivet.

Tidningen Fackföreningsrörelsen har upprepade gånger under dessa år tagit upp denna sak och ifrågasatt, om det är riktigt, att den huvudsakliga delen av denna forskning skall bekostas av Arbetsgivareföreningen och om inte olika områden därigenom kommer att bli utforskade på grund av att anslag för utredning av dessa icke lämnas. Man har därför på det hållet i några sammanhang ställt sig frågan, om inte LO borde å sin sida anslå medel för ifrågasvarande ändamål. Det vore enligt min mening synnerligen olyckligt, om det skulle bli forskning mot forskning genom att LO och Arbetsgivareföreningen var för sig ställde medel till förfogande för forskning och det sålunda skulle bli en målforskning från båda hållen. Det är därför synnerligen angeläget att man från statens sida tar upp denna fråga och kartlägger den och

Utredning om vetenskaplig forskning rörande arbetet och arbetsplatsen

undersöker vad som kan göras för att få till stånd ytterligare forskning på arbetslivets område.

Vid remissbehandlingen av motionen har LO tillstyrkt densamma. LO anser tydligen angeläget att man kan bygga ut forskningen på detta område. Vidare har Arbetsgivareföreningen hänvisat till allt vad Personaladministrativa rådet lämnar medel till. Emellertid tillstyrker Arbetsgivareföreningen att man får till stånd en samordning och vidare att ytterligare medel ställs till förfogande för ändamålet. Jag har talat med flera medlemmar av Personaladministrativa rådet. Dessa säger att alldeles för litet medel ställs till förfogande.

GCI, som också har yttrat sig, vill även ha ökade anslag till forskning men ifrågasätter, om man kan åstadkomma samordning beträffande forskningen. Utskottet har också framfört denna synpunkt på frågan. Arbetarskyddsstyrelsen tillstyrker forskning och anser den i högsta grad behövlig.

Som jag framhöll förut får framför allt yrkesmedicinarna och nervläkarna erfarenhet av vilken verkan felgrepp och missgrepp i detta avseende har. I den hastiga tekniska utvecklingen är det nödvändigt att vi på olika vägar tillvaratar de rent mänskliga värdena. Annars är jag rädd för, herr talman, att den tekniska utvecklingen, som ju borde bli till stort gagn för oss människor, inte kommer stora grupper av människor till godo på ett rätt sätt.

Med detta ber jag att få yrka bifall till motionen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Om behovet av arbetsforskning har en av motionärerna väl taligt berättat. Det behovet är väl känt, och varken de som har yttrat sig över motionen eller utskottet har påstått något annat. Men vad är det motionärerna hemställer om? De hemställer om att en kommitté skulle tillsättas, som skulle

undersöka behovet av arbetsforskning och hur sådan forskning skall ekonomiskt stödjas och samordnas.

Utskottet har inte ansett att man behöver en kommitté för att fastställa behovet. Det har inte heller remissinstanserna. Vad är det LO, Arbetsgivareföreningen och arbetarskyddsstyrelsen sagt, när de varit positivt inställda till motionen? Jo, de har sagt att en hel del redan håller på att utredas men man behöver mer pengar. Det är alltså fråga om att anslå pengar, inte att försöka pejla om det möjligen skulle behövas pengar, inte heller att fastställa vad en sådan här forskning egentligen skulle hålla på med.

Sedan en motion i frågan tillstyrktes här i riksdagen 1951, har tillkommit Personaladministrativa rådet, som fröken Elmén också talade om, med mycket livlig verksamhet, som inte bara innebär målforskning, vilket man kanske skulle kunna tro efter fröken Elméns anförande, utan också är av ren grundforskningsnatur. Man har kunnat förlägga arbetet till olika institutioner, högskolorna, universiteten, GCI och handelshögskolan. Även sociologiska undersökningar har kunnat ske via universiteten. Man har tagit upp problem på alla de områden fröken Elmén nämnde. Det har som sagt inte varit någon ensidig inriktning i fråga om ämnesområdet, och inte en inriktning på en speciell forskargrupp.

Motionärernas och deras talesmans påstående att det brister i samordningen strider mot de uppgifter vi fått om verksamheten, som bl. a. är mycket väl beskriven i Skandinaviska Bankens kvartalsskrift 1959 i oktober. Där säger man bl. a.: »Arbetsgruppen har också till uppgift att draga upp riktlinjer för forskningsverksamheten i stort samt verka för att rådets forskning samordnas med de forskningar, som bedrivs på samma områden vid olika universitet och högskolor samt fristående forskningscentra.»

Utredning om vetenskaplig forskning rörande arbetet och arbetsplatsen

Forskningen hålles alltså inte bara i gång vid olika institutioner, utan kontakterna är också goda med den arbetsforskning, som bedrivs med medel från annat håll än från forskningsrådet. Det är kanske inte anledning att närmare beskriva de uppgifter, som forskningen sysslat med. Den har emellertid även skett i samarbete med Ingenjörsvetenskapsakademien, där man bl. a. satt i gång undersökningar om automationens verkningar — alltså en högaktuell forskningsuppgift. Den rent medicinska forskningen har redan givit uppmärksammade resultat. Den har bedrivits dels på karolinska institutet och dels vid GCI, som i annat sammanhang kommit upp till riksdagen, nämligen genom en motion om en speciell professur vid GCI för denna forskning.

Utskottet har varit enigt om — det finns reservationer men de gäller närmast skrivningen — att det nu inte kan vara till någon hjälp för forskningen att ytterligare undersöka behovet av den eller bygga upp en ny forskningsadministrativ instans. Det riktigaste om man vill stödja forskningen vore i stället att vädja om ytterligare anslag till denna. Den frågan har vi inte tagit ställning till. Vi tror inom utskottet att behovet av anslag är stort men att detta icke tillfredsställes genom ett bifall till motionen.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Fröken **ELMÉN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Eriksson säger att någon utredning inte bör igångsättas, emedan frågan redan är utredd, men fru Eriksson har medgivit att ytterligare anslag erfordras för att intensifiera en forskning som verkligen behövs.

De medlemmar av Personaladministrativa rådet, som jag har talat med, är fullt på det klara med att denna forskning behöver samordnas men framför allt — om vi är överens om

att ytterligare medel behövs — att en närmare utredning måste göras beträffande hur mycket pengar som behövs och på vilka områden forskningen skall sättas in. Jag kan således inte komma ifrån att en utredning är behövlig.

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Det torde vara fullkomligt omöjligt att göra en kalkyl över hur mycket pengar som skulle behövas till denna forskning. Inte på något forskningsområde kan man säga: »Vi har de och de forskningsuppgifterna och behöver så och så mycket pengar.» Uppgifterna på detta forskningsområde är dock redan utpekade i så stor utsträckning att man kan säga, att nog skulle det kunna användas mera pengar än nu. En total kalkyl är emellertid inte nödvändig för att man skall begära ökade anslag.

Fröken **ELMÉN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! När man begär anslag måste man ha någon bakgrund. Vad en utredning framför allt skulle inrikta sig på är att klarlägga vilka områden som är i störst behov av forskning.

Herr **BRACONIER** (h):

Herr talman! Till ett enhälligt utskottsutlåtande behöver kanske inte många ord sägas. Jag vill bara gentemot fröken Elmén framhålla att det mellan vetenskapsmännen råder en mycket stor principstrid om huruvida denna forskning kan samordnas. Detta kommer särskilt fram i Amerika. En del svenska vetenskapsmän anser att man skall ha en samhällsvetenskaplig fakultet och samordna de olika vetenskapsgrenarna. Men alla dessa vetenskaper befinner sig i en livlig debatt om när det gäller att välja de rätta medelerna.

Det råder ingen tvekan om att vi i Sverige, trots att vi haft ganska små anslag, presterat arbeten av utomordentlig klass på detta område. Jag skul-

Skydd mot korrosion

le kunna citera Segerstedts bok om människan i industrisamhället. En framstående bankman, Tore Browaldh, har i en intressant bok tagit upp dessa problem och visat, vad det Segerstedtska arbetet betyder. Jag tror att vi skulle kunna nå ganska långt, om vissa delar av forskningsrönen översattes från bl. a. de amerikanska arbetena och om vi fick ytterligare en professur i arbetssociologi. Då tror jag att vi skulle kunna få fram ännu bättre forskningsmetoder och klarlägga vilka problem som behöver lösas. Först därefter kan detta svåra samordningsproblem lösas.

Jag tycker nog att fröken Elmén tog väl lätt på frågan i detta avseende. I Amerike har denna forskning dock fått kanske hundra gånger större anslag än forskningen i vårt land, men i fråga om resultatet är meningarna mycket delade. Den som såg Chaplinfilmen Moderna tider, där några av dessa problem togs upp, kunde konstatera svårigheten att få bort hetsen i det moderna arbetslivet. Det är en mycket central fråga att försöka lösa det problemet, men jag tror att det är bättre att gå steg för steg på forskningens väg än att komma med alltför vittgående samordningskrav.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11

Skydd mot korrosion

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om skydd mot korrosion.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 89 av herr *Nyman m. fl.* och II: 110 av herr *Wedén m. fl.* föreslogs,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning beträffande behovet av en effektiv information och rådgivning om korrosion och korrosionsskydd samt ökad forskning och undervisning inom korrosionsområdet, främst för utbildning av forskare.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 89 och II: 110 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om en utredning beträffande behovet av effektiv information och rådgivning om korrosion och korrosionsskydd ävensom av ökad forskning och undervisning på korrosionsområdet, främst för utbildning av forskare.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **KARLSSON** i Olofström (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att ge till känna att jag inte förstår dessa motionsyrkanden och ännu mindre hur allmänna beredningsutskottet kan komma med ett förslag om utredning. Om statsmakterna inte hade uppmärksammat denna i och för sig mycket stora och ekonomiskt betydelsefulla fråga, hade det varit berättigat med en begäran om utredning; det vill jag gärna medge. Nu har Kungl. Maj:t tvärt om i årets statsverksproposition föreslagit en speciell forskning på detta område.

Jag tillåter mig citera vad statsrådet Edenman anför i sin proposition beträffande anslagen till tekniska högskolan i Stockholm:

»De rost- och övriga ytskador som uppstår hos järn och stål samt andra metaller vållar årligen stora förluster. En självständig forskning på detta fält torde från samhällsekonomiska synpunkter bedömas kunna bli av betydande värde. Jag finner vägande skäl föreligga, att en professur, betecknad teknisk elektrokemi och korrosionslä-

Skydd mot korrosion

ra, inrättas vid högskolan från och med nästa budgetår.»

Detta förslag — jämte övriga på detta område — har i vederbörlig ordning behandlats av statsutskottet, och för cirka 14 dagar sedan beslöt riksdagen utan någon som helst debatt att bifalla det. Detta betyder att det om ungefär två månader kommer att inrättas en professur vid tekniska högskolan i Stockholm med speciell uppgift att forska och bedriva laborationer samt även ge utbildning på detta mycket betydelsefulla område. Då är det väl inte mer än rimligt att man får avvakta vilket resultat denna forskning kommer att ge. Därom vet vi ingenting i dag.

Under dessa förhållanden måste man ställa sig frågan: Vad finns det för anledning att riksdagen fjorton dagar efter det att den bifallit ett förslag om inrättande av en forskningsprofessur i detta fack skall begära en utredning? Till detta kommer att utskottet inte har givit några som helst riktlinjer för en dylik utredning utan endast yttrar i sitt utlåtande: »Det är icke möjligt för utskottet att här lämna något förslag till riktlinjer för en sådan utredning.» Om inte minnet sviker mig, förekom samma mening under förra fredagens debatt, när utskottet kom med ett förslag om en utredning i en helt annan fråga. Det är kanske ett stående uttryck som utskottet alltid begagnar.

Med hänsyn till att Kungl. Maj:t här redan på ett mycket förtjänstfullt sätt har tagit ett initiativ som riksdagen har bifallit kan jag inte finna någon som helst orsak att bifalla vare sig motionerna eller utskottets yrkande. Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag såväl på motionerna som på allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 25.

I detta anförande instämde herr *Blidfors* (s).

Herr JOHNSSON i Skoglösa (cp):

Herr talman! Denna fråga, som är behandlad i motionerna nr 110 i andra

kammaren och 89 i första kammaren, är av mycket stor räckvidd och betydelse. Utskottet har inhämtat yttranden över motionerna från statens provningsanstalt, som mycket varmt tillstyrker dem, från järnvägsstyrelsen, som också anser att motionskraven bör stödjas och skulle välkomna den föreslagna utredningen, och från Metallografiska institutet, vars mycket långa och innehållsrika yttrande också går ut på ett tillstyrkande av motionerna. Institutet skriver bl. a.:

»En intensifierad och breddad korrosionsforskning såväl vid institutet som vid K. Tekniska Högskolan och inom IVA:s korrosionsnämnd samt eventuellt också på andra institutioner är i högsta grad nödvändig för att de svåra vetenskapliga problemen kring korrosionsangreppens natur skall kunna bemästras. De behjärtansvärda insatser som för närvarande görs har tyvärr alla karaktären av punktangrepp. Genom att en allmän bakgrund saknas är det svårt att angripa korrosionsproblemet på bred front. En annan svårighet är också att undervisningen på området behöver ökas speciellt vad beträffar utbildning av forskare.»

Ingenjörsvetenskapsakademien är också mycket positiv. Den talar om vilket arbete dess korrosionsnämnd utför men anser att det behövs bra mycket mer och att en hel del erfarenhetsmaterial måste skaffas. Framför allt på grund av bristande personella resurser har den inte kunnat sprida tillräckligt effektiv upplysning till det praktiska livets folk.

Utskottet har således haft mycket starka skäl för att tillstyrka motionerna, eftersom alla de institutioner som har yttrat sig har ställt sig synnerligen positiva.

När herr Karlsson i Olofström menar, att med ecklesiastikministerns förslag om en professur i detta ämne all rättfärdighet skulle vara uppfylld, vill jag upplysa kammaren om att denna

Utarbetande av ett tidsenligt byggnadskostnadsindex, m. m.

professur var bekant för utskottet. Men vi räknade med att en professur i detta fack inte var till fyllest, ty det fanns så mycket annat som behövde undersökas. Det behövdes mer upplysning och ökade kunskaper på alla hithörande områden. Skulle vi överallt där det finns en professor på ett visst område inte behöva något ytterligare vare sig av utredning eller av arbetsuppgifter, har vi faktiskt kommit synnerligen långt.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Jag vill bara med ett par ord bemöta utskottets talesman.

Det råder inga delade meningar i denna mycket betydelsefulla fråga. Hade det funnits några sådana, skulle man väl inte från Kungl. Maj:t ha tagit det initiativ som man gjort.

Jag vill tillägga, att förslaget att inrätta en professur i syfte att få i gång en forskning speciellt på dessa områden emanerar från ett förslag från styrelserna för de tekniska högskolorna. Jag skulle tro att dessa styrelser är fullt kapabla att bedöma dessa frågor. Som jag tidigare har sagt, får man naturligtvis avvakta vad som kommer att hända genom denna forskning. Det är mycket möjligt att den senare behöver utvidgas och utbyggas. Men initiativet att begära en utredning finner jag icke motiverat.

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Jag vill bara i allra största korthet påpeka för kammaren att herr Karlsson i Olofström bygger hela sin argumentation på det förhållandet, att Kungl. Maj:t föreslagit en professur på korrosionsområdet. Jag delar för det första den mening som utskottets talesman här tidigare har framfört, nämligen att den rena forskningen på detta område inte kan betraktas som en åtgärd

som klarar alla de här föreliggande problemen. För det andra vill jag framför allt framhålla, herr talman, att herr Karlsson i Olofström helt och hållet går förbi det mest betydelsefulla, nämligen de svårigheter och brister som föreligger när det gäller att i praktisk tillämpning föra ut forskningsresultaten på ett sådant sätt, att de skadeverkningar som nu uppstår i det praktiska livet och inom näringslivet grenar verkligen i större utsträckning kan undvikas.

Det behövs mera pengar, ehuru kanske inte så mycket. Men det behövs också en genomarbetning av metodiken för att i större utsträckning göra forskningsresultaten mer praktiskt tillämpliga.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å densamma; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12.

Utarbetande av ett tidsenligt byggnadskostnadsindex, m. m.

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckt motion om utarbetande av ett tidsenligt byggnadskostnadsindex, m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Som motionär i denna fråga tillåter jag mig att göra en liten kommentar till utskottets utlåtande.

Jag vill först konstatera, att både remissinstanserna och utskottet ger motionärerna rätt i att nuvarande byggnadskostnadsindex inte är tillfredsställande. Det är helt enkelt otidsenligt. Utskottet hänvisar emellertid till att detta spörsmål nu behandlas av statens institut för byggnadsforskning och anser, att man bör avvakta den undersökningen innan någon åtgärd vidtas.

Utarbetande av ett tidsenligt byggnadskostnadsindex, m. m.

Jag är medveten om att konstruktionen av själva index är av grundläggande betydelse för lösningen av de spörsmål, som upptagits i motionerna. Men jag tycker ändå att utskottet mer skulle ha kunnat poängtera vikten av dessa frågor och framhållit angelägenheten av en snar lösning.

Det byggnadskostnadsindex som i dag användes inom bostadsproduktionen är otidsenligt. Det förutsätter lägenhetstyper och lägenhetsutrustningar som inte är aktuella i dagens produktion. Beräkningarna grundar sig också på byggmetoder, som inte längre är de dominerande.

Detta index, som således kan vara behäftat med betydande fel, utgör huvudbeståndsdelen i bostadsstyrelsens värderingsindex. Därjämte räknar man med den s. k. rationaliseringsfaktorn. Men rationaliseringens inverkan är inte ordentligt klarlagd utan man är tvungen att arbeta med ett schablonmässigt antagande. Följaktligen kan betydande felmarginaler föreligga också beträffande rationaliseringsfaktorn. Bostadsstyrelsens värderingsindex kan således inte anses tillfredsställande.

Detta bör uppmärksammas när man frågar vart bostadssubventionerna tar vägen. Den frågan har vid ett flertal tillfällen ställts här i kammaren, och den ställs ofta även eljest i den offentliga debatten. Vart tar bostadspengarna vägen? Kommer de bostadskonsumenten till godo eller rinner de ut på vägen fram till konsumenten? Bestämda svar på dessa frågor kan inte ges, ty vi saknar ett tillförlitligt instrument att mäta med.

Delegationen för statistikfrågor har dock gjort ett intressant påpekande i sitt remissyttrande. Delegationen framhåller att löneglidningen under avtalsperioderna åtminstone delvis måste fattas som ett resultat av stigande arbets effektivitet eller med andra ord som en effekt av rationalisering i vid bemärkelse. Om delegationen har rätt skulle

alltså löneglidningarna på området delvis ha uppkommit till följd av att rationaliseringsfaktorn inte har kunnat närmare preciseras. Det är möjligt att en del pengar har runnit ut den vägen i stället för att komma bostadskonsumenten till godo. Med någon exakthet lär dessa bedömningar inte kunna göras förrän rationaliseringens inverkan klarlagts.

En annan fråga av intresse i detta sammanhang är, huruvida de bostäder som uppföres håller den standard som angivits. Då och då förekommer uppgifter om att någon byggherre eftersatt standardkravet, och detta har gällt byggherrar av alla kategorier. Huruvida dessa underlåtenhetssynder varit avsiktliga eller icke har inte framgått. Möjlighet att i detalj kontrollera varje bygge finns inte. Jag tror att man måste inrikta sig på stickprovskontroll, som innebär att man ingående granskar vissa objekt. Sådana åtgärder skulle i någon mån kunna medverka till att bostäderna håller den standard som uppges. Den höga standarden på de nya bostäderna har anförts som en anledning till de höga kostnaderna. Det vore beklagligt, om de boende inte finge den bostadsstandard de betalar för.

Efterkrigstidens bostadsmarknad har varit en säljarens marknad. Man har sökt hålla kostnaderna nere genom vad som brukar kallas detaljreglering. För min del tycker jag inte att man lyckats över hövan väl. En av orsakerna härtill är vad vi påpekat i vår motion, bristerna i fråga om byggnadskostnadsindex och värderingsindex.

För överskådlig tid framåt kommer bostadsmarknaden att förbli en säljarens marknad i betydande delar av vårt land, främst i storstadsområdena. Det är därför nödvändigt att söka förbättra de metoder, som kan medverka till att hålla kostnaderna nere i ett sådant marknads läge.

Vi torde vara ense om att man bör eftersträva en mera normal bostads-

Interpellation ang. viss försäkringsform

marknad, där tillgång och efterfrågan står i bättre relation till varandra. Men också på en sådan bostadsmarknad måste det finnas goda möjligheter till en objektiv värdering. Det ligger utanför den enskildes möjligheter att avgöra en bostads faktiska värde och standard. Vi behöver således bland mycket annat ett tillförlitligt byggnadskostnadsindex, och rationaliseringens effekt behöver klarläggas. Det borde vara samhällets uppgift och intresse att tillhandahålla vad jag vill kalla de grundläggande värderingsinstrumenten.

Herr talman! Jag har intet yrkande att ställa gentemot ett enhälligt utskott, utan jag har närmast velat tacka för att utskottet har givit motionärerna rätt i att de nuvarande förhållandena på området är otillfredsställande. Samtidigt vill jag kraftigt understryka vikten av att de undersökningar som nu pågår genomföres så snabbt som möjligt och snart leder till påtagliga resultat.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner angående åldringsvården.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14

Interpellation ang. viss försäkringsform

Ordet lämnades på begäran till

Herr **LUNDBERG** (s), som yttrade:

Herr talman! En sund, effektiv och ansvarskännande försäkringsrörelse har en stor uppgift att fylla i svenskt samhällsliv. En försäkring skall ge trygghet och stöd åt de försäkrade, men den bör även skapa förutsättningar för ett sparande som ur samhällsekonomisk synpunkt är av stor betydelse. Förutsätt-

ningen för att denna verksamhet skall fylla sin uppgift är att både de försäkrade och samhället med fullt förtroende kan räkna med att de olika bolagen förstår sitt ansvar och fullgör sin uppgift att tillgodose de försäkrades trygghetskrav och att dessa inte utnyttjas för spekulationsintressen där de försäkrade blir objekt, som får betala utan motprestation från bolagen.

Ur både de försäkrades och försäkringsbolagens synpunkt måste det vara angeläget att varje avsteg från sunda principer blir offentligt påtalat. Ett orubbat förtroende hos allmänheten är av grundläggande betydelse för att en sund försäkringsrörelse skall fylla sin uppgift och få nödvändig omfattning. Ekonomiska spekulationsintressen som riktar sig mot försäkrade eller samhället kan aldrig i längden löna sig. Ur försäkringsbolagens synpunkt är det därför angeläget att osolidariskt uppträdande från något håll snarast påtalas och att rättelse vinnes.

En del kapitalförsäkringar förefaller att tangera gränsen till bolagsspekulation, där vederbörliga hänsyn icke tas till de försäkrade eller samhället. Enligt uppgift kan dessa försäkringar nyttjas på följande sätt. En person tog en sådan försäkring och inbetalade till Thulebolagen en engångspremie av 100 000 kr. Då han var ca 74 år gammal uppvaktades han av bolagets representant och övertalades av denne att återköpa försäkringen. Detta innebar att han fick ut en summa som med några tusenlappar understeg engångspremien. Efter någon tid uppvaktades ånyo den gamle mannen av samme representant, övertygades om att han skulle ta tre försäkringar åt sin dotters barn och inbetalade 75 000 i engångspremier. Dessa försäkringar togs utan dotterns vetskap, och den gamle uppmanades att lägga in försäkringarna i ett kuvert och skriva på detsamma att de icke fick öppnas förrän fyra år efter hans död. Det senare underlät den gamle, och vid

hans död två år därefter återfanns försäkringarna i bankfacket, och denna tillgång blev då givetvis föremål för beskattning.

Men föräldrarna till de försäkrade barnen blev minst sagt både förvånade och upprörda när de tog del av försäkringsvillkoren. Speciellt gällde detta att de försäkrade barnen bara utnyttjades som spekulationsobjekt. Försäkringen utfaller nämligen endast då något av barnen dör eller har uppnått 90 års ålder. Om så sker kan enligt bolagets grunder »försäkringsbeloppet, efter där-om gjord framställning, utbetalas när som helst därefter».

De upprörda föräldrarna begärde då hos Thulebolagen att få återköpsvärdet utbetalat — de trodde detta skulle utgöra minst de 25 000 kr. per barn som morfadern hade inbetalt — så att de i stället skulle kunna nyttja pengarna till barnens fostran etc. Bolaget hänvisade till försäkringsbrevet att förmånstagare var »den försäkrades moder och syskon; om modern icke lever, inträda syskonen i hennes rätt. I avlidet syskons ställe inträda dess bröstarringar», samt till det maskinskrivna tillägget i samma försäkringsbrev där det sägs: »Om den försäkrade upplever 90 års ålder, kan försäkringsbeloppet, efter där-om gjord framställning, utbetalas när som helst därefter. Försäkringens återköpsvärde är under 15 år från det försäkringen togs reducerat på sätt som anges i bolagets grunder. Enligt dessa grunder gäller vidare att försäkringen kan belånas hos bolaget endast inom ramen för tillgängligt återköpsvärde, varjämte under 3 år från det försäkringen togs särskilda inskränkningar i belåningsrätten gälla.» Trots detta kan bolaget i skrivelse påstå: »Försäkringarna är engångsbetalda försäkringar med engångspremie på vardera 25 000 kr. som erlades av barnens morfar. Försäkringarna är att betrakta som en gåva till barnen eftersom varje barn äger sin försäkring. — — — Alldeles oavsett

Interpellation ang. viss försäkringsform

ovannämnda bestämmelse föreligger för dessa tre försäkringar av försäkringstekniska skäl hinder för Er att förfoga över värdena. Som framgår av försäkringsbrevet är försäkringarnas återköpsvärden under 15 år från det försäkringarna togs begränsade på sätt som anges i bolagets grunder. Enligt dessa bolagets grunder kan under de första 15 åren icke återköpas större del av försäkringen än vad som skulle kunnat utbetalas om premiebetalningstiden varit bestämd att pågå till de försäkrades 45-årsålder. Detta innebär att försäkring nr — — — f. n. saknar disponibelt återköpsvärde medan motsvarande värde för försäkring nr — — — uppgår till 220 kr. och för försäkring nr — — — till 47 kr.» I ett annat meddelande från bolaget sägs att respektive försäkringars återköpsvärdet $\frac{1}{12}$ 1968 är 5 766 kr., 4 950 kr. och 5 321 kr. samt att återköpsvärdet $\frac{1}{12}$ 1937 är respektive 28 168 kr., 27 836 kr. och 27 999 kr.

Vid en genomgång av försäkringsbrev och andra handlingar i detta ärende får man i koncentrat en bild av hur ett försäkringsbolag kan utöva sin verksamhet — givetvis utan att komma i konflikt med de juridiska regler som gäller.

Då det finns skäl antaga att detta förfarande inte endast är en beklaglig engångsföreteelse, ett olycksfall i arbetet, har jag ansett det ur de försäkrades, samhällets och försäkringsbolagens egen synpunkt vara synnerligen angeläget att offentligt redovisa fallet och om möjligt vinna rättelse.

Med hänvisning till det anförda får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet uppmärksammat att försäkringsbolag utan föräldrarnas vetskap bl. a. kan nyttja barn som försäkringsobjekt utan att barnen får någon som helst nytta eller trygghet av försäkringen förrän efter det

Interpellation ang. ökad upplåtelse av kronofisken för sportfiskeändamål

att de fyllt 90 år, och kan detta anses som god affärssed utan skada för försäkringsverksamheten?

2. Kan man förutsätta att statsrådet kommer att taga initiativ för att sävja eller rätta till denna försäkringsform, och finns det möjligheter att ålägga bolag att för dessa försäkringar återbetala den erlagda försäkringspremien med ränta?

3. Anser statsrådet att såväl de försäkrades behov av skydd som omtanken om försäkringsrörelsens renommé gör det nödvändigt att utöka tillsynsmyndigheternas insyn och befogenheter gentemot bolagen?

Denna anhållan bordlades.

§ 15

Interpellation ang. ökad upplåtelse av kronofisken för sportfiskeändamål

Ordet lämnades på begäran till

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp), som yttrade:

Herr talman! Frågan om ökad upplåtelse av kronans fiskevatten för sportfiske har vid flera tillfällen varit uppe i riksdagen. Frågan har även varit föremål för utredning vid flera tillfällen.

Vid behandlingen av motionsvägen och på annat sätt framförda synpunkter och förslag har det genomgående rått en positiv inställning till ökade möjligheter — särskilt för ortsbefolkningen — att för fritidsändamål få utnyttja kronans fisken.

Intresset för fritidsfisket har emellertid ökat mycket starkt under senare år med en allt större efterfrågan på fiskevatten som följd. Anledningen härtill är inte minst den ökade fritiden och privatbilismens utbredning, vilket givit allt fler människor tid och möjlighet att ägna sig åt sportfiske. På sina håll talar man om att fritidsfisket är på väg att bli en folkrörelse.

Från fiskevårdsföreningar, bysamfälligheter och organisationer har också

visats ett allt större intresse att upplåta av dessa sammanslutningar disponerade vatten för s. k. kortfiske, d. v. s. möjlighet för enskild att köpa fiskerätt under viss tid. Fortfarande är emellertid alltför många vatten avstängda för allmänheten. Det gäller inte minst de allmänna kronofiskena.

En särskild grupp av kronovatten är de s. k. lappvattnen, som utgöres av fjällsjöar, där fiskerätten genom urminnes hävd är förbehållen samerna.

Enligt renbeteslagen har länsstyrelsen att fatta beslut om upplåtelse av dessa vatten till andra än samerna. Dessa skall dock innan sådant beslut fattas höras, eftersom upplåtelsen får ske endast om den inte inkräktar på samernas husbehovsfiske eller renskötsel.

Intäkterna av försålda fiskekort eller arrenden tillföres statens lappfond, varur medel användes för åtgärder som främjar renskötseln i landet.

F. n. är inte mer än ett par hundra av de tusentals sjöar, som finns, upplåtna för kortfiske. Det är således sannolikt att man utan att det behöver vara till förfång för samerna skulle kunna upplåta betydligt fler vatten för kortfiske.

Därvid bör man enligt min mening överväga att på annat sätt än hittills och så att det mer personligt tillfaller samerna fördela de influtna medlen. Förslagsvis kunde man göra en hälftenuppdelning av de genom fiskekortens influtna medlen mellan statens lappfond och den bysamfällighet hos samerna som beröres av fisket. Självfallet är det emellertid nödvändigt att en utvidgning av fiskerättsupplåtelsen begränsas både lokalt och i tiden, så att detta fritidsfiske inte kommer att inkräkta på samernas renbetesutövning.

Jag är för min del benägen att tro, att en åtgärd av det här antydda slaget i hög grad skulle öka samernas vilja att släppa flera av sina vatten fria för fritidsfiske.

Interpellation ang. tillämpningen av 13 § tulltaxeförordningen

Med hänvisning till det anförda an- håller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jord- bruksdepartementet få ställa följande fråga:

Är herr statsrådet villig att medverka till att en ökad upplåtelse av krono- fisken för sportfiskeändamål kommer till stånd och att i så fall även överväga den ovan nämnda metoden att låta del av intäkterna på försålda fiskekort av- seende s. k. lappvatten tillfalla samer- nas bysamfälligheter?

Denna anhållan bordlades.

§ 16**Interpellation ang. tillämpningen av 13 § tulltaxeförordningen**

Ordet lämnades på begäran till

Herr WEDÉN (fp), som yttrade:

Herr talman! 1960 års riksdag antog ett i proposition 98 av finansministern framlagt förslag till ny tulltaxeförord- ning. I § 13 av denna förordning stad- gas, att i fråga om varuslag, som icke eller endast i ringa omfattning är före- mål för tillverkning inom landet, äger Konungen, där så prövas lämpligt, för en tid av högst två år i sänder förordna att tull icke skall utgå.

Genom införandet av en dylik be- stämmelse i tulltaxeförordningen till- godosågs ett inom näringslivet sedan länge hävdad önskemål. Särskilt verk- stadsindustriens företrädare och orga- nisationer har sedan lång tid framhål- lit vikten av att genom en sådan be- stämmelse öppna möjligheter för kost- nadsreduktioner i samband med im- port av nya produktionsmedel, fram- för allt maskiner. Angelägenheten av att även i Sverige på ett tillfredsstäl- lande sätt tillämpa en bestämmelse av detta slag understrykes ytterligare där- av, att flera andra länder redan tidi- gare infört en motsvarande ordning, samt av den ökande konkurrensen på stormarknaderna.

Sedan den här ifrågavarande bestäm- melsen i den nya tulltaxeförordningen satts i kraft har emellertid en tydlig ojämnhet framträtt i Kungl. Maj:ts till- lämpning av densamma. Sälunda har det visat sig, att t. ex. maskiner för textilindustrin, vilka icke tillverkas in- om landet, med stöd av den refererade bestämmelsen blivit befriade från tull, medan för verkstadsindustrin väsent- liga maskiner och anläggningar, som endast tillverkas utom landet, icke be- handlats på samma sätt. Kungl. Maj:t har således avslagit en rad av fram- ställningar om befrielse från tull när det gäller maskiner, avsedda för den mekaniska verkstadsindustrin.

Naturligtvis är det mycket tillfreds- ställande att genom den nya bestäm- melsen rationaliseringsansträngningar- na inom den svenska textilindustrin kunnat främjas. Några bärande motiv för en principiellt annan behandling av verkstadsindustrin torde icke före- ligga. Icke minst på exportmarknader- na arbetar denna i betydande utsträck- ning i konkurrens med utländska före- tag, som vid sin import av viktiga pro- duktionsmedel kan påräkna en tullbe- frielse av sådant slag som Kungl. Maj:t hittills icke medgivit för svenska före- tag inom denna industrigren. Under hela den förberedande behandlingen av denna fråga synes det vidare ha gjorts klart, att fiskala skäl icke borde anfö- ras mot en tullbefrielse av här ifråga- varande slag.

Med hänvisning till ovanstående an- håller jag därför om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande interpellation:

Är regeringen beredd att vid tillämp- ningen av § 13 i den nya tulltaxeför- ordningen ge verkstadsindustrin och andra industrigrenar samma behandling som t. ex. textilindustrin och därige- nom medverka till att den svenska in- dustrien kommer i samma läge som konkurrerande industrier i andra län-

Interpellation ang. tillämpningen av 13 § tulltaxeförordningen

der, vilka tillämpar en motsvarande tullbefrielse?

Denna anhållan bordlades.

§ 17

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 59 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753), m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde,

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde,

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1961/62, och

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från ersättningskyldighet till kronan;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 42, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål,

nr 43, i anledning av väckta motio-

ner om skattebefrielse för ersättning till övervakare, m. m.,

nr 45, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond, och

nr 47, i anledning av väckt motion angående möjligheterna att omforma den allmänna varuskatten till en flexibel och konjunkturanpassad utjämningskatt; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av väckta motioner om ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser om fordonståg m. m., och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag.

§ 18

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1961/62;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m.;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om driften av svenska institutet för konserveringsforskning m. m.;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1961/62 till utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm m. m.;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad

avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till radiohus för budgetåret 1961/62; och

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Vidare anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 199, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillägg till lagen den 30 juni 1943 (nr 431) om allmänna vägar, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 200, i anledning av väckta motioner om viss översyn av strandlagen.

§ 19

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 141, angående vissa tjänster vid kommunikationsverken,

nr 152, med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475), m. m.,

nr 155, angående lönegradsplaceringen för vissa polismanstjänster m. m., och

nr 159, angående kapitaltillskott till Scandinavian Airlines System (SAS), m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 20

Anmäldes en till herr talmannen under sammanträdet avlämnad motion nr 792, av herrar *Engkvist* och *Wiklund* i Stockholm, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse nr 101, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation.

Denna motion bordlades.

§ 21

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed anhålles om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 29 april—6 maj 1961 på grund av utrikes studieresa.

Stockholm den 28 april 1961

Rosa Svensson

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 22

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.14.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 2 maj

Kl. 16.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 25 nästlidne april.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg och ansökan:

Att riksdagsman Jacobsson i Sala på grund av sjukdom är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet under tiden 1/5—10/5 1961, intygas.

Sala den 28/4 1961

K. A. Vannfält
Överläkare.

Riksdagens andra kammare

På grund av utrikes tjänsteresa anhallar jag om ledighet från riksdagsarbetet tiden 2—5 maj 1961.

Stockholm den 29 april 1961

Gösta Netzén

Herr Jacobsson i Sala, som vid kammarens sammanträde den 19 nästlidne april beviljats ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare, erhöll nu fortsatt ledighet till och med den 10 innevarande maj.

Herr Netzéns anhållan bifölls.

§ 3

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen nr 141, angående vissa tjänster vid kommunikationsverken;

till bevillningsutskottet propositionen

nr 152, med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475), m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 155, angående lönegradsplacering för vissa polismanstjänster m. m., och nr 159, angående kapitaltillskott till Scandinavian Airlines System (SAS), m. m.

§ 4

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet den å bordet vilande motionen nr 792.

§ 5

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, statsutskottets utlåtanden nr 70—72 och 75—77, bevillningsutskottets betänkanden nr 42, 43, 45 och 47 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 42 och 43.

§ 6

Föredrogs den av herr *Lundberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få hemställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående viss försäkringsform.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Föredrogs den av herr *Jönsson* i Ingemarsgården vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående ökad upplåtelse av kronofisken för sportfiskeändamål.

Kammaren biföll denna anhållan.

Interpellation ang. fördelningen av medel, som influtit enligt 2 kap. 10 § vattenlagen

§ 8

Föredrogs den av herr *Wedén* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående tillämpningen av 13 § tulltaxeförordningen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9

Interpellation ang. fördelningen av medel, som influtit enligt 2 kap. 10 § vattenlagen

Ordet lämnades på begäran till

Herr **JÖNSSON** i Ingemarsgården (fp), som yttrade:

Herr talman! Enligt 10 § i 2 kapitlet vattenlagen, som erhöll sin nuvarande lydelse genom riksdagsbeslut 1954, är anläggare av damm, vattenverk eller annan byggnad som försvårar eller försämrar fiske i vattendrag pliktig att till en statlig fond inbetala ersättning enligt vissa normer.

Ärligen inflyter till denna fond ungefär en halv miljon kronor. Medlen skall användas enligt en vedertagen princip till hälften för forskning och till hälften för allmänna fiskeriändamål såväl för sötvattensfiske som för kust- och havsfiske. Beslut om medlens användning fattas av Kungl. Maj:t.

I samband med riksdagsbehandling av frågan 1954 uttalade tredje lagutskottet, att »vid fördelningen av medel till de lokala åtgärderna synes det rimligt att de bygder, från vilka avgifter influtit, i första hand tillgodoses».

Denna princip har emellertid inte blivit förverkligad i den utsträckning jag för min del finner rimligt. Årsinbetalningarna av de här nämnda s. k. »2:10-medlen» har under senare år för hela landet varit mellan 460 000 och 575 000 kronor, varav t. ex. ca 30 % avsett vattendrag inom Jämtlands län. Av

utbetalade medel har emellertid i genomsnitt endast ca 5 000 kronor per år tilldelats detta län. Flera ansökningar, bl. a. sådana som gällt s. k. rotenonbehandling, har avstyrkts.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande fråga:

Vilka åtgärder är herr statsrådet beredd att vidtaga för att den av riksdagen uttalade principen, att ersättning från medel influtna enligt 10 § 2 kap. vattenlagen i första hand skall tillfalla den bygd från vilken avgifterna influtit, bättre skall efterkommas?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Till bordläggning anmäldes

bevillningsutskottets betänkande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avgiftsfrihet vid inbetalning till eget postgirokonto;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering, m. m., dels ock väckta motioner angående lättnader i valutaregleringen, m. m., samt angående en förutsättningslös prövning av behovet av en fortsatt reglering av kapitalrörelserna, och

nr 26, i anledning av väckta motioner om utgivande av ett värdefast statligt obligationslån;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent, och

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 18 september 1943 (nr 691) om villkorlig frivgivning; samt

andra lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av väckta motioner om nedskrotning av bilar.

§ 11

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 153, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret, och

nr 157, med förslag till kungörelse med särskilda bestämmelser om utförelse av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund.

Dessa propositioner bordlades.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.05.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 3 maj

Kl. 10.00

§ 1

Anställdes, jämlikt § 65 riksdagsordningen, omröstning över följande av bevillningsutskottet i dess memorial nr 46 föreslagna, av riksdagens båda kamrar godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen skall bifalla vad bevillningsutskottet hemställt i punkten 1) i betänkande nr 35 och alltså lämna de likalydande motionerna I: 357 av herr Schött m. fl. och II: 417 av herr Allard m. fl. utan åtgärd, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit vad beträffande berörda punkt i betänkandet nr 35 hemställts i den vid betänkandet fogade reservationen av herr Söderquist m. fl. och alltså beslutat, att med bifall till nyssnämnda motioner antaga följande

Förslag

till

förordning angående ändrad lydelse av 3 och 15 §§ förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt

Härigenom förordnas, att 3 och 15 §§ förordningen den 21 december 1945 om nöjesskatt skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

3 §.

Nøjesskatt utgår — — — under a) —g).

Nøjesskatt utgår icke för uppvisning eller tävling i skicklighet, som främst syftar till förkovran i visst yrke, ej heller för uppvisning eller tävling i sport, idrott eller gymnastik, anordnad av organisation, som är ansluten till Sveriges riksidrottsförbund eller representerad inom Sveriges olympiska kommitté eller av annan sammanslutning, som enligt Kungl. Maj:ts medgivande må vara likställd med sådan organisation i nu förevarande avseende, eller för schacktävlan, bridgettävlan, visning av

Svar på interpellation ang. en central registrering av narkotikarecept

museum eller annan liknande inrättning, utställning av djur eller utställning av konstverk eller andra föremål.

15 §.

Där organisation, som har till huvudsakligt syfte att främja religiösa, välgörande, sociala, politiska, konstnärliga, idrottsliga eller andra därmed jämförbara kulturella eller eljest allmännyttiga ändamål och som under de senaste förflutna fem åren icke lämnat utdelning åt sina medlemmar, anordnar i 3 § första stycket avsedd nöjeställning, åtnjutes befrielse från nöjesskatt till den del skatten för varje tillställning icke överstiger 300 kronor. Vad nu sagts skall dock icke gälla med avseende å tillställning, i vilken till huvudsaklig del ingår biografföreställning med undantag för sådan filmförevisning, som genom sitt ämnesval är ägnad att direkt främja organisationens syfte.

Folketshusförening eller — — — stycke sägs.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1961; dock att äldre bestämmelser alljämt skola äga tillämpning i fråga om nöjeställning, som tagit sin början före ikraftträdandet.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstning medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 87 Ja och 118 Nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 78 Ja och 54 Nej, vadan, då därtill

lades andra kam-

marens röster

eller 87 Ja och 118 Nej,

sammanräkningen

visade 165 Ja och 172 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

§ 2

Justerades protokollet för den 26 nästlidne april.

§ 3

Svar på interpellation ang. en central registrering av narkotikarecept

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Gustafsson i Kårby har i en interpellation frågat mig, om jag är villig att undersöka möjligheterna för en central registrering av expedierade narkotikarecept.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Frågan om åtgärder mot narkotikamissbruket har jag tidigare behandlat i denna kammare, senast den 13 december förra året i anledning av en interpellation av herr Hedin. Jag framhöll därvid bland annat, att narkotikakungörelsen undan för undan gjorts tillämplig på ett flertal olika läkemedel, även sådana som enligt internationella bestämmelser inte är narkotika men som missbrukats i Sverige. Vidare meddelade jag, att medicinalstyrelsen vid olika tillfällen under de senaste åren föranstaltat om skärpta regler i fråga om förvaring och kontroll av narkotika på apoteken, beträffande reklamen för läkemedel, innehållande narkotika, samt rörande läkarnas förskrivning av narkotiska läkemedel.

Efter vad jag inhämtat expedierades på landets apotek omkring 760 000 narkotikarecept under 1959. År 1960 var motsvarande antal 705 000. Den nedgång med mer än 7 procent, som sålunda inträffade från 1959 till 1960, torde direkt

Svar på interpellation ang. en central registrering av narkotikarecept

sammanhånga med den ökade uppmärksamhet, som ägnats narkotikafrågorna under senare år. Beträffande läkarnas förskrivning av narkotiska läkemedel har medicinalstyrelsen i ett meddelande till samtliga läkare i riket den 8 november 1960 utförligt redogjort för rådande missförhållanden på området och framhållit vikten av att landets läkare i vad på dem ankommer med all kraft medverkar till att bekämpa narkotikamissbruket och dess skadeverkningar. Med hänsyn härtill torde man ha anledning att förvänta, att antalet narkotikarecept ytterligare minskar under 1961.

Enligt gällande bestämmelser skall varje på apotek expedierat recept upptagande narkotiskt läkemedel kvarhållas på apoteket och förvaras där under minst två år. Vid de i regel varje år förekommande kontrollförrättningarna på apoteken granskas dessa recept. Sådana granskningar är många gånger bakgrunden till ingripanden mot läkare, som missbrukat behörigheten att skriva ut recept på narkotiska läkemedel. Därjämte företas på förekommen anledning särskilda undersökningar i betydande utsträckning. Sålunda har medicinalstyrelsen exempelvis under 1959—1960 närmare granskat cirka 45 olika läkares narkotikaförskrivningar. Utredning om eventuella narkotikarecept, expedierade för personer, misstänkta för narkomani eller narkotikabrott, har förekommit i minst 85 fall. I ett enda av dessa fall har icke mindre än 52 olika läkare hörts beträffande utfärdade narkotikarecept. I flertalet fall har dessa specialundersökningar berört apoteken i Storstockholm, men i flera fall har även andra apotek i växlande utsträckning lämnat material till dylika undersökningar. Totalt torde inemot hälften av landets över 500 apotek ha medverkat vid utredningar rörande misstänkta fall av narkotikabrott.

Till följd av speciallagstiftningen på området och på grund av apoteksväsendets fasta organisation i vårt land har

fullständiga utredningar snabbt kunnat utföras i de fall, då anledning förelegat till misstanke, att förfalskade narkotikarecept förekommit eller att läkare missbrukat behörigheten att förskriva narkotika. Givet är emellertid att en central registrering av narkotikarecepten skulle öka möjligheterna till en skärpt övervakning. Med nutida tekniska resurser bör det inte erbjuda några svårigheter att ordna en sådan registrering, men det torde vara fråga om både personal- och kostnadskrävande anordningar. Jag anser det under alla förhållanden lämpligt, att frågan om en central registrering av narkotikarecepten närmare utreds. En dylik utredning har också redan påbörjats inom medicinalstyrelsen, och den bör enligt min mening fullföljas utan dröjsmål. Hur långtgående åtgärder i det syfte varom här är fråga som bör vidtagas, sedan utredningen slutförts, torde få bedömas även med beaktande av då föreliggande resultat av hittills vidtagna åtgärder för att minska förskrivningen av narkotika och andra vanebildande läkemedel.

Vidare anförde:

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret på min interpellation.

Eftersom högtalaren fungerade så dåligt, när statsrådet nyss läste upp interpellationssvaret, ber jag att få upprepa vad interpellationen avser. Jag har frågat, om statsrådet är villig att undersöka möjligheterna för en central registrering av expedierade narkotikarecept. Statsrådet svarar att han anser det under alla förhållanden lämpligt, att frågan om en central registrering av narkotikarecepten närmare utreds. Jag uttalar min tillfredsställelse över detta svar. Vidare vill jag tacksamt notera att medicinalstyrelsen numera anlagt samma syn på frågan och igång-

Svar på interpellation ang. en central registrering av narkotikarecept

satt en utredning av frågekomplexet. Det är att hoppas att utredningen snabbt slutföres, så att klarhet skapas om vilka praktiska möjligheter och svårigheter som vidlåder ett arrangemang som det tänkta.

Statsrådet anför som sin åsikt att en central registrering av narkotikarecepten skulle öka möjligheterna till en skärpt övervakning. Man skulle här kunna tillägga att central registrering måhända skulle öka möjligheterna att *i god tid* vidtaga åtgärder för skärpt övervakning. Det måste nämligen anses mycket viktigt att åtgärder kan sättas in snarast då missbruk kan antas föreligga. Detta gäller både missbruk hos vissa konsumenter och missbruk av receptutskrivning.

Statsrådet anför att en central registrering nog kunde vara möjlig att genomföra med nutida tekniska resurser. Detta statsrådets konstaterande är viktigt. När diskussion om denna fråga tidigare förekommit har som skäl emot central registrering just anförts, att det skulle stöta på hart när överstigitliga tekniska hinder att genomföra sådan registrering. För lekmannen har detta dock inte tett sig så svårt med hänsyn till den kontorstekniska utrustning vi numera har.

Statsrådet gör i detta sammanhang ett påpekande som självfallet måste göras, nämligen att en central registrering skulle medföra vissa personal- och kostnadskrävande anordningar — som det heter i svaret. Detta är vi alla ense om. Men vi måste ställa dessa merutgifter mot chansen till en effektivare övervakning, med allt vad en sådan skulle komma att medföra av minskat lidande för människorna, minskade kostnader för sjukvård, ordningsmakt etc.

Att jag börjat intressera mig för detta problem har berott på att jag såsom ledamot av sinnessjuklagstiftningskommittén ofta har mött offer för detta missbruk. Vi är på det klara med att dessa människors problem är av så-

dan natur att, om de skall kunna återföras till hälsa, så kommer det att medföra ytterligare stora bördor på mentalsjukvården. Här möter vi nämligen ett klientel vars tillstånd är mycket svårt. Dessutom medför återförandet till hälsa att sjukhusen får alldeles speciella svårigheter vad gäller vården.

Avgiftningen av de sjuka försvåras många gånger på grund av att narkotika kommer på vägar som är svåra att kartlägga. Vi vill ha en mentalsjukvård som i långa stycken bygger på principen om frivillighet och öppna dörrar. Samtidigt får vi ett klientel som för att återfå sin hälsa måste avskämmas från de kanaler, varur det kan hämta nytt bränsle till sin förtärande eld. Om dessa avgiftningsprocesser lyckas — och det gör de allt som oftast — så återstår problemet att skydda patienterna från återfall. Hittills har det inte lyckats att på ett nöjaktigt sätt klara det problemet enligt uppgifter som lämnats oss i denna kommitté. Det visar sig nämligen att affärsmännen på narkotikaområdet håller mycket väl reda på sina kunder.

Det skulle finnas mer att tillägga om den smygande folkfara som heter narkomani. Statsrådet omtalar i sitt svar att antalet narkotikarecept gått ned från 760 000 år 1959 till 705 000 år 1960. Detta konstaterande måste hälsas med tillfredsställelse, men siffrorna säger oss tyvärr ingenting om missbrukets utbredning och framför allt ingenting om dess struktur.

Jag vill uttala den varma förhoppningen att den av statsrådet aviserade utredningen skall komma med förslag i ärendet snarast möjligt. Vi skall följa utredningen med mycket stort intresse. Jag hoppas också att alla läkare skall inse lägets allvar och att ordningsmakten får tillräckliga personella resurser för att bevaka det avsnitt som vi nu behandlar. Snabba och resoluta ingripanden kan måhända leda till att detta smygande onda som breder ut sig kan

Svar på interpellation ang. en central registrering av narkotikarecept

hämmas i sin utveckling så att det inte växer oss över huvudet.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Låt mig få använda tillfället att ytterligare understryka denna frågas vikt just nu. Jag är tacksam mot interpellanten för att han aktualiserat ärendet och mot inrikesministern för det svar han lämnat och som ju visar att myndigheterna följer frågan med allvarlig uppmärksamhet.

Sedan jag 1954 första gången tog upp problemet i kammaren i en interpellation till dåvarande inrikesministern, har läget uppenbarligen förvärrats. Det framgår ideligen av rapporter från stockholmspolisen liksom delvis också från polisen i Göteborg och andra större städer. Dessa svårigheter härrör väsentligen från tre kanaler, nämligen dels apoteksinbrott, dels smuggling, mest via hamnar och flygfält, och dels slutligen receptmissbruk av det slag som antytts i interpellationsdebatten i dag.

Bara för ett par veckor sedan åtalades åtta personer här i Stockholm för grov stöld, häleri, grovt ocker, brott mot narkotikakungörelsen m. m. Det visade sig att alla dessa åtta var slavar under narkotika och via denna trafik hade blivit kriminella i största allmänhet. Större delen av de gifter som där kommit till användning hade stulits vid ett inbrott på ett apotek på Söder i Stockholm strax före jul. Dessa stackars människor berättade inför rätta att de från och med julafton, då de var samlade till som de sade en stor »pumpfest», hade gått i ett ständigt rus och med nästan total minnesförlust.

När stadsfiskal Warholm vid rådhusrätten pläderade i detta ärende påpekade han att läget nu är så allvarligt att betydande risker är för handen för att många människors liv skall varaktigt ödeläggas. Det är därför som vi även i den lagstiftande församlingen är så angelägna att följa denna fråga,

vilken, som interpellanten sade, håller på att växa oss över huvudet. Vi hoppas att så icke skall ske.

Jag är tacksam för att inrikesministern antyder möjligheten av en central registrering av narkotikarecepten. Kanske borde man också överväga en idé som kastats fram i något sammanhang, nämligen att ha en särskild färg på narkotikarecepten för att lättare kunna uppmärksamma dem. De recept som är svårast att kontrollera är naturligtvis de som rings in telefonledes från sådana som utger sig för att vara läkare. Det är ibland svårt att kontrollera alla dessa, även om man företar en kontrollringning. Det kan ibland också gälla verklig nöd, där en snabb åtkomst av något lugnande i medicinväg är av yttersta vikt.

Uppenbart är emellertid att man måste se närmare på frågan och ägna den fortsatt uppmärksamhet. Att så sker framgår också av medicinalstyrelsens aktivitet på området. Det skall erkännas med tacksamhet. Inrikesministern antydde också att frågan är föremål för fortsatt behandling där. Jag är själv inbjuden att delta i en rundabordsdiskussion på fredag här i Stockholm där denna fråga skall belysas ur många synpunkter. Professor Goldberg behandlar den ur forskningssynpunkt, stadsfiskal Warholm ger de kriminalsociologiska synpunkterna och apotekare Krook redogör för de internationella och nationella lagstiftningsfrågorna. Vi är tacksamma för att efter alla kommande överläggningar i ärendet eventuellt få återkomma lagstiftningsvägen, ty här gäller det att rädda människoliv.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen nr 153, med förslag till lag

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

angående fortsatt giltighet av lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret; och

till bevillningsutskottet propositionen nr 157, med förslag till kungörelse med särskilda bestämmelser om utförelse av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund.

§ 5

Föredrogs, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande nr 51, bankoutskottets utlåtanden nr 24 och 26, första lagutskottets utlåtanden nr 31 och 32 samt andra lagutskottets utlåtande nr 44.

§ 6

Föredrogs den av herr *Jönsson* i Ingemarsgården vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående fördelningen av medel som influtit enligt 2 kap. 10 § vattenlagen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Föredrogs vart efter annat

konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 59 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753), m. m.; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde,

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61, i vad propositionen

avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde,

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1961/62, och

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från ersättningskyldighet till kronan.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 8**Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 42, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål.

I de inom riksdagen väckta till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 144 av herr *Per-Olof Hanson m. fl.* och II: 173 av herr *Carlsson* i Tibro *m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till höstriksdagen rörande rätt till avdrag vid taxering till statlig inkomstskatt av förslagsvis belopp upp till 10 procent av den sammanräknade nettoinkomsten med ett högsta avdragsgillt belopp av förslagsvis 1 000 kronor, om den skattskyldige skänkt beloppet till humanitära, kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål».

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I:144 av herr Per-Olof Hanson m. fl. och II:173 av herr Carlsson i Tibro m. fl. om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till humanitära m. fl. ändamål icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Anders Johansson, Kronstrand, Christenson* i Malmö och *Rydén*, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I:144 av herr Per-Olof Hanson m. fl. och II:173 av herr Carlsson i Tibro m. fl. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till riksdagen snarast rörande rätt till avdrag vid taxering till statlig inkomstskatt av förslagsvis belopp upp till 10 procent av den sammanräknade nettoinkomsten med ett högsta avdragsgillt belopp av förslagsvis 1 000 kronor, om den skattskyldige skänkt beloppet till humanitära, kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herrar *Sundin* och *Fälldin*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr CARLSSON i Tibro (fp):

Herr talman! I bevillningsutskottets betänkande nr 42 behandlas en fråga som varit föremål för riksdagens prövning vid flera tillfällen. Alla är vi medvetna om att allt måste göras och nya vägar prövas för att komma till rätta med de missförhållanden, som är rådande under vår tid i form av ungdomsbrottslighet, alkoholproblem m. m. Att stat och samhälle här gör en betydelsefull insats är vi alla medvetna om.

Men vi är också eniga om att personliga och frivilliga insatser behövs för att komma till rätta med dessa missförhållanden. Att stora uppoffringar göres, både personligt och ekonomiskt, har vi anledning att glädja oss över. Dock sy-

nes det oss motionärer angeläget att dessa frivilliga insatser ytterligare intensifieras.

Mot bakgrund härav har vi ånyo framfört förslag om avdragsrätt för gåvor för allmännyttiga ändamål i huvudsak enligt följande riktlinjer.

Avdragsrätten bör maximeras till en viss del av den sammanräknade nettoinkomsten, förslagsvis tio procent. I avvaktn på erfarenhet av reformens verkningar föreslår vi — liksom i tidigare motioner — att ett högsta avdragsgillt belopp på 1 000 kronor stadgas. För undvikande av att avdragsrätten tas i anspråk för mycket små belopp föreslår vi att endast belopp över 50 kronor får komma i fråga liksom att den undre gränsen för avdragsrätten för de sammanlagda gåvorna under ett år sättes till 100 kronor. Endast kontanta gåvor medges avdragsrätt. Avdragsrätten skall vidare endast gälla gåva som lämnas av fysisk person.

I fråga om kontrollen synes efter västtyskt mönster kunna stadgas som villkor för avdragsrätten, att den skattskyldige med särskilt kvitto från mottagaren styrker sin rätt till avdrag. Genom att en sådan kvittens, som bör upptaga såväl bidragsgivarens som den mottagande organisationens namn och adress, bifogas självdeklarationen skapas en förhållandevis enkel möjlighet för taxeringsnämnden att kontrollera uppgifternas riktighet. För underlättnad av kontrollen kan det vara skäligt att de organisationer som mottar bidrag av detta slag åläggs att för egen räkning behålla kopior av utgivna kvitenser. Det torde få ankomma på riksskattenämnden att efter av riksdagen angivna riktlinjer fastställa vilka organisationer och dylika som skall kunna komma i åtnjutande av avdragsberättigade gåvor.

Vi har i motionen sökt klarlägga hur man i land efter land har infört denna avdragsrätt för gåvor till olika behjärtansvärda ändamål. Nu senast i Dan-

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

mark har man börjat tillämpa denna metod för att stimulera till större frivilliga insatser. Det bör vara både möjligt och i högsta grad önskvärt att också vi i vårt land underlättar och stimulerar till än större insatser på detta område.

Jag har därför, herr talman, med dessa få ord velat klarlägga min inställning till denna fråga och ber att få yrka bifall till reservationen av herr Anders Johansson m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Nelander* (fp), *Källstad* (fp), *Hammar* (fp), *Berglund* (fp) och *Keijer* (fp).

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag vet inte för vilken gång i ordningen denna fråga är uppe för diskussion i kammaren. Jag tror att den hör till de frågor som kommer att leva tills den blivit löst på ett någorlunda hyggligt sätt. Det har inte varit utan intresse att på nytt läsa igenom de motioner, utskottsutlåtanden och kammardebatter som förekommit i denna fråga. Jag har särskilt fäst mig vid vad bevillningsutskottets ärade ordförande på sin tid, herr Adolv Olsson i Gävle, år 1955 sade i debatten. Som motionsyrkandena då var ställda kunde jag mycket väl förstå Adolv Olssons skepsis. Hans ord föll ungefär så här: »Den springande punkten i detta sammanhang är inte de små gåvor som det här är fråga om, utan det är risken att vi öppnar vägen för ett avhändande av stora skatteobjekt. Försök att finna en annan väg som inte samtidigt som ni inregistrerar en seger river ned så mycket av vårt nuvarande skattesystem att uppenbara faror skulle föreligga! Jag skall inte ställa mig omöjlig att i detta sammanhang söka ge min medverkan.»

Vi som lyssnade till herr Adolv Olssons resonemang fann det vara ganska resonabelt, och vi sökte finna en väg efter det system som han förordade. Jag tror att det har presenterats sedan

dess på ett sådant sätt att frågan om de kryphål för en större skatteflykt som han fruktade icke längre finns.

Förut har man här i debatten gång efter annan gjort gällande att det skulle föra med sig en hel del krångel vid taxeringen, om man skulle bifalla motionsyrkandena. Det skälet för avslag har tystnat under de senare åren, och jag tycker att det är riktigt. Något så särdeles radikalt nytt och alldeles speciellt är det ju inte fråga om i motionerna. Under 1944 och 1945 fick skattebetalarna göra avdrag för gåvor till internationellt arbete för lindrande av nöd i krigshärdade länder. Gåvobeloppet skulle i så fall gå upp till minst 1 000 kronor. Vi klarade utan svårigheter de skattetekniska frågorna. Men, herr talman, det kanske mest intressanta i den debatt som då fördes var att några principiella betänkligheter mot skatteavdrag för gåvor av detta slag ej redovisades i denna debatt. Dåvarande statsministern Per Albin Hansson motiverade de skattefria gåvorna just utifrån de synpunkter, från vilka vi nu principiellt för resonemanget i motionen. Han sade bl. a. ungefär så här: »Genom denna metod mobiliseras en betydande enskild hjälp och uppmuntras till enskilda insatser.» Statsministern ville på detta sätt ge en inspirerande »stöt» åt den enskilda att vid sidan av vad staten gjorde verkligen ge gåvor och ge mera än vad som annars skulle blivit fallet. Jag skall inte göra gällande, herr talman, att denna parallell är riktigt relevant — det är den inte i alla avseenden. Det var då fråga om extraordinära åtgärder i en speciell situation, men grundinställningen och principuppfattningen, som statsministern den gången gav uttryck åt, gäller även det ärende, som nu ligger på kammarens bord.

Jag har aldrig, när jag i kammaren talat för denna sak, stuckit under stol med att det för mig framför allt är den kristna verksamheten, som här står i förgrunden. Men jag anser att samma

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

möjligheter bör finnas även för andra institutioner — humanitära, kulturella och vetenskapliga — som är beroende av frivilliga bidrag.

Man må ha vilken uppfattning man vill om den kristna verksamheten, men kvar står det faktum att den principiellt i ekonomiskt avseende är byggd inte på skatt utan helt på frivilliga gåvor. Statsmakterna har på skilda sätt visat sin uppskattning av detta arbete, inte minst i fråga om ungdomsfostran, och jag är angelägen om att betona detta förhållande. Men möjligheterna att ge har likväl beskurits i mycket hög grad genom en ganska hård beskattning, och toppen eller botten — vilket uttryck man nu vill använda — är väl inte heller nådd. Jag menar också, att religionsfrihetslagen av år 1951 på frikyrkorörelsen ställer en hel del krav, vilka man inte kan bortse ifrån. 6 200 kyrkor och kapell skall skötas och i mycket stor omfattning nybyggas. 1 214 missionärer skall avlönas i missionsländerna. Det innebär med andra ord en missionär på cirka 300 medlemmar. Därtill kommer att 65 medlemmar står ansvariga för en heltidsanställd pastor och dessutom svarar för underhåll av byggnader och har det ekonomiska ansvaret för ett ungdomsarbete, som inkluderar scouter, söndagskola, juniorungdom och annan ungdom upp till 25 års ålder, d. v. s. sammanlagt cirka 400 000 människor. Undantar jag, herr talman, pastorerna gäller om de andra som arbetar på detta område orden »tjänstens belöning är fortsatt tjänande». Men det går inte, hur ideellt intresserad man än är, att driva en verksamhet utan pengar. Jag tror även att den yttre missionen i utvecklingsländerna har åt det svenska namnet gett en goodwill, som det är riktigt att påpeka i detta sammanhang.

Nu kan man säga: allt det där kommer oss inte vid; det får de, som är intresserade av denna sak, syssla med efter behag. Jag tror dock, herr talman, att riksdagen inte är okänslig för vad

herr Olsson i Gävle på sin tid kallade »de rent mänskliga synpunkterna».

Utskottet har förut intagit den ståndpunkten, att i stället för avdrag eller skattefria gåvor kan man, som utskottet skrev i sitt betänkande förra gången, i förekommande fall tänka sig direkta bidrag från statens sida. Jag har, herr talman, ingen rätt att föra den svenska frikyrkorörelsens talan i detta hänseende, men jag tror mig kunna säga att av principiella och även av praktiska skäl anser vi att den direkta statsbidragsvägen inte är att föredra för den kristna verksamheten. Stöd och stimulans för allmännyttiga ändamål genom skatteeftergift är från många synpunkter en både smidigare och bättre väg än de direkta bidragen över budgeten.

Motiveringen för de yrkanden, som här gjorts, är inte, som man ibland i debatten antytt, att den som offerar för de idéer och livsvärden, som här står i förgrunden, skulle genom skatteavdrag slippa undan lindrigare, utan det är fråga om en möjlighet att *ge mer*. Det är det saken gäller. Jag tror, herr talman, att de människor, för vilka givandet blivit så att säga ett med deras väsen, inte reagerar så, att får de inte vid deklaration göra avdrag för frivilliga gåvor, så ger de mindre. Men ute i landet är man intresserad av riksdagens beslut, spanande efter möjligheten att kunna ge mer och därmed bättre kunna tillgodose de stora krav, som ständigt gör sig gällande.

Jag finner det vara riktigt, herr talman, när motionärerna erinrar om att den benhårda princip, som bevilningsutskottets majoritet håller fast vid, har avvikelser. Försäkringsavdraget har sedan länge funnits i skattelagstiftningen och infördes i syfte att stimulera till tagande av »kloka» försäkringar. Jag tror att detta är klokt och riktigt med tanke på framtiden, och detsamma gäller det extra avdraget från inkomst av kapital för att stimulera sparandet. Inte behöver utskottet ängsligt se på dessa kloka

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

åtgärder och understryka att detta är avsteg från rådande beskattningsprinciper.

Vi har förut pekat på hurusom många länder sökt att stimulera till ökade offer och arbete genom att införa regeln om skattefria gåvor till ideellt arbete. Herr Carlsson i Tibro talade om att Tyskland och nu senast Danmark har ansett att denna väg är riktig. Är det inte nästan litet genant att man i det lilla Danmark med dess rätt ringa fria kristna verksamhet har funnit att det är en riktig och även lättframkomlig väg att göra avdrag vid deklarationen för frivilliga fasta gåvor, medan vi i välfärdssamhället Sverige med kalla handen avvisar en rätt blygsam framställning. Av stort intresse är även att i det svårt krigshärjade Tyskland man funnit det riktigt och genomförbart att gåvor av humanitär art eller för kyrkliga och religiösa ändamål är skattefria upp till 5 procent av den personliga inkomsten och upp till 2 promille av årsomsättningen hos företag.

Herr talman! Jag kan inte inse att det yrkande som gjorts i motionen är oomtvärat, utan det har skäl för sig. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Tillsammans med herr Sundin har jag vid detta ärendes behandling i bevillningsutskottet fogat ett särskilt yttrande till utskottets betänkande.

Vi är angelägna om att framhålla att vi delar motionärernas uppfattning om behovet av att bidrag till de ändamål som har angivits i dessa motioner stimuleras. Men vi är starkt tveksamma, huruvida den metod som föreslås i motionerna är den riktigaste vägen. Vi hänvisar till motionerna I: 25 av herr Bengtson m. fl. och II: 57 av herr Hedlund m. fl. som har behandlats i annat sammanhang och där vi pekat på en annan väg att åstadkomma vad motionärerna här avser. Vi har funnit det

riktigare att man skulle tillämpa de principer som gäller exempelvis för den nu pågående Sverige-hjälper-insamlingen. Vi tror att det är riktigare därför att det förefaller oss vara rättvisare. Det är ingen tvekan om att ett avdrag, sådant som det man föreslår i de motioner som nu behandlas, träffar marginalinkomsten, vilket innebär, att det statliga tillskottet blir olika stort, beroende på den inkomst som givaren har. Om man däremot valde den väg som rekommenderas i motionerna av herrar Bengtson och Hedlund, skulle statens bidrag bli proportionellt och bli lika stort för stora och små gåvor.

En olägenhet med förslaget i de motioner som vi i dag behandlar är att avdragsrätten inte skulle gälla andra gåvor än dem som är större än 50 kronor. Jag har den alldeles bestämda uppfattningen att stora belopp, av vad man får in till exempelvis missionsändamål, är bildade av många små gåvor av storlek under 50 kronor. Motionärerna har tydligen insett de enorma svårigheter som skulle möta vid avdragsrätt för sådana små gåvor. Om man skulle behöva styrka dessa gåvor vid deklarationen, skulle man vara tvungen att, när man gick med kollekthåven, ha med ett kvittensblock. Personligen tycker jag också att det är i högsta grad orätt, att man — för att ta en bild — skulle stimulera bara den, som har råd att ge mycket vid varje tillfälle, under det att änkan med sin skärv inte vore värd en samhällelig stimulans. Vad man rekommenderar i nu förevarande motioner skulle få den karaktären.

Herr Gustafsson i Borås säger att man på frikyrkohåll inte skulle vara särdeles intresserad av att få statsbidrag via budgeten, utan att man hellre skulle vilja få det genom avdragsförfarandet. Jag vet inte om man kan säga, att det härvidlag är fråga om någon principiell skillnad. Ett införande av ett skatteavdrag måste innebära att de statliga skatteinkomsterna skulle minska. Om

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

man behöver skatteinkomster av den storlek vi i dag har och inför ett avdrag som minskar skatteinkomsterna, måste man kompensera sig på något annat håll. Om man inte behöver dessa skatteinkomster och alltså kan införa detta avdrag utan att behöva kompensera sig — till den saken tar jag inte ställning — är det ju i praktiken detsamma som om motsvarande utrymme av skatteinkomsterna delades ut efter en ordning som kan fastställas på samma sätt som motionärerna här har föreslagit, nämligen att riksskattenämnden skulle få ta ställning till vilka som borde komma i fråga. Jag kan inte se att det ur mottagarnas synpunkt skulle vara av avgörande betydelse på vilket sätt de får pengarna. I båda fallen vore det fråga om statliga medel och om en samhällslig stimulans.

Herr talman! Trots att vi delar motionärernas uppfattning om behovet av stimulans, har vi under hänvisning till vad jag här anfört inte kunnat ansluta oss till reservationen utan biträtt utskottets yrkande.

Jag vill också ha deklarerat att vi kommer att återkomma med förslag till lösning av denna fråga efter de linjer som vi fixerade i motionerna av herrar Bengtson och Hedlund. Där har vi yrkat på en utredning som skulle få till uppgift att se efter om det inte fanns framkomliga vägar att nå målet. Eftersom detta mål är gemensamt för oss och dem som står bakom de motioner vi behandlar i dag, uttalar jag förhoppningen, att vi när frågan återkommer skall kunna hjälpas åt för att nå målet.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Det är visserligen sant att denna fråga är gammal, men i år uppträder den litet annorlunda än tidigare. Vi har fått en motion från centerpartiet. I det särskilda yttrande, som fogades till allmänna beredningsutskottets utlåtande för ett par veckor sedan, »sköt» folkpartiet på centerpartiets för-

slag. I denna fråga är det centerpartiet som »skjuter» på folkpartiets förslag. Man kan alltså säga att en uppdelning skett rent partimässigt och att folkpartiet i sitt förslag i år står mer isolerat än tidigare. Jag blev föremål för en viss kritik, emedan jag förra året påtalade att folkpartiet gjort partipolitik av denna fråga. I dag ser vi resultatet av denna partipolitik.

Låt oss först slå fast att frågan gäller frivilliga gåvor till många ändamål. Hos folkpartiet är uppräknningen följande: humanitära, kulturella, religiösa, vetenskapliga, ungdomsfostrande eller undervisningsändamål. Hos centerpartiet är uppräknningen: religiösa, humanitära och vetenskapliga ändamål samt undervisning och kulturminnesvård m. m. Ramen är alltså ytterst vid, och svårigheterna med gränsdragningarna kommer att bli mycket stora. Frågan gäller alltså inte enbart det frikyrkliga givandet, även om detta kommit att stå i förgrunden. Att märka är också att det endast är fråga om gåvor. Medlemsavgifterna faller alltså utanför.

Jag tror, ärade kammarmakrater, att vi kan vara ganska överens om att vi alla är besjälade av intresse för de frågor det här gäller, ehuru vi har olika åsikter om hur de skall lösas. Vi har alla rätt att kräva respekt för våra åsikter. Socialdemokratien, som ju gärna framställs som syndabocken och anklagas för ringa intresse för dessa frågor, har under 1950-talet varit med om att lägga fram en ny religionsfrihetslag, lag om frikyrkopastors vigselbehörighet och medlingsplikt, lagfäst tystnadsrätt för frikyrkopastor vid bikt, bestämmelser om frikyrkliga personer som prövningmän vid ansökan om vapenfri tjänst, frikyrklig medverkan i andlig vård vid fängvårdsanstalter samt slutligen om ekonomiska bidrag från exempelvis allmänna arvsfonden, statsbidrag till studiecirklar, fritidsgrupper, fritidsinstruktörer och ungdomsledarkurser. Vi kan alltså slå fast att socialde-

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

mokratien har ett positivt intresse för dessa frågor, churu det tar sig ett annat uttryck. Jag är också övertygad om att samhället även på andra punkter kan göra en stor insats på detta område, och härtill blir det säkert anledning att återkomma.

Inom frikyrkan är inställningen till statsbidragen historiskt betingad. I vårt samhälle växte frikyrkan fram som en oppositionsrörelse mot samhället. Det kanske bör påminnas om att detta skedde efter 1850-talet, då det varken fanns socialdemokratiska riksdagsmän eller socialdemokratiska regeringar. Det var alltså mot det dåvarande samhället oppositionen riktade sig och även i viss mån mot statskyrkan. Att man, som jag förut nämnde och som herr Fälldin också var inne på, numera tar emot statsbidrag innebär alltså ett avsteg från dessa principiella synpunkter. Man kan då fråga sig vilket som mest binder frikyrkan, att den tar emot statsbidrag eller att den tar emot gåvor från de stora inkomsttagarna. Det kan ibland vara ganska besvärande att binda sig vid kapitalintressen. Konklusionen härav skulle bli att alla sådana här »torftiga» bidragsdiskussioner borde avvisas.

In i bilden kommer kanske också en annan sak, nämligen religionsfriheten. Kan man säga att vi har religionsfrihet när ett trossamfund ges en särställning i sådan utsträckning som t. ex. svenska kyrkan? Det kan man inte, och detta gör problemet svårare. Jag kan inte här anvisa några lösningar på det, men jag kan tala om att det inom frikyrkan just nu pågår en ganska intensiv debatt om dessa saker. Under 1960-talet kommer det väl så småningom att »värka» fram en lösning. Jag tror inte att avdragsrätt enligt folkpartiets linje kan klara upp problemet staten och kyrkan.

I centerpartiets motion görs det gällande att vårt skattetryck skulle göra det svårare att få pengar till sådana ändamål som motionen berör. Det har länge varit ett kärt argument att de so-

cialdemokratiska skatterna förkväver allt och alla. Jag har bitt riksdagens upplysningstjänst att ta fram insamlingsresultaten under de senaste tio åren, alltså från år 1951 till år 1960, inom frikyrkorna, svenska kyrkan, Röda korset och Rädda barnen. Vad finner man då? År 1951 gavs 63 miljoner kronor och förra året 103 miljoner kronor. Jag ber att få reservera mig för dessa siffror. Jag tror nämligen att de är högre; på vissa punkter kan jag klart visa att de rätta uppgifterna inte kommit fram, t. ex. i fråga om pingströrelsen, beträffande vilken summan anges till något över 2 miljoner kronor men naturligtvis är mycket större, kanske 25—30 miljoner kronor. Beloppen är för år är emellertid relevanta; när man tittar på index — jag har också bitt upplysningstjänsten att göra det — finner man att index för reallöner och nyssnämnda gåvobelopp följt varandra nästan precis. Det betyder att insamlingarna inte bara har kompenserat penningvärdeförsämringen utan också har följt den reallöneutveckling som vi haft i vårt land.

Därmed bör man, herr talman, kunna avlysa diskussionen om att vårt skattetryck är så högt att man inte har råd att ge gåvor. Jag tror nämligen att incitamentet till att ge är det som betyder något. Om pengar begärs till ett visst ändamål, är just ändamålet det väsentliga. Anser människorna att det är viktigt, ger de också pengar. Skatteavdrag skulle nog inte väga så tungt i detta avseende.

Avdragsrätt är något som folkpartiet gärna sysslar med, än i det ena och än i det andra avseendet. Partiet uppmärksammar emellertid inte det som herr Fälldin så tydligt underströk, nämligen att avdragsrätt slår orättvist och att »änkans skärv» kommer bort i sammanhanget. Vi bör enligt min mening vara beredda att gå ifrån hela avdragssystemet inom vårt skatteväsen. Det träffar överallt orättvist: högre inkomster ger

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

större avdrag men små inkomster låga eller inga avdrag.

Kanske vi också går mot en indirekt beskattning. Vi vet det inte än, men vi prövar oss fram. Om vi får ett sådant system, kommer naturligtvis avdragsrätten att mista sitt värde.

Låt mig, herr talman, utom dessa litet tafatt framförda synpunkter också lägga fram ett par andra av mera religiös och kristen art. De är för tusentals människor inte alldeles oviktiga. Vi har fått lära oss »att den vänstra handen inte skall veta vad den högra gör». Hur skall man klara detta, när en givare — såsom herr Carlsson i Tibro sade — vid deklarationen skall fästa ett kvitto, som måste komma från mottagaren? Hur skall det vara möjligt att ta upp kollekt och klara alla dessa ting?

Jag är säker på att om detta system fördes ut i praktiken skulle de små inkomstagarna reagera och ha svårt att begripa att man skall ge extra favörer åt dem som lämnar gåvor. Det kan väl inte heller vara riktigt att det skall, låt vara inom en trängre krets, deklarerar vilka gåvor som lämnas till ett religiöst ändamål.

Jag vill till slut, herr talman, beklaga att frikyrkan kanske oförskyllt här har dragits in i en debatt av mer politisk art. Jag vill också gärna uttala den förhoppningen att man vid den diskussion, som pågår inom frikyrkan och som inte minst har aktualiserats av den stora diskussionen om förhållandet mellan stat och kyrka, skall så småningom lyckas komma fram till en lösning även av det problem det här närmast gäller.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Såsom herr Gustafsson i Borås sade är det snart svårt att hålla reda på vilken gång i ordningen detta ärende behandlas av riksdagen. I bevillningsutskottets här föreliggande betänkande erinras om liknande motio-

ner som avlämnades åren 1957, 1959 och 1960. Det är också riktigt att man redan tidigare motionerat om avdragsrätt för gåvor, och när herr Gustafsson i Borås var inne på den saken gick han tillbaka till år 1955. Han citerade därvid ett uttalande av bevillningsutskottets dåvarande ordförande, herr Adolv Olsson i Gävle, vilket uttalande herr Gustafsson tolkade som uttryck för en positiv inställning till frågan om avdragsrätt. Ja, riksdagen beslöt ju vid det tillfället att skriva till Kungl. Maj:t och hemställa om en utredning för att få klarlagt, huruvida det rent skattetekniskt och i övrigt vore lämpligt med ett sådant arrangemang, men jag behöver nog inte här närmare redogöra för resultatet av denna utredning. Skattelagssakkunniga ville inte tillråda införandet av en avdragsrätt bl. a. därför att det skulle, såsom också påpekats här i dag, innebära ett avsteg från de vanliga principerna.

Nu har ju även aktualiserats frågan om en utredning angående möjligheterna att göra källskatten definitiv för en mycket stor del av skattebetalarna, och då skulle detta avsteg med en avdragsrätt bli ännu mera markerat. En sådan åtgärd skulle helt dels strida mot den allmänna strävan att förenkla skattesystemet genom att källskatten i stor utsträckning skulle vara definitiv och inte behöva bli föremål för någon avräkning.

Motionärerna och reservanterna har dragit fram en rad argument till stöd för sin ståndpunkt. Jag skall, herr talman, försöka undvika att råka ut för samma sak som förra veckan, nämligen att någon blir irriterad därför att jag säger att motionärerna eller reservanterna bara har gamla argument att komma med. Jag vill således bara erinra om att de argument, som bevillningsutskottet anför mot ett bifall till motionerna, är gamla argument som redan tidigare godtagits av riksdagen.

Det har här i dag, bl. a. av herr Gus-

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

tafsson i Borås, understrukits en synpunkt som anförts av både motionärer och reservanter när man sagt på följande sätt — jag citerar nu reservationen: »Motionärerna framhåller att utan ett starkt uppbåd av frivilliga arbetskrafter och inte minst frivilligt ekonomiskt stöd skulle det inte vara möjligt att driva det ideella föreningsarbetet på berörda områden i den omfattning som nu sker.» Jag kan till fullo instämma däri, att det inte går att driva ett ideellt föreningsarbete, inte ens en politisk verksamhet, utan att en mängd frivilliga krafter offerar både tid och pengar för det syfte som det gäller och som de är intresserade av.

Så långt har jag alltså samma uppfattning som motionärerna, men när man i fortsättningen säger att det därför bör ges någon form av stimulans från samhällets sida — och herr Gustafsson i Borås betonade att systemet med skatteavdrag var smidigare än ett system med direkt statligt stöd — kan jag inte följa med längre.

Som ett bevis för riktigheten av sin argumentering har motionärerna och reservanterna även hänvisat till förhållandena i andra länder. Man bör nog i detta fall liksom i många andra vara mycket försiktig med att dra sådana paralleller med andra länder. Det hänvisas här till bl. a. Förenta staterna och Kanada samt även till Danmark som nyss har infört liknande bestämmelser. Men vi får inte glömma att man i dessa andra länder inte har samma förhållanden vare sig när det gäller skattelagstiftning eller annat, då det gäller frivilliga gåvor och stöd till ideella och andra organisationer. Jag vill bara som ett exempel ta Förenta staterna. Där drivs en mycket stor del av hälso- och sjukvården i enskild regi med hjälp av medel som donerats eller insamlats på frivillig väg. Det förekommer exempelvis att driften av ett visst sjukhus helt bekostas av ett kyrkosamfund. Här i Sverige är ju sjukvården ordnad på ett

helt annat sätt. Det kan i USA vara ekonomiskt fördelaktigt för det allmänna att slippa sköta en stor del av hälso- och sjukvården och överlåta dessa uppgifter till privata och i gengäld avstå från skatt på gåvor för dessa ändamål. Det kanske blir betydligt billigare. Som alla vet kostar sjukvården, om den skall ordnas genom samhällets försorg, ganska stora pengar.

Jag är förekommen av herr Svensson i Kungälv vad beträffar vissa principiella spørsmål. Han tog t. ex. upp herr Gustafssons påstående, att viljan att ge inte minskas men att däremot förmågan att ge minskas genom den höga beskattningen. Herr Svensson i Kungälv visade aldeles klart att välståndsutvecklingen, om jag får uttrycka det så, och villigheten att ge gåvor för samhällsnyttiga ändamål följer parallella kurvor.

Det orättvisa i detta system med skatteavdrag har också här tidigare vidrörts. Om skatteavdrag upp till 1 000 kronor medges såsom motionärerna önskar betyder det för en inkomsttagare som har 65 procents marginalskatt att han kan disponera över 650 kronor av skattemedel och bara offra 350 kronor själv om han ger en gåva på 1 000 kronor.

Låt mig ta ett annat exempel. De allra flesta av riksdagens ledamöter har frivilligt förbundit sig att under ett års tid ge en procent av riksdagsarvodet till Sverige hjälper. Om någon av kammarens ledamöter har en statlig marginalskatt på 65 procent så kommer han med de av motionärerna föreslagna bestämmelserna i själva verket att ge 189 kronor av skattemedel när han ger 276 kronor till insamlingen; endast 87 kronor utgör hans egen insats. Den ledamot däremot som har låt oss säga 30 000 kronor i beskattningsbar inkomst — det motsvarar riksdagsarvodet och kanske 10 000 kronor därtill — får däremot ge över 200 kronor av egna medel me-

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

dan anparten av skattemedel i hans gåva är 72 kronor.

Redan dessa exempel måste väl illustrera nackdelarna med ett skattesystem som ger avdragsrätt för gåvor av dessa slag. Så länge ett sådant skattesystem är så konstruerat, att den enskilde medborgaren fritt kan föreskriva var vissa skattemedel skall placeras, så länge är det avdragssystemet inte acceptabelt, av många skäl, framför allt därför att det är orättvist. Detta har denna gång liksom föregående gånger varit ett bärande motiv för utskottet att avstyrka motionen.

Den ordning som föreslås i det särskilda uttalandet är det ju inte aktuellt i dag att diskutera, men låt mig bara i princip säga, att det kan vara rättvisare att staten satsar lika mycket som de enskilda har gjort. Jag tror det är ett alldeles utmärkt arrangemang när det gäller en bestämd insamling, där statsmakterna har beslutat att de vill medverka, t. ex. sådana insamlingar som Sverige hjälper och Kongohjälpen. Men jag undrar om det blir så lyckat med en permanent skattelagstiftning som föreskriver att staten skall satsa lika mycket som de enskilda medborgarna här i riket ger till olika sådana ändamål. Även om regering eller riksdag skall besluta vilka institutioner som skall få stå som mottagare av sådana gåvor, kommer det nog att vålla stora bekymmer om staten alltid skall satsa precis lika mycket som de enskilda bidragsgivarna.

Jag har med det här anförda velat understryka vad utskottet har uttalat och yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! När man — efter att ha läst bevillningsutskottets betänkande — med något så när oförvillat omdöme lyssnar på debatten i dag, slår det en på nytt som något ganska förbluffande, att det som går bra i andra länder — t. o. m. utomordentligt bra — är absolut

ogenomförbart i Sverige. Bara den omyndigheten borde motivera en utredning av frågan. Även om det nu föreligger ett förslag från motionärernas sida om en proposition till höstrikdagen förmodar jag att bevillningsutskottet — tekniskt sett — hade varit oförhindrat att, i stället för att nu helt avslå ärendet, i sin skrivning förorda att man med tanke på den starka opinion som ändå finns i landet utredde frågan och sedan gav till kända detta för Kungl. Maj:t. Jag utgår från att det är bevillningsutskottets övertygelse att avslå motionerna. I detta tveksamma fall, och när det ändå finns så många som skulle vilja veta hur systemet skulle verka i Sverige, tycker jag nog det vore motiverat att be Kungl. Maj:t göra vissa undersökningar.

Herr Gustafsson i Borås anförde Danmark som ett exempel på andra länder som prövat detta system. Själv har jag en viss erfarenhet från USA efter några månaders vistelse där under de båda senaste åren. Jag märkte inga ogynnsamma verkningar vare sig för staten eller för de enskilda — däremot många fördelar. Systemet har där visat sig vara en sund stimulans för de frivilliga insatserna.

Det är visserligen sant, som herr Kärrlander nyss sade, att de sociala förhållandena i USA är väsentligt annorlunda än i Sverige och att vi därför inte skulle ha samma behov av donationer till sociala ändamål. Även om jag erkänner riktigheten av en del av dessa synpunkter, kvarstår dock, herr Kärrlander, många andra väsentliga områden utöver de sociala som behöver stimuleras genom frivilliga insatser.

Herr Svensson i Kungälv gjorde en antydning om motsättningarna mellan de båda mellanpartierna i denna fråga. Det föreföll som om han glädde sig över dessa motsättningar. Resultatet blir tydligen att frågan faller. Det var väl det som var huvudsaken!

Herr Svensson i Kungälv — och även

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

herr Fälldin — ironiserade något över kollektmedlen. Båda herrarna vet mycket väl att det inte är fråga om dessa nu. Det gäller här att vid årets slut hos kassören i den organisation, till vilken man skänkt mera betydande belopp, hämta ett engångskvitto. Det är inte meningen att springa med smålappar under årets gång.

Sedan läste herr Svensson i Kungälv upp ett långt register över åtgärder där regeringspartiet varit med om att främja kristen och social verksamhet. Nåja: »varit med om» är nog det riktiga uttrycket. Dessa åtgärder har ju som bekant genomförts under stor enighet — inte sällan efter initiativ från liberalt håll.

Jag förstår att jag vid årets riksdag talar för en sak som inte kan genomföras. Låt mig ändå uttala den förhoppningen, att frågan en gång skall prövas i något sammanhang, så att vi kommer till klarhet hur det verkligen ligger till med möjligheterna att i Sverige genomföra ett avdragsssystem för gåvor till angivna ändamål — något som visat sig vara nyttigt och genomförbart i andra länder.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **KÄRRLANDER** (s) kort gemäle:

Herr talman! Herr Rimmerfors säger att detta system går bra i andra länder och att vi åtminstone borde kunna utreda frågan. Herr Rimmerfors har väl, hoppas jag, läst något i bevillningsutskottets betänkande. Där finns alldeles klart redovisat att frågan är utredd, och jag erinrade om det i mitt föregående inlägg. Frågan är utredd av skattelags-sakkunniga i samband med deras utredning om periodiska understöd, där man kom fram till, att man inte ville tillråda en lagstiftning efter dessa grunder.

Sedan säger herr Rimmerfors — jag skall kanske inte göra någon värdering av det — att han i två månader vistats i USA och aldrig märkt att denna avdragsrätt verkar ofördelaktigt. Med all

respekt för herr Rimmerfors' iakttagelseförmåga har jag ändå, herr talman, svårt att fästa något större avseende vid ett slutomdöme efter en så kort tid. Är det t. ex. möjligt för en amerikan att på två månader sätta sig in i vår skattelagstiftning och säkert bedöma dess inverkan på samhällets och medborgarnas ekonomi? Herr Rimmerfors' uttalande får gälla för vad det är.

I detta sammanhang får vi även ta med i beräkningen de medlemsavgifter som vissa personer betalar för att stimulera verksamheten i den organisation de anslutit sig till. Även sådana medlemsavgifter skulle falla under denna avdragsrätt, vilket ytterligare skulle försvåra problemställningen.

Herr **FÄLLDIN** (cp) kort gemäle:

Herr talman! Herr Rimmerfors sade, att om det hade funnits litet god vilja i bevillningsutskottet, så skulle reservationens kläm inte ha sett ut som den nu gör. Då hade man kunnat enas om en utredning för att se om vi inte kunde komma fram på den vägen. Jag vill emellertid påminna herr Rimmerfors om de motioner av herrar Bengtson och Hedlund m. fl., som jag tidigare nämnt om, och i vilka man just begärt en utredning i denna fråga. Jag känner inte till vilken ställning herr Rimmerfors intog, när dessa motioner behandlades, men då fanns det en möjlighet att stödja reservanterna och pröva nya vägar för att komma till rätta med dessa problem, vilket vi ju båda är överens om att vi bör göra.

Sedan förstår jag inte riktigt vad herr Rimmerfors menar, när han säger att det inte är meningen att man titt och tätt skall begära besked om hur mycket man lämnat i kollekt, utan det är först vid årets slut man skall få beloppet preciserat. Härom står det emellertid uttryckligen i motionen: »För undvikande av att avdragsrätten tas i anspråk för mycket små belopp förordas att endast belopp över 50 kronor

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

får komma i fråga liksom att den undre gränsen för avdragsrätten för de sammanlagda gåvorna under ett år sättes till 100 kronor.»

Jag kan inte tolka detta på annat sätt än att den enstaka gåvan måste uppgå till minst 50 kronor. Och kan man verkligen tänka sig att man vid årets slut går till kassören och får ett kvitto på vad man under året har erlagt i kollekt? Den vägen är väl knappast framkomlig.

Herr RIMMERFORS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fälldin måste ha lyssnat på mig mycket ofullständigt. Jag sade inte att man skall infordra kvitto på kollektmedel. Tvärtom framhöll jag mycket starkt att det här gällde större gåvor, även om jag inte angav något belopp. Och i motionen står ju undre gränsen för gåvorna angiven. Men det kan vara bra att vid årets slut få uppgift om erlagda gåvomedel, ty man kan ju under året ha lämnat större belopp flera gånger till samma ändamål. Jag anförde detta exempel för att visa, att denna sak inte är så invecklad som man här velat göra gällande.

Vad sedan angår det som utskottets ärade talesman anförde, så sade han att jag byggde mina erfarenheter från Amerika på en tvåmånaders vistelse där. Jag vill då påpeka — även om det är en bagatell — att jag inte sade två utan några månader. Mina Amerikavistelser varade faktiskt litet längre än två månader.

I sak talade jag om en utredning, men jag har i dag inte föreslagit någon sådan utan endast ifrågasatt om inte utskottet för att få hela frågan bättre klarlagd borde ha kunnat resonera sig fram till en begäran om utredning och sedan bara hänvisat till vad som anförts. Jag menar nämligen att denna fråga är av så stor räckvidd att det behövs en något grundligare översyn än den som skatte- lagssakkunniga har gjort.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp) kort genmäle:

Herr talman! År 1945 ansågs det riktigt att göra frivilliga bidrag skattefria. Om man läser kammarens protokoll från den tiden, så finner man att den huvudsakliga motiveringen härför var att systemet verkade stimulerande på lusten att ge sådana frivilliga gåvor. Och varför kan man då inte tillämpa samma resonemang i detta fall? Var det fel 1945? Nej, jag tror det var riktigt.

Herr Kärrlander var som vanligt mycket sympatisk i sitt anförande men ansåg att denna fråga var tillräckligt utredd. Men är den verkligen det, herr Kärrlander? Jag tror inte att herr Kärrlander med de anspråk han har på en statlig utredning är villig att skriva under på det. Om man läser vad som säges i de sakkunnigas utlåtande, så finner man där endast en uppräknning av motiveringarna i väckta motioner och i kammardebatterna, men man kan inte påstå att någon verklig utredning har blivit gjord.

Det torde också vara tämligen klart att det är lättare att gå avdrags- än bidragsvägen. När vi införde försäkringsavdragen i skattelagstiftningen — de har ju funnits länge nu — så gjordes det för att stimulera tecknandet av försäkringar. Det ansågs då bäst att avdrag fick göras i deklARATIONERNA. Och precis samma resonemang fördes, när det gällde avdrag för inkomst av kapital.

Herr Fälldin sade någonting som jag fäste mig särskilt vid, nämligen att det inte är någon principiell skillnad mellan avdrag och direkt stöd från statens sida. Detta visar emellertid att herr Fälldin står ganska främmande för den syn på stat och kyrka som råder på frikyrkligt håll. Såvitt jag kan bedöma kan staten inte ge några nämnvärda bidrag utan att samtidigt begära insyn och — ibland inte så liten — medbestämmanderätt. Utskottets talesmän kan föra vilka resonemang som helst och säga att

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

frikyrkorörelsen kan begära bidrag från staten, men så kommer av rent principiella skäl inte att ske. Jag tror inte heller att riksdagen skulle vara särskilt tilltalad av att frikyrkorörelsen en vaccher dag står som tiggare vid Konungens port.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Är det inte så, herr Gustafsson i Borås, att man redan nu står här som en »tiggare vid statens port»?

Herr Rimmerfors har haft förmånen att vara i Amerika och har inte märkt några osympatiska drag. Jag läste ett referat från Miami Beach i samband med Ingemar Johanssons match där. Före och efter matchen pågick en mötesserie, där den kände väckelseevangelisten Billy Graham medverkade. Det står i ett referat som jag läste i Dagens Nyheter att en talare — om det nu var Billy Graham eller någon annan — sade till den mångtusenhövdade publiken: »Om ni ger pengar här, så får ni dra av dem i er deklaration.» Herr talman! Jag vill inte gärna ha in sådana argument i min frikyrka.

Herr Rimmerfors anmärkte på att jag gjorde en uppräknig av vad den socialdemokratiska regeringen gjort — det var i viss mån i koalition med centerpartiet. Vad jag ville med det, herr Rimmerfors, var inte att framhålla socialdemokratien såsom särskilt märkvärdig i detta avseende. Jag ville påvisa, att vi har ett mot frikyrkan välvilligt samhälle.

Herr FÄLLDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är möjligt att jag inte hörde riktigt vad herr Rimmerfors förut sade på tal om kollektmedel, men nu har han klart deklarerat sin inställning så att jag inte behöver tvivla. Det är alltså inte meningen att de många, många, som i ofta återkommande gåvor ger av sina små inkomster till denna

verksamhet, att änkan med sin skärv skall få någon form av stimulans, utan först högre upp på inkomstskalan är det angeläget att stimulera. Det är en uppfattning som vi inte delar, och det är därför vi inte kan biträda detta förslag.

Herr Gustafsson i Borås ansåg att ett avdragssystem skulle verka mycket stimulerande. Innebär detta, att exempelvis det system vi har för Sverige hjälper-insamlingen inte är stimulerande? Man kan väl inte gärna påstå annat än att den utfästelse, som samhället här har gjort, i mycket hög grad stimulerar till enskilt givande.

Sedan skulle jag vara fjärran från en riktig bedömning, när jag försökte hävda att det inte kan vara så stor principiell skillnad på avdragsrätt och tillskott i form av statsmedel, ty om man fick tillskott av statsmedel skulle det bli tal om insyn och t. o. m. medbestämmanderätt. Jag kan inte se annat än att det i båda fallen måste vara fråga om förtroende och att en förutsättning för ett beslut i den ena eller andra riktningen vore, att den verksamhet dessa organisationer bedriver bedöms vara sådan att den vore värd all möjlig stimulans.

Å ena sidan vill man alltså stimulera genom skatteavdrag, å andra sidan vill man stimulera genom statsbidrag, men i båda fallen är det fråga om skattemedel som tas i anspråk. Om man inte behöver ha kontroll, insyn och medbestämmanderätt när det är fråga om medel som inflyter genom avdragsberättigade gåvor, varför skall det vara nödvändigt, herr Gustafsson, att ha insyn och medbestämmanderätt om man får medlen den andra vägen?

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! På två punkter råder det väl en mycket stor enighet här i kammaren. För det första är vi överens om att de ideella föreningarna betyder mycket för hela det svenska samhället,

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

för det andra är vi eniga om att staten därför bör stödja dem. Men sedan kommer vi in på det kontroversiella, nämligen formerna för stödet.

Den som nu biträder utskottets mening befinner sig i den behagliga situationen, att han i fråga om folkpartisternas förslag kan hänvisa till kritiken från centerpartisterna och när det gäller dessas förslag kan falla tillbaka på kritiken från folkpartiet.

Att jag ändå, herr talman, tar till orda beror på att jag i all anspråkslöshet skulle vilja diskutera själva principfrågan utifrån de erfarenheter, som jag vunnit från aktivt folkrörelsearbete, men också i någon mån från de iakttagelser jag kunnat göra under mina försök att forska på detta fält. Det finns så mycket större anledning för mig att göra det som jag av fullt acceptabla skäl inte kunnat delta i tidigare debatter här i kammaren. Dessutom har man i reservationen särskilt framhållit de principiella synpunkterna, som förklarar väga tungt till förmån för avdragsrätten.

När jag gått igenom ett mycket stort antal protokoll och andra aktstycken, har jag funnit att det finns många ideella föreningar här i landet som aldrig får några gåvor. När det gäller de föreningar som erhåller gåvor har jag kunnat konstatera, att gåvorna fördelar sig ytterst ojämnt. Det finns föreningar, där gåvor är relativt vanliga, medan de däremot är utomordentligt sällsynta i andra föreningar. Jämför jag sedan olika folkrörelser med varandra, kan jag registrera liknande skillnader. Man kan som ett intressant exempel ställa frikyrkorörelsen och nykterhetsrörelsen mot varandra, och man finner då att det ges betydligt mera gåvor inom frikyrkorörelsen än inom nykterhetsrörelsen.

Till en del beror väl dessa skillnader på olikheter i föreningarnas sociala struktur. Det finns föreningar med bara ett fåtal medlemmar, vilka kan göra

några donationer eller ge några gåvor — övriga medlemmar kan icke ge något, hur gärna de än skulle vilja — medan däremot andra föreningar har ett relativt stort antal medlemmar, som befinner sig i en sådan ekonomisk situation att de kan bisträcka med gåvor.

En annan orsak till skillnaden är säkerligen de traditioner som har utbildats inom olika rörelser. Detta är väl till en del förklaringen till att en frikyrkoförsamling får mer gåvor än en nykterhetsloge, även om dessa båda rörelser har i stort sett samma sociala struktur. Av dessa iakttagelser drar jag två slutsatser.

Den ena är att ett bifall till reservationen för många föreningar inte skulle få någon egentlig betydelse, ty de får inga större gåvor. Detta gäller aldeles särskilt, sedan vi av herr Rimmerfors klart fått veta att kollektet i vanlig mening inte skall ingå i det som skall vara avdragsgillt. Dessutom måste ett sådant system komma att verka orättvist. En förening skulle få relativt stor del av ett statligt stöd i denna form. En annan förening skulle däremot inte erhålla någon del alls av sådant stöd, trots att de båda föreningarna arbetar för samma syfte och trots att den sistnämnda föreningen kanske arbetar bättre än den förstnämnda. Ingen vågar påstå att en förening är mer samhällsnyttig därför att det finns fler donatorer inom den, än en förening där de som skänker gåvor är färre. Det förefaller mig alltså som om detta leder fram till en ordning som skulle verka orättvist och som heller inte skulle innebära något mer påtagligt stöd åt ett mycket stort antal föreningar, vilka väl behöver möjligheter att finansiera sin verksamhet på annat sätt än genom medlemsavgifter.

Den andra slutsatsen är att den avdragsrätt som här pläderas för inte kommer att betyda någon kraftigare stimulans till bidragsgivningen. Denna avdragsrätt rubbar nämligen i mycket

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

ringa grad de förhållanden, som påverkar bidragsgivandet. Den ändrar inte föreningarnas sociala struktur. Och jag har svårt att föreställa mig att sådana avdragsmöjligheter skulle grunda nya traditioner inom någon folkrörelse.

Det må förlåtas mig, herr talman, om jag tycker att den motion som vi nu behandlar — inte den som redan avslagits — och den därpå grundade reservationen är något av en utmaning mot idealismen inom våra folkrörelser. Motionärerna och reservanterna resonerar så här: Får man bara göra avdrag, kan man skänka mer gåvor. Frånvaron av nämnda avdragsrätt skulle göra att man inte vill ge så mycket. Jag tror att detta är en underskattning av idealismen inom folkrörelserna. Ju mer man verkar inom dessa rörelser, desto mer imponeras man av idealismen där. Den som gripes av en rörelse vill nog efter måttet av sina ekonomiska möjligheter ge bidrag till rörelsen oberoende av om han får göra avdrag härför i sin deklaration eller ej. Naturligtvis bestrider jag inte att de som svarar för motionen och reservationen kan ha träffat personer som tvekat att ge ett bidrag i nuvarande situation, men jag tror att dessa är få och att det kan vara möjligt att övertala dem och att påvisa för dem att även de pengar som går till staten avser nyttiga ändamål. Med detta kommer jag sålunda fram till att ifrågasvarande avdragsrätt ur folkrörelsernas synpunkt inte har någon större betydelse.

Det invänds nu att detta är enda möjligheten för frikyrkorörelsen att få bidrag. Tydligt är det denna rörelse som utgör utgångspunkten för motionerna och reservationen. En hel del invändningar har rests ur principiell synpunkt mot ett stöd åt frikyrkorörelsen, men både reservationen och det särskilda yttrandet innebär ett stöd åt frikyrkorörelsen. Talesmannen för det särskilda yttrande som avgivits av centerpartisterna herrar Sundin och Fälldin

har öppet och klart betygat detta från denna talarstol. Men jag kan inte förstå att det ligger någon skillnad i att ett bidrag utgår i annan form än i form av avdrag. Dessutom vill jag tillfoga att frikyrkorörelsen för speciell verksamhet redan har erhållit statsbidrag. Frikyrkoorganisationen har inordnat sin ungdomsverksamhet i bidragssystemet för sådan verksamhet. Såvitt jag förstår har inte resultatet av frikyrkorörelsens verksamhet på detta område blivit lidande av denna skickligt gjorda anpassning.

Det kan naturligtvis alltid övervägas om det inte går att finna andra former för bidrag. Jag syftar närmast på den situation som frikyrkorörelserna ställs inför när det gäller kyrkobyggnader, där de inte som de kyrkliga kommunerna kan uttaxera medel och där de heller inte på grund av gällande villkor kan få anslag ur den statliga fond som finns för sådana ändamål. Jag vet inte vad som kan göras på denna punkt men jag skulle tro att det går att finna en utväg här. Men man måste gå fram på bidrags- och inte på avdragslinjen. Ur folkrörelsesynpunkt måste man göra det, ty det skapar större rättvisa, ger möjlighet till effektivare stöd. Och självfallet bör man göra det ur statens synvinkel. Talesmannen för utskottet har här angivit en rad skäl för detta.

Jag skulle bara vilja tillägga att såvitt jag förstår, skulle ett bifall till den ordning som förordas i motionen innebära att bestämmelserna överflyttas till donatorerna och gåvogivarna ute i landet. De skulle komma att avgöra omfattningen av det statliga stödet i detta avseende. Jag har svårt att tänka mig att riksdagen skulle vilja på detta sätt avhända sig inflytandet. Det kan hända att vi vill göra undantag för vissa organisationer. Jag erinrar om att det en sen timme här i kammaren när det gällde idrottsanslaget förekom en aktion för att anslag inte skulle utgå till Svenska boxningsförbundet. Det kan också länkas att vi vill ge särskilt stora

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

anslag till några organisationer, exempelvis ungdomsorganisationer. Det skulle vara mycket svårt att göra på det sättet, om det föreslagna systemet för avdragsrätt infördes.

Inte heller går det att komma ifrån att det på något sätt måste anges, vilka organisationer som skall vara avdragsgilla, om jag så får uttrycka mig. Det skulle bli nödvändigt att göra upp en lista. Riksdagen kan naturligtvis tänkas göra detta, men då innebär det ju en prövning. Riksskattenämnden eller rent av finansdepartementet skulle också kunna få uppdraget, men såvitt jag förstår måste också det rubriceras som en prövning. Man har att undersöka organisationerna, avgöra deras värde och så föra upp dem på denna lista. Principiellt finns ingen skillnad mellan denna metod och den metod som ligger i att vi, när vi beviljar bidrag, uppställer vissa villkor.

Jag kommer alltså, herr talman, fram till att de former av stöd, som lanserats i den reservation och det särskilda yttrande vi nu har att ta ställning till, är misslyckade ur folkrörelsesynpunkt och felaktiga ur statens synvinkel. Vi bör hålla på bidragssystemet. Och i det sammanhanget vill jag gärna betona, att det är önskvärt med en så generös bidragspolitik som möjligt med hänsyn till den roll dessa ideella rörelser spelar i vårt svenska samhälle. Med tillfredsställelse har jag kunnat konstatera att vissa bidrag höjts, och jag skulle gärna se att vi hade möjlighet att ytterligare förstärka de kontanta bidragen, beslutade av riksdagen. Det skulle betyda mycket för hela samhället.

Herr **MAGNUSSON** i Borås (h):

Herr talman! Jag vill gärna instämma i alla de uttalanden som i dag gjorts när det gäller uppskattningen av de ideella organisationerna. Dessa organisationer är onekligan värda all uppmuntran, och de spelar en utomordentligt stor roll i vårt demokratiska samhälle. Man kan

väl också konstatera, att offerviljan under gångna tider varit mycket stor då det gällt att tillföra dessa organisationer medel. Jag tror emellertid liksom flera av de föregående talarna, att för att organisationerna i framtiden skall kunna ha den styrka som erfordras är det nödvändigt att det inom dem finns ett ideellt och ett hängivet intresse för den sak man uppställt som sin. Därför tror jag inte på den metod, som skulle innebära att krafter liksom skulle köpas fram för att arbeta inom de ifrågasvarande sammanslutningarna, utan det är enligt mitt sätt att se nödvändigt att det finns ett stort ideellt intresse kvar.

Det är naturligt att den mycket hårda beskattningen och särskilt den hårda marginalskatten gör att det i dag är svårare att få fram pengar för sådana här ändamål. Säkerligen har många människor i dag inte möjlighet att avstå vad de skulle önska på grund av att skatten tar en så stor del av inkomsterna. Därför anser jag det nödvändigt med effektiva skattesänkningar — en ordentlig sänkning av marginalskatten — så att medborgarna får möjlighet att idka välgörenhet på de områden där de vill göra det. De flesta vill nog helst göra sin insats efter det att de sett till att staten fått vad staten tillkommer. Detta ligger ju i det ideella frivilliga systemet.

Jag och de andra högerledamöterna i bevillningsutskottet var förra året med om att begära en mera förutsättningslös utredning på detta område. Det skulle vi naturligtvis ha kunnat vara med om i år också — det är ju inte farligt att utreda en sak — men vi kan inte acceptera det system som föreslagits i motionerna. Under den långa debatten i dag har det erinrats om ett flertal olägenheter som skulle följa med systemet, och jag är av den uppfattningen att dessa olägenheter är mycket stora. Det kommer att bli utomordentligt svårt att fastställa, vilka organisationer som skall komma in fråga. Och herr Johansson i Trollhättan ställde ju frågan: Är det

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

riksskattenämnden, är det regeringen, är det riksdagen eller vem är det som skall bestämma, vilka organisationer detta skall gälla?

Herr talman! Av de skäl jag anfört har jag inte kunnat vara med om det yrkande som framförts från reservant-håll, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Ett bifall till motionen skulle öka människornas möjligheter att ge till allmännyttiga ändamål. Det torde vara ostridigt. I den mycket kortfattade översikt över frågan som skattelagsakkunniga gav — det var ju som påpekats tidigare inte någon verklig utredning av ämnet — anfördes bl. a. det skälet mot avdragsrätten, att högre inkomsttagare skulle bli bestormade av de frivilliga organisationerna med uppmaning att ge till dessa organisationer. På något sätt ömmade alltså skattelagsakkunniga för dessa högre inkomsttagare, som av den anledningen att avdragsrätt fanns skulle få en ytterligare press på sig att ge. För min del har jag inte alls samma känsla för dessa högre inkomsttagare. Jag tycker att det är alldeles utmärkt om de får så många möjligheter och så många uppmaningar som möjligt att ge till allmännyttiga ändamål.

Herr Kärrlander tog upp det bidrag som riksdagsmännen nu ger till »Sverige hjälper» och framhöll att om avdragsrätt fanns, skulle det innebära att herr X och herr Y skulle få ge litet olika belopp. Men om herr Kärrlander fick avdragsrätt så skulle väl herr Kärrlander ha möjlighet att öka sina bidrag till detta eller något annat allmännyttigt ändamål med ett belopp som är precis lika stort som avdraget?

Nu ville herr Kärrlander göra gällande att det kanske inte behövs någon ytterligare stimulans till gåvor. Han hänvisade till en utredning som herr Svens-

son i Kungälv gjort och som skulle visa att gåvorna har stigit inte bara i takt med penningvärdeförsämringen utan också i takt med reallöneutvecklingen. Jag har inte haft tillfälle att ta del av denna utredning och vet inte på vilka grunder den är gjord, men om herr Kärrlander tolkar resultatet så att de frivilliga organisationer som arbetar för allmännyttiga ändamål inte skulle behöva mera gåvor så ber jag att få protestera. Jag arbetar själv i sådana frivilliga organisationer med svåra ekonomiska bekymmer. Det finns många andra i denna kammare som gör detsamma. Vi behöver få allt stöd vi kan få. Vi är därför inte särskilt mottagliga för argument av den typ vi nyss hörde.

Herr Svensson i Kungälv, vars historieskrivning över frikyrkorörelsens uppkomst jag inte kan ansluta mig till, redogjorde också för vad han ansåg vara frikyrkans inställning för närvarande till frågan om beroendet av staten. Han sade att man kan fråga sig vilket som binder mera, statsbidrag eller gåvor från enskilda personer. Det har också i debatten framhållits att frikyrkorörelserna tar emot statliga bidrag till sin verksamhet. Det är alldeles riktigt att de tar emot bidrag t. ex. till speciell studieverksamhet och till speciell ungdomsverksamhet. De är givetvis tacksamma för de statliga bidrag som kan ges till dessa speciella ändamål. I princip vill de inte ta emot statsbidrag till sin allmänt kristna verksamhet därför att de vill stå fria gentemot staten.

Herr Fälldin framhöll att han inte kunde inse varför direkta statsbidrag skulle behöva kräva kontroll från statens sida. Mot detta talar emellertid det faktiska förhållandet att en framstående talesman för regeringspartiet under förra årets debatt just anförde som ett argument mot denna avdragsrätt, att statens möjligheter till kontroll och insyn över vederbörande organisations verksamhet skulle försvinna. Man kan

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

önska att det skulle vara på ett annat sätt, men detta är det faktiska förhållandet.

Herr Svensson i Kungälv vill gärna politisera denna fråga, vilket jag tycker är beklagligt. Jag vill bara påpeka att det är frikyrkomötet, som har gjort denna framställning. Vi i folkpartiet har ställt oss bakom den och försökt få så många som möjligt i denna kammare oavsett partitillhörighet att ställa sig bakom den. Anser man ändamålet riktigt, bör man kunna acceptera det förslag som frikyrkomötet framlagt.

Jag måste göra samma fråga som herr Rimmerfors tidigare: Varför skall det vara så omöjligt att genomföra systemet i Sverige, när det går utomordentligt bra i t. ex. Amerika, Kanada, Västtyskland och Danmark? Vad är det som gör att det skall vara så omöjligt här? Varför skall man dra upp en massa skäl emot detta?

Herr Johansson i Trollhättan drog i sitt mycket intressanta anförande upp en del tekniska svårigheter. Dessa svårigheter har emellertid redan lösts i motionen. Herr Magnusson i Borås refererade till dem. De har också lösts i andra länder.

Att man kunnat införa avdragsrätten i andra länder måste bero på att man har en helt annan grundsyn på dessa frågor än man har fått här genom att sitta fast i de skattepolitiska principer som vårdas ömt inom stora kretsar i vårt land. Jag har svårt att se denna fråga ur den synvinkel som t. ex. herr Kärrlander ser den.

Jag menar nämligen, att om en människa avstår av sin inkomst till ett ändamål, som alla är överens om är allmännyttigt och värt att stödja, och om han härav inte har någon direkt eller indirekt materiell nytta, så har de pengarna inte samma skattekraft som den övriga delen av hans inkomst. Den människan engagerar sig personligt och ger till ett allmännyttigt ändamål. Det är dessa tankegångar som ligger bakom

lagstiftningen på detta område i de länder som har denna avdragsrätt.

Med den utgångspunkten försvinner hela detta resonemang om statsbidrag bakvägen, som vi hört i så många anföranden. Det är också intressant att iakttaga, att i de länder där detta system prövats, har man inte heller i något enda fall minskat möjligheterna att göra avdrag, utan de har i stället ökats.

Om jag, herr talman, får sammanfatta mina synpunkter, vill jag säga att de frivilliga organisationerna behöver bidrag. Vi kan inte med statsbidrag, inte ens om vi skulle vilja det, lösa de frivilliga organisationernas ekonomiska problem. Även om vi kunde göra det, skulle vissa organisationer av principiella skäl inte kunna ta emot statsbidrag. Det är också önskvärt ur samhällets synpunkt att enskilda människor engagerar sig i de frivilliga organisationerna inte bara med arbete utan även med gåvor. Jag skulle härvid vilja hänvisa till herr Johanssons i Trollhättan mycket intressanta anförande om olika traditioner inom olika rörelser. Det vore bra om alla frivilliga rörelser fick in en givandets tradition; om medlemmarna avstår en del av sin inkomst för ett allmännyttigt ändamål, skapar det större personligt engagemang i arbetet än eljest. Vi vet också att detta system fungerar i en rad olika länder. Varför skulle vi då inte kunna pröva det också i vårt land.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrarna *Hamrin* i Jönköping (fp), *Boija* (fp), *Nyberg* (fp), *Carlsson* i Huskvarna (fp) och *Wachtmeister* (h).

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg gör en mycket underlig tolkning av vad jag sagt, en som är alldeles verklighetsfrämmande. Herr Gustafson gör t. ex. gällande, att jag skulle anse att de

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

frivilliga organisationerna inte behöver några fler gåvor. Jag har, herr Gustafson i Göteborg, aldrig sagt någonting som kan tolkas på det sättet. Jag har tvärtom sagt att jag kan instämma i reservanternas uppfattning, att man inte kan driva en folkrörelse om man inte har en rad frivilliga krafter, som är beredda att offra både tid och arbete och som även ekonomiskt vill stödja den rörelse de anslutit sig till.

Men jag har sagt förut och vill upprepa det, att den bidragsgivningen inte bör vara kombinerad med skattetänkande. Man försöker nu göra gällande att det skulle bli så mycket större gåvor, om bidragsgivarna fick göra ett avdrag i deklarationen för sina gåvor.

Herr Gustafson i Göteborg tog även upp mitt exempel om riksdagsmän med olika inkomster. Herr Gustafson sade att en riksdagsman med en hög inkomst, som alltså skulle få stor nytta av skatteavdraget, kanske skulle öka bidraget, om han fick göra sådant avdrag. Ja, herr Gustafson, det är just den felaktiga konstruktionen jag vill vända mig mot.

Herr Johansson i Trollhättan sade, att de enskilda medborgarna fördelar sina gåvor på olika sätt. De ger sina gåvor och därmed — om de får göra avdrag — av skattemedel till de organisationer som *de* anser i första hand bör ha hjälp. Eftersom en person som betalar 60 procent av sin inkomst i skatt och som ger 1 000 kronor i gåvor, endast skulle behöva betala 350 kronor av egna medel, medan en person med lägre inkomst skulle få ge kanske 890 kronor, blir uppoffringen för de båda bidragsgivarna inte lika stor. Den lägre inkomsttagaren kommer i en mera ogynnsam ställning, och det är det som vi protesterar mot.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Det har sagts, att ett enhälligt kyrkomöte står bakom detta

krav. Jag vill göra en liten anmärkning till det yttrandet. Jag var med på frikyrkomötet 1958. Den här frågan behandlades då i ett utskott, som hade frågorna rörande statskyrkan om hand, ett utskott där riksdagsman Per-Olof Hanson i första kammaren var ordförande. Utskottet lade fram ett resolutionsförslag, och alla i denna kammare vet vilken makt ett utskott har. Mot detta anfördes vissa reservationer. Bland annat yrkades avslag på förslaget av en man, som under många år representerat folkpartiet i denna kammare.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är glad för herr Kärrlanders tillrättsläggande. Jag fick den bestämda uppfattningen att herr Kärrlander menade, att eftersom det hade förebragts en utredning som skulle visa att gåvorna till vissa ändamål hade stigit i takt med reallöneutvecklingen, skulle allt vara ganska bra. Men nu instämde herr Kärrlander med mig däruti, att det finns ett behov av ökade gåvor till allmännyttiga ändamål. Detta är jag glad för, men då tycker jag att herr Kärrlander och jag gemensamt skulle försöka få fram en lösning för att stimulera dessa gåvor, vilka är så oundgängliga för de frivilliga folkrörelserna.

Till herr Svensson i Kungälv vill jag säga att jag inte talat om ett enhälligt frikyrkomöte. Men herr Svensson kan inte förneka att han och kanske några till står isolerade där, medan det finns en överväldigande majoritet åt andra hållet.

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Gustafson i Göteborg hade lyssnat till mitt första anförande, i vilket jag citerade vad reservanterna anfört och där jag instämde i deras synpunkter beträffande nödvändigheten av att stimulera det frivilliga arbetet till insamlingarna, skulle

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

den reflexion som herr Gustafson gjorde inte ha varit nödvändig.

Herr Gustafson jämför med förhållandena i andra länder och frågar varför vi inte kan göra detsamma som man har gjort där. Vi har löst problemet i motionerna, säger herr Gustafson. Ja, motionärerna löser problemen, det vet både herr Gustafson och jag, eftersom vi har tillhört denna kammare så länge, men det sker ofta på ett ganska lättvindigt sätt. Dessa lösningar visar sig efteråt många gånger inte alls vara hållbara. Jag har påvisat att skattelagsakunniga i samband med sin översyn av frågan om periodiskt understöd och föreningsavgifter har kommit fram till att den väg reservanterna anvisar inte är någon rekommendabel väg med hänsyn till vår skattelagstiftning.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort gemäle:

Herr talman! Jag vet inte vad ett frikyrkomöte skulle säga i dag, men jag har en känsla av att dess ställningstagande inte skulle bli fullt så kategoriskt. År 1958 hade man ännu inte diskuterat igenom all problematik i detta sammanhang. Jag känner hela denna problematik och jag förstår att man här har sökt en utväg som man tyckt sig kunna acceptera. Av principiella skäl finner jag den vara fullkomligt omöjlig.

Herr ZETTERBERG (s):

Herr talman! När man suttit och lyssnat till denna debatt, har man inte haft någon känsla av att den har utmärkts av skräck för att upprepa tidigare anförda satsar och argument. Detta ger mig mod att upprepa något som tidigare har sagts, nämligen att jag tillhör dem som har ett mycket starkt intresse av att stödja ideella verksamheter i vårt samhälle. Jag vill med entusiasm möta alla realistiska försök till stimulerande åtgärder.

När jag varken förra året eller i år har kunnat vara med om att stödja den

motion som vi nu diskuterar, sammanhänger detta framför allt med den argumentation, som här har förts av herrar Kärrlander och Johansson i Trollhättan. Det föreslagna förfaringsrådet är uppenbarligen stridande mot viktiga principer i nuvarande beskattningssystem och än mer i den utveckling av vårt beskattningssystem som vi har att emotse. Det förefaller mig därför vara en mindre lyckad sak att år efter år lägga fram förslag som måste te sig orealistiska.

Herr Johansson i Trollhättan har också påvisat att den ifrågasatta avdragsrätten kommer att bli ytterst ojämn och slumpartad för olika organisationer. Vore det inte klokt om den svenska frikyrkorörelsen övervägde att också grubbla över andra vägar till samhällsstöd än dem som här har framkommit. Jag tror att det vore olyckligt om den svenska frikyrkorörelsen alltför envist skulle knytas till detta förslag, som inte minst efter den debatt som förts här framstår som alldeles särskilt orealistiskt.

När jag tog till orda var det närmast för att belysa en punkt som skyttat i debatten här i dag, nämligen huruvida det skulle innebära något principiellt felaktigt för frikyrkorörelsen att mottaga samhällsstöd i avdragens form. Detta har antytts i några anföranden som hållits här. Det är självklart att det finns en frikyrkorörelsens tradition, som talar däremot. Men såsom också herr Svensson i Kungälv framhöll är väl frågan om det inte härvidlag håller på att ske en omsvängning. När staten, kommuner eller landsting beviljar anslag, är det klart att någon form av kontroll eller insyn måste krävas. Men intet av dessa ord behöver ha den dolska klang som jag tyckte herr Gustafson i Göteborg gav dem. Den som i likhet med mig är sysselsatt i det kristna studiearbetet vet att vi därvidlag har både insyn och kontroll ifrån skolöverstyrelsen, men vi uppfattar inte detta såsom

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

något för vår verksamhet störande, än mindre kränkande. Genom skolöverstyrelsens folkbildningsrotel utgår initiativ, uppslag och även korrigerande påpekanden, för vilka vår verksamhet är ytterligt tacksam. Att samhället därigenom får en viss insyn är inte något som man behöver uppfatta som odiös kontroll, vilken skulle hindra det verk man vill utföra.

Men för att ytterligare belysa, att stämningen när det gäller dessa ting också håller på att slå om inom svensk frikyrklighet, skulle jag vilja anföra några ord av en av den svenska frikyrklighetens ledande män i den yngre generationen, nämligen SMU:s sekreterare, herr Erland Johansson. Han har redogjort för vilka ekonomiska bidrag från olika samhällsorgan, som kommer SMU:s verksamhet till del, och uppskattar dessa bidrag till 600 000 kronor för SMU:s vidkommande. SMU:s totala omsättning under ett verksamhetsår belöper sig till omkring 4 miljoner kronor. Då frågar man sig: Hur känns det nu att ta emot dessa bidrag till SMU:s arbete? Ja, herr Erland Johansson uttrycker sig så här: »Något hämmande inflytande från de bidragsgivande organen har vi inte haft kännning av. Samarbetet mellan vår organisation och de samhällseliga organen är det allra bästa.»

Det gäller ett yttrande av en man i den yngre generationen, och jag ifrågasätter om det inte här i någon mån kan röra sig om ett generationsproblem. I varje fall möter man ute på fältet många yngre frikyrkomän, som ingalunda är besjälade av oro för att ta emot samhällseliga stöd även i ekonomisk form — självklart under förutsättning att de låter sig förena med den verksamhet man vill bedriva.

Jag skulle — enligt herr Erland Johanssons linje — vilja ansluta mig till dem, som uttalar sig positivt för åtgärder, som kan anses befogade för stöd till ideella verksamheter i vårt land. Däremot måste jag säga att jag betrak-

tar hela den i folkpartiets motion framförda tanken som orealistisk. Det bör därför vara förenligt med de intressen man vill främja, att den motionen inte återkommer mer.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort gemmäle:

Herr talman! Jag var i mitt tidigare anförande mycket angelägen om att dra en principiell gränslinje mellan de bidrag, som frikyrkosamfundet får för speciell verksamhet — jag nämnde ungdomsverksamhet, studieverksamhet och verksamhet av social karaktär — och den verksamhet som bedrivs i enlighet med samfundets centrala syfte, där man på grund av sin ställning som fri från staten inte vill vara beroende av staten. Därför faller hela den argumentering som herr Zetterberg nyss använde sig av, till marken; det var att slå in öppna dörrar.

Herr Zetterberg tog även upp den större, principiella frågan och ville i det fallet göra gällande, att här sker en omsvängning och att frikyrkosamfundet alltså skulle vara beredda att ta emot ökade statsbidrag och även att ställa sig under statens inflytande i allt större utsträckning. Konsekvensen av en tankegång som innebär, att man inte bara tar emot gåvor till viss speciell verksamhet utan också till den allmänna kristna verksamheten, måste nämligen bli sådan.

Jag vill inte ytterligare ta upp den saken i detta sammanhang. Det är en mycket stor fråga, som vi kanske kan få tillfälle att senare diskutera. Men när pastor primarius Zetterberg här höjer ett varnande finger till frikyrkorörelsen och uppträder som mentor till den samma vill jag säga, att vi lyssnar gärna till alla argument men vill nog själva bestämma i våra egna angelägenheter.

Herr ZETTERBERG (s) kort gemmäle:

Herr talman! Jag är ledsen om mitt anförande kunde uppfattas så som om

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

jag velat blanda mig i angelägenheterna på något område, som inte angår mig. Men det har dock framlagts en motion i detta ärende, till vilken man som riksdagsman har att ta ställning. När jag än en gång vill varna frikyrkorörelsen för en alltför hård fastlåsning vid denna speciella idé, som är framförd i den motion vi i dag diskuterar, bygger jag min uppfattning på kontakter med många frikyrkomän, framför allt i den yngre generationen. Jag tror det är ett klokt råd, och det kan väl fattas som ett råd ifrån en god vän, ty jag tror att jag kan få räkna mig som en sådan när det gäller svensk frikyrkorörelse.

Beträffande den distinktion, som herr Gustafson i Göteborg gör mellan frikyrkoverksamhet i strikt mening och insatserna från frikyrklighetens sida på det ungdomsvårdande och sociala området, vill jag säga att det väl ändå måste vara mycket svårt att uppehålla dylika principer. Man kan också uttrycka saken på annat sätt och hävda, att det är en så betydande del av den frikyrkliga och den ideella verksamheten, som faktiskt sträcker sina verkningar utanför den egna kretsens arbete, att det av den anledningen i framtiden torde bli omöjligt att göra dylika gränsdragningar. Det är en ytterst flytande gräns, och om de som har att avgöra dessa ting bestämmer sig för att flytta gränsen längre fram bör det inte möta några svårigheter.

Jag vill som sagt hävda att det ingalunda går någon klar linje mellan dessa ting, så långt jag som en utomstående kan tillåta mig att bedöma detta område.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för att framföra en principiell synpunkt. Jag kan emellertid inte neka mig att först helt kort beröra ett par punkter som tagits upp i debatten.

Vi har i denna kammare många gång-er lyssnat till hur herr Sträng och and-

ra representanter för regeringspartiet med iver och entusiasm har hänvisat till att förhållandena i utlandet är så och så, varför starka skäl föreligger för att man inte skall gå in för t. ex. lättnader i beskattningen i Sverige. Men i dag, när reservanterna hänvisar till utländska erfarenheter, duger inte längre hänvisningen till utlandet. Då finner man att förhållandena är annorlunda i utlandet etc. Är inte förhållandena olika i utlandet och här, när herr Sträng hänvisar till dem? Jag tror att de i denna kammare, som dussintals gånger varit med om att argumentera med hänvisning till utlandet, har svårt att i dag inte tillmäta det någon vikt att man i utlandet tillämpar just den metod som reservanterna föreslår, särskilt som några konkreta, på erfarenheter grundade nackdelar av denna metod inte kunnat påvisas.

Jag tror det var herr Svensson i Kungälv som talade om att reservanterna »ville ge extra gåvor åt större inkomsttagare», och herr Kärrlander sade att det låg en »orättvisa» i reservationsförslaget. Tanken är tydligen den att en välsituerad person som ger 100 kronor kan köpa denna fördel för honom själv — att ge 100 kronor — till ett billigare pris än den mindre bemedlade kan, som ger 100 kronor och som får betala mer för fördelen att få ge de pengarna. Den välsituerade sparar mera i skatt än den mindre välsituerade. Det är ett egendomligt betraktelsesätt när det gäller stöd åt ideell verksamhet. Man vänder på det och säger att man skall inte ge sådana fördelar åt givaren, att han får lämna gåvor till billigare pris.

Jag tycker att det argument, som flera talare men särskilt herr Gustafson i Göteborg framfört, är ett mycket övertygande svar på hela detta egendomliga sätt att vända på frågan. Herr Gustafson hänvisade till att om en gåva lämnas till ändamål, som det allmänna tycker är värt att uppmuntra — och det

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

är vi såvitt jag förstår alla överens om att detta är — har givaren inte kvar dessa pengar. De ingår inte längre i den inkomst, som man har att ta hänsyn till, när man bedömer hans skattekraft; hans marginalskatt må sedan vara något högre eller något lägre. Det ligger därför inget egendomligt i resonemang-
et, att sådana belopp inom rimliga gränser inte bör beskattas.

Observera att alla här, såvitt jag vet, är med om att periodiskt understöd får ges till annan person och att givaren inte behöver skatta för det beloppet. Det anses nämligen att eftersom pengarna är bortskänkta ingår de inte längre i den inkomst som skall skattdrägas. I detta fall står man inte upp och säger: »Ni får bara ge periodiskt understöd, om ni ser till att mottagaren har lika höga inkomster som ni själv, annars berövar ni staten 70 procent skatt, som givaren betalar, medan mottagaren kanske inte betalar någon skatt alls — han kanske ligger under 4 000 kronor i inkomst.» Hela det resonemang, som i dag angivits som fullt bärande, avstår man helt enkelt från när det gäller periodiskt understöd.

Eller tag uppmuntran till sparande genom försäkringsavdrag! Man anser att det är viktigt att uppmuntra människorna att spara, och för den skull offerar det allmänna genom att bevilja vissa skatteavdrag. Här tar man inte hänsyn till om den som har stor inkomst får större fördel än den som har lägre inkomst, utan man säger att vi måste ha en enkel, schablonmässig regel. Vi uppmuntrar sparandet, därför att det är ett allmänt intresse och trots att det dock innebär en fördel för den enskilde, som får göra dessa avdrag. I det fall som vi i dag diskuterar har givaren endast intresse av att stödja och har inte någon personlig fördel av gåvan. Skulle det verkligen vara så mycket svårare att få använda skattelättnadsmetoden i *detta* fall, när man får använda den i andra fall, där det rör

sig om ekonomiska fördelar för den enskilde? Skall man behöva behandla den enskilda människa sämre, som vill offra ett för honom angeläget och dyrbart ändamål, som även det allmänna anser vara värt att uppmuntra? Nej, jag kan inte förstå logiken häri.

Jag tycker, uppriktigt talat, att man bevisar alldeles för mycket i dag, när man talar mot reservationen. Det är mycket farligt att bevisa för mycket, ty det visar den bristande bärkraften i ett par av de här framförda argumenten.

Det andra huvudargument från regeringspartiets sida, som spelat en viss roll i dag och kanske ännu mera vid debatten i fjol, har varit att om staten offerar medel — och det gör ju staten vid skattelättnader — skall staten också ha inflytande. Det kan inte överlåtas åt enskilda att bestämma. Staten måste alltså övervaka, kontrollera och bestämma, om staten skall vara med om att finansiera verksamheten. Får jag då först bara påpeka att vi är överens om att denna verksamhet förtjänar att uppmuntras. Vi har här att göra med människor som visat att de vill offra för ett ideellt ändamål. Vi talar ofta om Afrika och missionsverksamheten där eller om den frikyrkliga verksamheten. I stort sett kan man säga att de som skött sådan verksamhet visat förmåga att ordna den ekonomiskt för relativt låga kostnader och med betydande användning av frivillig arbetskraft. Man kan inte säga att dessa slösar så mycket med pengar att det allmänna av detta skäl måste övervaka och kontrollera noga. — Nog kommer det att fortfarande behövas idealitet, om dessa rörelser skall kunna verka, även om de får den gynnsammare behandling som föreslås i denna reservation.

Herr talman! Jag tror att vi här möter två olika synsätt. Jag vill inte ställa dem alltför skarpt mot varandra. Jag vill inte överdriva, men jag vill ändå säga att jag tror att det är två olika syn-

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

sätt. Det ena är det som jag angivit vara den socialdemokratiska argumentationen. Den kan väl ändå inte deltagarna från högerpartiet, herr Magnusson i Borås och andra, vara med om. Enligt den socialdemokratiska argumentationen skall samhället, om det offerar, kontrollera och övervaka och se till att pengarna blir väl använda etc. Man vill tydligen ha ett samhälle, där staten tar in mycket stora delar av nationalinkomsten — mer och mer som vi vet — och där de enskilda människorna får allt mindre möjlighet att utöva ett eget inflytande på ideell verksamhet av olika slag, varför mycket av vad de har gjort får övertas från frivillig verksamhet och överlämnas till statlig verksamhet. Man tror att det blir så mycket rättvisare och bättre gjort, om staten får bestämma, när den offerar i den bemärkelsen att den avstår litet av det som flyter in genom de mycket höga skatterna.

För mig är, herr talman, den andra samhällstypen vida mer tilltalande. Där försöker man uppmuntra människorna, individerna, att bedriva frivillig verksamhet med ideell inriktning, där man inte bara talar om — vilket många har gjort i dag — utan också är villig att söka övervinna svårigheter för att effektivt uppmuntra en sådan verksamhet. Där säger man: Vi har visserligen aldrig hundra procentig garanti för någonting i denna ofullkomliga värld, men här om någonsin har vi ett område, där vi kan lita på att människorna verkar icke av egoistiska motiv utan därför att det är en ideell sak de vill främja. Här om någonsin bör samhället kunna inta en generös attityd. Vi vill uppmuntra att människorna engagerar sig för att hjälpa; vi skall inte alltid överlåta åt myndigheter, offentliga organisationer och tjänstemän att göra det vi vill ha gjort.

Jag tror att det samhälle, där man intar en positiv, generös hållning till ideell verksamhet av detta slag, blir ett samhälle, som nog nästan alla i

kammaren i grund och botten skulle föredra. Därför ber jag, herr talman, de ärade kammarledamöterna om ursäkt, om jag säger att jag faktiskt tror att en hel del av er som här tycks komma att rösta mot reservationen, om ni riktigt ville tränga in i frågeställningen, skulle bli tveksamma huruvida man inte har skäl att nu gå den väg som reservationen anger. Jag har i alla fall den känslan att vi är så pass överens om vilket slags samhälle vi skulle välja — vi behöver inte blanda in socialism eller inte socialism i detta sammanhang — att vi borde kunna komma fram på den väg som anges i reservationen — i dag är någon annan inte möjlig.

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ohlin tyckte att vi som företrädde utskottet bevisade för mycket. Herr Ohlin gjorde det rakt motsatta, han bevisade nämligen ingenting alls. Vad som är att föredra vet jag inte. Jag tycker nog att det är bättre att ordentligt redovisa ett ärende i sak och inte göra som herr Ohlin, nämligen till huvuddelen tala om saker som inte har med frågan att göra.

Låt mig med anledning av hans uttalande att man skall vara försiktig när man gör jämförelser med utlandet säga, att det är ingen ny inställning. Om herr Sträng gör jämförelser med utlandet eller jag eller herr Ohlin gör det, skall man alltid vara lika försiktig med att dra paralleller. Det gör ingen skillnad vem som drar dem. En sådan polemik är alldeles onödig och verkningslös, om man vill föra en saklig debatt.

Herr Ohlin sade vidare att nu vänder man på det hela från utskottets sida. Nej, det gör man inte alls. Vår syn på saken är som jag sagt förut kort och gott den, att man inte godtar ett system där man överlåter till de enskilda medborgarna att fördela skattepengarna som de vill.

Sedan talar herr Ohlin om periodiskt understöd och drar en parallell. Herr

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

Ohlin som inte kan dra paralleller med utlandet kan tydligen inte heller dra paralleller beträffande förhållanden inom landet. Frågan om periodiskt understöd kan nämligen inte anföras som jämförelse i detta sammanhang därför att det är reglerat på ett helt annat sätt. Periodiskt understöd är beskattningsbart för den som får det.

Här står kanske två olika synsätt mot varandra. Vi vill ha ett samhälle som fungerar så att det inte är de enskilda medborgarna som fördelar en stor del av skattemedlen som de vill. Vi föredrar att samhället delar ut dessa. Jag tror att det är mera betryggande.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Frågan om vi skall ha direkta bidrag över den statliga budgeten eller om vi skall gå den väg som motionärerna och reservanterna förordar betraktade herr Zetterberg som ett generationsproblem. Det skulle råda en viss divergens mellan den äldre gruppen av frikyrkofolk och den yngre. Jag tror att detta är alldeles felaktigt. Jag har själv varit med om att på ett ganska tidigt stadium utarbete de linjer för Frikyrkliga studieförbundet som detta nu följer i sin verksamhet, för vilken statsbidrag lämnas. Mig veterligt har det inte varit någon skillnad i uppfattning mellan de yngre och de äldre, utan här har vi kunnat gå fram på en gemensam väg. Det direkta församlingsarbetet på frikyrkohåll ligger annorlunda till.

När staten beviljar direkta bidrag begär den — och det är ingenting att klandra — insyn i hur pengarna används. Jag tror att det var herr Fälldin som menade att staten genom riksdagen skulle bevilja anslag i förtroende utan kontroll; såvitt jag fattade honom rätt föll hans ord ungefär så. Detta vill emellertid inte staten vara med om, och det tycker jag är riktigt.

Herr Johansson i Trollhättan anser att man i fortsättningen helt och hållet bör gå fram på frivillighetens väg. Jag

tror också, herr talman, att de 30—40 miljoner kronor som frivilligt insamlas bara inom mitt förbund skall säkert fortsätta att komma. Givandet beror inte på att man sneglar åt möjligheten att få avdrag för gåvor i deklarationen. Detta är dess bättre inte inspirationskällan för givandet. Frågan är emellertid om staten har möjlighet att ge ytterligare stimulans. Med tanke på de väldiga krav som ställs och i framtiden kommer att ställas på oss anser jag att den väg som vi förordat är framkomlig. Är den inte det, varför kunde då riksdagen inte gå med på en allsidig utredning som bevisat detta? Den ville inte göra en utredning, hur fri och allsidig som helst, så att fältet blev kartlagt. Säger en sådan saklig utredning att det inte finns några möjligheter att nå resultat enligt vårt förslag, får vi finna oss i det. Ingen kan dock påstå att skattelagssakkunnigas skrivning är en statlig utredning.

Herr FÄLLDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ohlin säger att den som står bakom utskottets skrivning också måste vara inne på tankegången att man bör dra in allt mer och mer av den verksamhet som i dag ombesörjs av de organisationer det här rör sig om och överföra den till statliga organ och tjänstemän. För oss är det inte alls fråga om det. Vi är övertygade om att den frivilliga verksamheten med ideell inriktning är oerhört värdefull. Den väg som vi menar vara mera framkomlig, framför allt därför att den är rättvisare, skulle inte på något vis ta bort intresset för att verka i dessa sammanhang. Det är svårt att påstå, att om stödet gavs exempelvis på det sätt som Sverige hjälper-insamlingen i dag får det, så skulle folk bli mindre intresserade att arbeta för en viss uppgift än om det kom den väg som motionärerna har anvisat.

Det finns nog inte anledning att så kategoriskt som herr Ohlin — såsom jag fattade honom — hävda att det

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

skulle råda någon skillnad i detta avseende. Det är ingen tvekan om att vi har motivbakgrunden gemensam. Det är helt enkelt vissa detaljer i förslaget som gör att jag har tagit denna ställning, framför allt att man definitivt kopplar bort de många små givarna som inte har förutsättningar att ge ovanför den ram som är spikad. Jag förstår också att det av rent tekniska skäl är svårt att sänka den undre beloppsgräns som är föreslagen.

Herr **MAGNUSSON** i Borås (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag kände mig föranliten att begära en replik när herr Ohlin ställde den frågan till mig, huruvida jag eller andra högermän skulle kunna vara med om att bidra till att skapa ett sådant samhälle som socialdemokraterna vill ha. Det framgick väl tydligt och klart av mitt uttalande att jag mycket kraftigt reagerar gentemot det system som vi för närvarande har. Den ytterligt hårda beskattningen — inte minst marginalskatten — medför ju i dag att människorna inte får pengar över för sådan verksamhet som de själva skulle önska hjälpa, t. ex. ideella organisationer. Jag är fullständigt överens med herr Ohlin om att ideella organisationer skall ha frihet att arbeta utan att samhället är framme med pekpinnen. Under decennier har också högerpartiet påpekat att det är synnerligen farligt om beskattningen får så hårda verkningar, att människorna inte får den frihet som de enligt vårt förmenande borde ha.

Vi vill emellertid också sträcka friheten dithän att samhället inte skall bestämma vilka organisationer som är ideella eller inte. Vi menar att det också på detta område bör råda frihet.

Herr **WACHTMEISTER** (h):

Herr talman! Om jag fattade herr Zetterbergs inlägg riktigt, ansåg han att det avböjande av samhälleligt stöd, som på sina håll skett, tillkommit framför

allt av principiella skäl, men att pengarna som sådana skulle räcka till. Det är mig obekant, hur det förhåller sig med de statliga understöden på andra områden, men på det kulturella området — motionerna gäller ju inte bara religiösa och andra sådana allmännyttiga ändamål, utan även kulturella — räcker sannerligen inte pengarna till. Inom kulturminnesvården räcker de inte ens till för att upprätthålla verksamheten i samma omfattning som tidigare och ännu mindre för att utvidga den på det sätt som skulle vara behövligt i en tid när utvecklingen går så hastigt att man måste ha extra mycket medel till sitt förfogande för att kunna rädda vad som räddas kan.

Den nuvarande skattelagstiftningen sätter ju effektivt stopp för allt mecenat-skap och t. o. m. för gåvor av efterlämnade medel. Det finns många fall, då en person har testamenterat sin kvarlåtenskap till kulturändamål, men där vederbörande institutioner helt enkelt inte har råd att ta emot gåvan. Grävskeporna får gå fram över kulturbyggnader därför att arvsskatten är så hög att ett museum inte kan ta emot gåvan. Detta är en ytterst allvarlig företeelse.

Då det gäller argumenteringen för och emot motionen kan jag i stort sett hålla med herr Zetterberg om att det inte har hänt någonting sedan förra året. Men motionen kommer att återkomma, ty den behövs även i framtiden, särskilt som det har hänt någonting ganska väsentligt sedan förra året på andra områden än argumenteringen. Allt flera kulturminnen har jämnats med marken därför att det saknats medel för att hålla dem i stånd. Det förekommer att ett länsmuseum måst överväga sådana omändringar, att museibygnaden delvis disponeras som bostäder, för att man på den vägen skall kunna få pengar till att upprätthålla verksamheten. Följden är att en del kulturföremål måste magasineras med allt vad detta innebär av skador och olägenheter.

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

Herr Kärrlander sade någonting om att de enskilda medborgarna inte bör dela ut skattemedel, utan att detta skall ankomma på det allmänna. Jag kan helt hålla med honom härom, om staten verkligen övertog medborgarnas förpliktelser i detta avseende. Det skulle emellertid vara frestande att gå närmare in på frågan om vad herr Kärrlander menar med skattemedel. Det verkade som om han ansåg att medborgarnas inkomster inte är deras egna, utan bara utgör skattemedel. Men jag skall inte här ta upp någon debatt i den frågan.

Enligt herr Kärrlanders mening borde vi också vara försiktiga när det gäller att i detta sammanhang dra paralleller med utlandet. Jag skall för min del inte dra någon sådan parallell, även om jag instämmer med herr Gustafson i Göteborg och andra när man framhåller att det är mycket anmärkningsvärt, att det just här i landet skall vara omöjligt att lösa frågan på det sätt som gjorts på andra håll. Men jag skulle vilja erinra om en sak, där det inte är fråga om någon parallell med utlandet, nämligen om lotterimedlen som ju är avsedda att användas till stöd åt framför allt kulturella ändamål. Herr Kärrlander och hans partikamrater kanske kunde hjälpa oss att se till att riksdagen håller det löfte som riksdagen en gång har givit, att lotterimedlen skall komma kulturen till godo, inte bara med nu utgående 20 procent utan med 50 procent såsom riksdagen har bestämt. Om herr Kärrlander och bevillningsutskottets majoritet ville hjälpa oss med den saken, skulle man inom kulturminnesvården bli mycket tacksam, och då skall jag för min del lämna bevillningsutskottet i fred när det gäller motioner av detta slag.

Herr ZETTERBERG (s):

Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord med anledning av ett missförstånd, som förekommit några gånger

under denna debatt och som rör vad vi, vilka inte kan gå med på motionen, i detta sammanhang har sagt om gåvogivandet. Tyvärr gick en del av herr Svenssons i Kungälv anförande förlorat för många genom att det var fel på högtalaren, men herr Gustafsson i Borås refererade sedan något av vad herr Svensson i Kungälv på denna punkt hade att säga.

Det sammanlagda gåvogivandet — undervisade herr Svensson i Kungälv oss om — har under det senaste decenniet undergått en mycket markant stegring; ökningen har nog varit starkare än under någon tidigare period. Gåvogivandet i vårt land har alltså fungerat förhållandevis bra. Och särskilt när man beaktar att många av de stora och viktiga uppgifter, som i andra länder ombesörjes med hjälp av enskilda gåvor, hos oss bestrides av samhällsmedel, så är det här fråga om ett ganska betydelsefullt givande. De medel som man inom de frikyrkliga organisationerna skänkt till verksamheten kan uppskattas till 90—100 miljoner kronor, och detta belopp är, efter vad vi här fått veta, resultatet av en kraftig stegring under den gångna tioårsperioden. Vad Svenska missionsförbundet beträffar har jag sett en uppgift om att gåvogivandet har på elva år ungefär fördubbats. Inom svenska kyrkan har kollekterna under 10 år ökat från 6 till 16 miljoner kronor.

Under sådana förhållanden bör man kanske inte tala alltför mycket om att skattetrycket är så enormt starkt att människor inte kan ge några gåvor.

Det finns ju nämligen en utgiftssida också i det allmänna affärer och den berör deras ekonomi som tidigare inte kunnat ge. Jag tänker då inte minst på pensionärerna. Inom parentes sagt kan man finna ett ganska lustigt siffermässigt samband mellan folkpensionernas höjning och det stigande antalet gåvor till religiösa ändamål. Man kan här iakttaga jämlöpande kurvor. Rader av

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

människor, som tidigare inte haft någonting att ge, kan i dag skänka pengar. Vi som är verksamma i församlingar — både statskyrkliga och frikyrkliga — har säkert lagt märke till att våra folkpensionärer nu ger betydande bidrag och att människor från stora familjer, som tidigare varit ekonomiskt hårt pressade och inte kunnat lämna några bidrag, i dag skänker pengar. Det är en utomordentligt glädjande utveckling som skett här i vårt land.

Det finns alltså ingen anledning att säga, att gåvogivandet är så dåligt, att vi måste finna en ny form till inspiration. De former vi hittills har haft är faktiskt inte dåliga och kan ytterligare utvecklas. Det är dock möjligt, att de områden herr Wachtmeister berörde inte kunnat tillgodogöra sig den våg av givande vi har i vårt land.

Jag skulle slutligen också vilja säga några ord med anledning av ett påpekande som skymtade fram i något av anförandena, nämligen att denna fråga blivit skadad av en viss politisering. Jag tror att det var herr Gustafson i Göteborg som sade det. Jag erinrar mig från förra årets debatt i detta ärende, att någon gav herr Svensson i Kungälv ganska bestämda snubbor för att han påpekade, att 1960 års motion inte var någon fyrtipartimotion — vilken den varit tidigare — utan en enpartimotion. Han undrade vad orsaken kunde vara. Han fick en ganska kraftig reprimand för insinuationen, att det här skulle ha smugit sig in någon politisk bitanke.

Några dagar före valet 1960 fick jag — i likhet med många andra som var sysselsatta med kristligt arbete — mota en stencil, utsänd av en av folkpartiets organisationer. Man tog där upp denna fråga och redovisade folkpartiets inställning. Man angav t. o. m. siffrorna vid rösträkningen i andra kammaren. Det framgick där mycket riktigt, att det egentliga stödet för denna motion hade lämnats av folkpartiet.

Det vore naturligtvis lyckligt, om vi

inte politiserar en fråga av denna natur. Jag har inte nämnt detta i avsikt att klaga. I och för sig finner jag det ganska naturligt, att ett parti i valet tar fram ting som man anser sig ha gjort bra; därvidlag tror jag att vi alla har handlat på motsvarande sätt. Där emot tycker jag att anklagelsen för ett år sedan att herr Svensson i Kungälv medverkat till en politisering i dag hade krävt en ursäkt från herr Gustafsons i Göteborg sida — om allt hade gått rätt till.

Slutligen vill jag säga, att det säkert finns många olika områden där de ideella organisationerna kan mottaga stöd av samhället. Möjligheterna via studieförbunden är säkert inte uttömda. Stödet från allmänna arvsfonden kan även utvecklas. Säkerligen har vi möjligheter att diskutera andra stödformer.

En sådan möjlighet — jag skall inte gå in närmare på den; den är rätt komplicerad — skymtade i förslagen från den sakkunnigkommitté som förberedde religionsfrihetslagstiftningen 1951. En annan möjlighet är ett mera effektivt stöd till den byggnadsverksamhet som de ideella organisationerna bedriver. Jag tror för min del, att ett sådant stöd skulle vara av den allra största betydelse. Enligt uppgifter som lämnats mig har på en åttaårsperiod planlagts, igångsatts eller slutförts ungefär 300 grundligare ombyggnader eller nybyggnader av kyrkor eller samlingslokaler inom Svenska missionsförbundet. Inom svenska kyrkan har vi också en betydande byggnadsverksamhet. Inom Baptistisamfundet har en sådan verksamhet kommit i gång. Det är egentligen endast inom Frälsningsarmén som byggnadsverksamheten kommit att släpa efter på ett allvarligt sätt i vårt land. Borde man inte på detta område gemensamt försöka finna en väg till ett stöd? Jag skulle föreställa mig, att det vore klokt om frikyrkorådet ville ta kontakt med olika partier — inte endast folkpartiet, som säkerligen har ett stort

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

intresse för att stödja den frikyrkliga verksamheten i vårt land — i avsikt att finna riktiga stödformer som kan accepteras av olika meningsriktningar. Jag tror att detta vore en mera realistisk väg att gå.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Zetterberg apotroferade mig när han talade om förhistorien till dessa motioner. Han gav också de frikyrkliga rådet att vända sig inte bara till folkpartiet utan också till andra partier. Det har de också gjort. Den motion som vi har väckt i år bad vi representanter för olika partier, också för herr Zetterbergs parti, att skriva under men vi fick ett nekande svar. Anledningen till att vi inte frågade förra året var att vi då befarade, att vi skulle få ett nekande svar och därför inte tyckte att det skulle tjäna någonting till att fråga. Vi kände ju till inställningen. Förra årets debatt gav oss vissa förhoppningar om att i år få stöd. Jag skall inte gå närmare in på denna sak. Vi har ställt oss bakom frikyrkomötets beslut, och det skäms vi inte för.

Herr Zetterbergs utgångspunkt var att gåvogivandet fungerar förhållandevis bra. Han pekade när han ville visa detta på vad som sker inom svenska kyrkan. Det är möjligt att man där kan reda sig bra med de gåvor man nu får och inte är så beroende av någon ökning. Det är klart att man inom frikyrkorörelsen också är glad över den ofervilja som där finns. Men om man har den uppfattningen, att gåvogivandet vad beträffar allmännyttiga ändamål här i vårt land är tillräckligt, då känner man inte förhållandena inom de frivilliga organisationerna. Jag tänker på ungdomsorganisationerna, på kulturella organisationer — herr Wachtmeister har nämnt ett fall, och det är inte på något sätt enastående. När man arbetar inom allmännyttiga rörelser inträffar det ständigt, att viktiga ting —

humanitära, sociala, kulturella — inte kan förverkligas därför att det fattas pengar. Det är dessa erfarenheter som ligger bakom vår framstöt här i syfte att få stimulans till ökad bidragsgivning. Det är därför att vi *icke* har den uppfattningen, att gåvogivandet är tillräckligt, som vi har lagt fram vår motion.

Herr ZETTERBERG (s):

Herr talman! Jag ber om överseende för att jag erinrar herr Gustafson i Göteborg om att när han nu räknar upp de områden som är kostnadskrävande och behöver bidrag, så nämner han igen ungdomsorganisationer och kulturella organisationer. Detta är just exempel på områden, till vilka förhållandevis rikligt stöd från det allmänna lämnas. Jag har nämnt att det allmänna enligt min mening skulle kunna stödja byggnadsverksamheten, som vissa samfund nu inte kan bedriva i den takt samhällsutvecklingen skulle påfordra. Här skulle behövas stöd i någon form. Men för den ordinära verksamheten på olika håll i det ideella Sverige fungerar bidragsgivandet — det är min övertygelse — i de former det nu har förhållandevis bra.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Carlsson i Tibro begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Skattebefrielse för ersättning till övervakare, m. m.

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen av herr Anders Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Carlsson i Tibro begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 139 ja och 53 nej, varjämte 23 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9

Skattebefrielse för ersättning till övervakare, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 43, i anledning av väckta motioner om skattebefrielse för ersättning till övervakare, m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Det brukar ju inte vara särskilt populärt att ta till orda när det gäller en motion, som inte vunnit utskottets bifall och som inte ens blivit föremål för en reservation. När jag ändå gör det, är det därför att vi motionärer anser att det förslag som väckts i motionen är synnerligen angeläget. Vi förordar där frihet från inkomstskatt, förslagsvis upp till ett årligt belopp av 1 500 kronor, i den mån inkomsten förvärvats genom arbete för vård och tillsyn av äldre personer i deras hem.

Vi är naturligtvis inte främmande för de synpunkter, som utskottet har anfört emot detta förslag. Det kan nog inge vissa principiella betänkligheter

och också vålla vissa svårigheter ur kontrollsynpunkt.

Utskottet säger emellertid: »Enligt utskottets mening bör den särskilda uppmantran till dylikt arbete, som kan befinnas erforderlig, ske på annat sätt än genom lättnader vid beskattningen.» Då skulle jag, herr talman, vilja efterlysa de andra åtgärder som man från utskottets sida tänker sig. Jag är inte alls främmande för att diskutera vilka andra förslag som över huvud taget kan framkomma och som kan vålla mindre principiella betänkligheter än det som motionen innebär.

Men det är, herr talman, en angelägenhet av allra första ordningen, att allt göres för att åstadkomma en tillfredsställande vård av våra gamla. Vi står inför verkligt svårbemästrade problem, som motiverar extra ordinära åtgärder, sådana som här i motionen föreslagits. Förhållandena inom vår åldringsvård är i dag så prekära, att alla positiva förslag måste prövas utan någon som helst tidsutdräkt.

Det är viktigt att man ger åldringsvården en human inriktning. Det kan inte kallas humant, att en vårdbehövande skickas från den ena huvudmannen till den andra därför att ingen har möjlighet att anvisa någon vård. Det är inte heller humant, att den som inte längre har förmåga att ta vård om sig skall få fara illa därför att de nuvarande skattereglerna gör tillgänglig arbetskraft obenägen till arbetsinsatser. Det är bäst om de gamla så länge som möjligt får kvarstanna i sin invanda hemmiljö. Detta är ur samhällsekonomisk synpunkt mest ändamålsenligt, men också och framför allt ur den enskildes synpunkt mest humant. Det skulle möjliggöras i större utsträckning, om viss skattefrihet för inkomst förvärvad genom vård och tillsyn av de gamla i deras hem kunde medges.

Ur statsfinansiell synpunkt är detta, herr talman, en mycket liten fråga, men

Skattebefrielse för ersättning till övervakare, m. m.

ur den enskildes synpunkt kan den bli synnerligen betydelsefull.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Bakom detta betänkan-
de står ju ett enhälligt utskott.

Yrkandet gäller, som fru Kristensson sade, ett mycket behjärtansvärt ändamål, nämligen viss skattebefrielse för sådana som hjälper till i åldringsvården. Att ändamålet är behjärtansvärt är vi alla ense om; det behöver inte råda några som helst delade meningar om den saken.

Men utskottet erinrar i sitt betänkande om att skatt skall utgå efter skatteförmåga. Främst av taxeringstekniska skäl gör man dock vissa undantag från den regeln, och man gör undantag även av den anledningen, att inkomsten har understödskaraktär, men då har ju storleken av inkomsten uttryckligen avvägts med hänsyn till att beskattning inte skall äga rum. Men annars är det väl, fru Kristensson, odisputabelt att det helt skulle strida mot skatteförmågeprincipen att befria principiellt skattepliktiga inkomster från beskattning endast av den anledningen, att inkomsterna utgöres av ersättningar från ett arbete som är *särskilt* angeläget ur det allmännas synpunkt.

Jag har sagt här tidigare, att vi har fått så många förunderliga motioner. Vi strävar sedan flera år efter att få ett så enkelt beskattningssystem som möjligt. Men här kommer nu dessa förunderliga motioner, som skulle krångla till vårt skattesystem, så att vi trasslade in oss hopplöst. Ett exempel på den saken var ju vad vi diskuterade tidigare. Vi har också haft motioner om befrielse från bensinskatt för dem som bor i vissa trakter. Man har yrkat skattebefrielse för företag som är belägna på vissa orter, och här skulle vi nu ge skattebefrielse för dem som vårdar en viss grupp

av människor. Nej, vi måste väl sluta med det här någon gång. Ändamålet kan vara aldrig så rättvist och behjärtansvärt om vi tar varje liten sak för sig, men plockar vi ihop alla yrkanden som ställts, skulle alla finna att det skulle bli fullkomligt hopplöst för taxeringsmyndigheterna att under ett år klara ut taxeringarna.

Vill man uppmuntra sådana arbeten och arbetsinsatser i samhället, säger utskottet, så får det nog ske på annat sätt än genom lättnader i beskattningen. Fru Kristensson frågar vad vi då menar. Jag tillhör förvaltningsutskottet i Örebro län. Där har vi i alla fall inom landstinget beslutat åtgärder just i syfte att skaffa fram deltidshjälp och annan hjälp åt åldringar för att de skall kunna vistas i hemmet och slippa, om det inte är alltför svåra åldringsfall, att komma på anstalt. Det blir — även om det är en ganska stor utgift — ganska mycket billigare för landstinget att betala bidrag för varje dag, så att åldringarna kan bli kvar i sina hem, än att ha dem på anstalter. Det finns alltså andra vägar att gå för att få fram denna hjälp. Även om vi vill aldrig så gärna och tycker att det är mycket behjärtansvärt, så kan det ändå inte vara riktigt att här gå skattevägen.

Härtill kommer också, att om vi bifaller motionen i detta fall, så kan vi vara övertygade om att man kommer från alla möjliga håll, där man också fullgör mycket behjärtansvärda arbetsuppgifter, att säga: Varför skall just den och den ha skattebefrielse men inte jag, som ju utför ett lika nödvändigt arbete i samhället?

Och, fru Kristensson, hur går det till i dag? Jo, en kvinna tar ofta deltidarbete några timmar dagligen hos en åldring och några timmar hjälper hon till i en barnfamilj eller också hjälper hon kanske en invalid. Hur skall man kontrollera sådant? I motionen talas det om åldringsvården, men hur skall man kunna plocka ut det antal timmar

Skattebefrielse för ersättning till övervakare, m. m.

vederbörande i så fall arbetar i åldringsvården? Jag behöver kanske bara nämna dessa svåra kontrollproblem för att alla skall förstå, att det inte är någon rimlig väg motionärerna föreslår. Utskottet framhåller också de icke oväsentliga praktiska svårigheter som i så fall skulle uppstå.

Sedan skall jag också säga några ord om yrkandet beträffande skattefrihet för övervakararvodena. Dessa arvoden uppgår till endast 15 kronor per månad och klient, och motionärerna påpekar mycket riktigt, att dessa uppdrag inte sällan för övervakarna är förenade med kostnader som motsvarar eller överstiger den utgående ersättningen. Särskilt torde detta gälla de övervakare, som av personligt intresse eller annat särskilt skäl och som ren fritidsyssla åtagit sig något eller några få uppdrag. Det gäller sålunda inte de övervakare som har en hel mängd uppdrag. Sådana kostnader är avdragsgilla för övervakaren eller tillsynsmannen. Utskottet understryker också, att det är alldeles speciella förhållanden förknippade med dessa uppdrag, och att det därför är motiverat att frågan i vad mån de av övervakarna uppgivna kostnaderna för uppdragets fullgörande kan anses avdragsgilla bör bedömas efter tämligen generösa grunder och med beaktande av att svårigheter inte sällan kan möta för övervakaren att styrka kostnaderna.

Så långt vill utskottet sålunda gå motionärerna till mötes i den frågan. Det är mig emellertid bekant, att taxeringsmyndigheterna på vissa håll visar en viss njugethet mot dessa övervakare, vilkas ersättningar som sagt är små och kanske inte ens täcker omkostnaderna. Därför vill jag gärna understryka vad utskottet skrivit och uttala förhoppningen, att taxeringsmyndigheterna är litet mera generösa när det gäller bedömningen av de avdrag som övervakarna gör.

Herr talman! Med det anförda ber jag

att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Herr Brandt i Aspabruk gav nu, liksom han tidigare gjort, uttryck åt en viss irritation över alla motioner som väckts — under en session då det inte ens är valår, för att använda herr Brandts egna ord i annat sammanhang. Det är förunderliga motioner som väckts, säger herr Brandt, och vi måste sluta med det någon gång.

Som jag sade i mitt förra anförande är vi motionärer medvetna om att vissa principiella betänkligheter kan anföras mot ett bifall av vårt förslag och att även avsevärda kontrollsvårigheter kan uppstå. Men läget är i dag sådant, att det inte hjälper med bara vackra ord om det behjärtansvärda i att göra någonting på åldringsvårdens område. Vi måste också komma med konkreta förslag. Jag vill inte alls undervärdera vad som redan göres och jag håller med om att de initiativ som tagits i olika lands-ting är mycket behjärtansvärda. Det har ju också lett till positiva resultat, men det är ej till fyllest. Läget är för närvarande så allvarligt, att vi måste överväga mycket snabba åtgärder, om vi inte skall hamna i en katastrofsituation — i den mån vi inte redan befinner oss i en sådan. Jag tror att många ansvarskännande människor i vårt land ser fram emot den stundande sommaren och tiden därefter med mycket stora farhågor, därför att de inte vet hur de skall kunna bemästra ens de allra mest akuta problemen.

Det är detta som har varit motivet för oss att motionera. Jag skulle därför gärna ha sett att utskottet hade gått ifrån de regler man annars följer, nämligen att inte föreslå någonting som går utöver vad som begärs i väckta motioner, och att utskottet hade försökt komma med något positivt, inte bara sagt att det förslag som framförts i motionen inte går att genomföra.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Fru Kristensson känner väl till att bevillningsutskottet sysslar med skattefrågor. Övriga frågor får andra utskott ta ställning till. Bevillningsutskottet har ingen anledning att ta upp problem på det socialpolitiska området.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10**Rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 45, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 253 av herr Gösta Jacobsson m. fl. och II: 210 av herr Nordgren m. fl. hade hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt utreda frågan om rätt för rörelseidkare resp. jordbrukare att vid inkomsttaxering åtnjuta avdrag för avsättning till självfinansieringsfond i huvudsaklig överensstämmelse med i motionerna uppdragna riktlinjer samt för riksdagen framlägga förslag i ämnet».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 253 av herr Gösta Jacobsson m. fl. och II: 210 av herr Nordgren m. fl. om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar Hagberg, Gösta Jacobsson, Nilsson i Svalöv och Darlin, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t skyndsamt läte utreda frågan om rätt för rörelseidkare resp. jordbrukare att vid in-

komsttaxering åtnjuta avdrag för avsättning till självfinansieringsfond i huvudsaklig överensstämmelse med de i motionerna I: 253 och II: 210 uppdragna riktlinjerna samt för riksdagen framlade förslag i ämnet;

II) av herrar Sundin och Eriksson i Bäckmora, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Frågan om de mindre företagens kapitalförsörjning har på senare år i olika sammanhang varit föremål för diskussion. Statsmakterna har också vid ett och annat tillfälle visat ett visst intresse för denna fråga, och en del åtgärder har vidtagits för att skapa förbättrade lånemöjligheter för dessa företagare. Ett exempel härpå är den läneverksamhet som bedrivs genom förmedling av företagareföreningarna ute i länen. Även en del andra åtgärder har vidtagits, vilka jag dock inte i detta sammanhang skall gå in på.

De av statsmakterna hittills vidtagna åtgärderna på detta område har uteslutande tagit sikte på företagets försörjning med *främmande kapital*. Vi inom högerpartiet anser det visserligen vara viktigt att sörja för att främmande kapital, d. v. s. lån, kan anskaffas på tillfredsställande sätt. Men minst lika viktigt för att inte säga ännu viktigare är det att sörja för den *egna kapitalbildningen* inom företagen; detta när det gäller såväl hantverk, småindustri och handelsföretag som jordbruk. Den egna kapitalbildningen är det egentliga kärnproblemet i dagens företagsamhet. Den egna kapitalbildningen och företagets ekonomiska konsolidering är avgörande för tryggheten såväl för företagaren själv och hans familj som för de anställda inom dessa mindre företag. A och O för de mindre företagens utveckling är att underlätta den egna kapitalbildningen.

Möjligheten till sådan egen kapital-

Rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond

bildning hämmas emellertid starkt genom den hårda inkomstbeskattningen. De höga marginalskatterna exempelvis hämmar i hög grad den egna kapitalbildningen och försvårar eget sparande. Därtill kommer att arvsskatten årligen tar hundratals miljoner kronor från jordbruk, handelsrörelse, småindustri och hantverk utan att nytt eget kapital bildas.

Beskattningsreglerna för förvärvskäslorna rörelse eller jordbruk ger ej heller utrymme för självfinansiering. Detta gäller framför allt företag som bedrivs av fysiska personer, vilket är fallet med huvudparten av våra jordbruk ävensom med huvudparten av hantverksrörelse och handelsrörelse samt en del andra företag som kan räknas till småindustrin. Dessa företag har inte samma möjligheter till skattefri fondering som aktiebolag och ekonomiska föreningar. Ett led i den egna kapitalförsörjningen är bl. a. fonderingar och skapande av dolda reserver, som det kallas inom företagsekonomin. De fysiska personer som driver rörelse har t. ex. inte rätt till avdrag för avsättning till pensionsstiftelse och inte heller för avsättning till investeringsfond.

Genom riksdagens beslut för ett par veckor sedan blev också möjligheten för de mindre företagen att skapa dolda reserver i varulager hårt beskuren. Socialdemokraterna och tyvärr också centerpartisterna genomdrev då en skärpning av lagervärderingsbestämmelserna, vilket i praktiken för många mindre företag får den verkan, att redan befintligt eget kapital i företaget åderlåtes; för andra företag som ännu inte har något nämnvärt eget kapital minskas möjligheten att skapa ett ökat eget kapital i rörelsen.

När man alltså bl. a. skärper varulagervärderingen och inte vill gå en väg som innebär hjälp till att få självfinansieringen ordnad, måste man söka nya vägar i syfte att underlätta självfinansiering och kapitalbildning inom be-

rörda företagarkategori. Högerpartiet har därför i motionerna I:253 av herr Gösta Jacobsson m. fl. och II:210 av herr Nordgren m. fl. försökt anvisa en ny väg, en väg som vi högerrepresentanter i bevillningsutskottet funnit väl värd att pröva. Förslaget innebär en hemställan om utredning rörande rätt för rörelseidkare och jordbrukare att vid inkomsttaxering åtnjuta avdrag för avsättning till en s. k. *självfinansieringsfond* som öppet redovisas i bokföringen, en fond som skall återföras till beskattning efter en viss tid. Motionärerna vill att förslagsvis 10 procent av årsvinsten, dock högst 5 000 kronor per år, skall få avsättas till en sådan självfinansieringsfond, varjämte fondens totala storlek maximeras till 50 000 kronor. Motionärerna förutsätter naturligtvis att ordnad bokföring finns och att tillfredsställande kontroll kan genomföras, vilket inte torde vara svårt, framför allt när vi nu är i färd med att ytterligare utbygga taxeringsorganisationen.

En sådan självfinansieringsfond skulle enligt min åsikt vara av den allra största betydelse för alla framåtsträvande mindre företagare. Inte minst skulle den få betydelse för jordbruket, särskilt om den utredning som motionärerna föreslår kan framlägga förslag som ger möjlighet även för sådana jordbrukare, som deklarerar efter kontantprincipen och som har fullt lagenlig bokföring, att göra avsättningar till en självfinansieringsfond. En självfinansieringsfond i enlighet med högermotionärernas förslag skulle få större betydelse när det gäller självfinansieringsproblemen än vad det s. k. lantbrukskontot och det nuvarande skogskontot har. När det gäller lantbrukskontot och skogskontot — som vi så många gånger diskuterat här — bindes avsättningarna för viss tid, och de avsatta medlen kan inte arbeta på samma sätt i jordbruket som de till en självfinansieringsfond avsatta medlen skulle kunna göra.

Herr talman! Jag skall inte kommen-

Rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond

tera utskottsmajoritetens skäl för yrkande om avslag på motionen. Skälet är nämligen det gamla vanliga: »allmänna skatteberedningen kan enligt sina direktiv ta upp frågan till behandling». Det argumentet känner vi igen, och vi kommer att få höra det år ut och år in under lång tid framåt. Och visst kan allmänna skatteberedningen ta upp frågan. Men vi på högerhåll vill ha frågan skyndsamt utredd, och det är därför jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Hagberg m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Magnusson* i Borås, *Darlin* och *Nordgren* (samtliga h).

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp):

Herr talman! Vid detta betänkande har jag tillsammans med herr Sundin anmält en blank reservation, och jag skall be att med några få ord få motivera denna.

Vi har självfallet från centerpartiets sida ansett, att det är synnerligen viktigt att de mindre företagens självfinansieringsmöjligheter stärks. Därför har vi också vid upprepade tillfällen framfört motioner med förslag till åtgärder som skulle kunna verka i den riktningen. Bl. a. har vi yrkat på genomförande av en fullständigt öppen förlust- och resultatutjämnning — den åtgärd som vi anser bäst skulle främja en förbättrad självfinansiering. Motionerna har emellertid avvisats av riksdagen, men vi hoppas att frågan likväl fallit framåt.

På samma sätt har vi förfarit i fråga om jordbruket. Vid flera tillfällen har vi i motioner yrkat på bl. a. ett särskilt jordbrukskonto, som skulle utjämna skillnaden mellan olika inkomstår och fungera på samma sätt som det nuvarande skogskontot, vilket enligt vad jag har mig bekant uppskattats mycket. Men även dessa motioner har riksdagen avvisat.

Det är närmast mot denna bakgrund och med denna syn på företagens själv-

finansieringsfråga som herr Sundin och jag anmält den blanka reservationen. Vidare har ju utskottet i sitt betänkande hänvisat till allmänna skatteberedningen, i vars direktiv det ingår att ta upp denna fråga. Det torde därför finnas alla skäl att avvakta vad skatteberedningen så småningom kan komma fram till.

Herr **NILSSON** i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eriksson i Bäckmora framhåller, att centerpartiet har tagit — han borde kanske ha sagt instämt i — många initiativ som tagits rörande företagsbeskattningen för de mindre företagen. Han hänvisade till den öppna resultatutjämnningen, skogskontot och lantbrukskontot. Detta är nog riktigt, herr Eriksson. Högerpartiet, centerpartiet och folkpartiet har varit med om detta. Men dessa frågor tar närmast sikte på vissa beskattningsproblem som visserligen kanske i sin tur kan påverka den egna kapitalbildningen, men skogskontot exempelvis löser inga direkta finansieringsproblem för jordbruket. Pengarna skall ju sättas in i riksbanken på ett spärrat konto. De får sålunda inte arbeta i företaget. Det är inte som exempelvis när det gäller investeringsfonden för aktiebolag. Där skall visserligen om jag inte minns fel 46 procent spärras i riksbanken, men 54 procent arbetar i företaget. Så är det också beträffande pensionsstiftelserna — där arbetar i regel hela fonden i företaget — och så är det vi tänkt oss att det skulle ordnas beträffande självfinansieringsfonden: medlen skulle kunna få arbeta i företagen. Det är den stora skillnaden mellan vad som är gjort och vad som nu behöver göras.

Herr Eriksson i Bäckmora hänvisade också till den allmänna skatteberedningen och sade att vi måste vara nöjda med att den tar upp saken. Men herr Erikssons partikamrater var inte så nöjda förra veckan då vissa centerparti-

Rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond

motioner blev avstyrkta av utskottet med hänvisning till allmänna skatteberedningen. Då räckte inte den motiveeringen. Varför räcker den i dag?

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om herr Nilsson i Svalöv och jag behöver diskutera vilka reformer och åtgärder som kan vara mest ägnade att främja företagens självfinansieringsförmåga. Jag har dock ansett det mera realistiskt att genomföra de förslag som jag nämnde, nämligen jordbrukskontot och resultatutjämnningen för företagare. Dessa åtgärder främjar ändå i viss mån självfinansieringen inom företagsamheten.

Vi har ju en utredning, i vars direktiv ingår att komma med förslag i detta ämne. Vad reservanterna begär är en utredning, som redan är utlovad. Därför tycker jag att denna reservation är tämligen överflödig.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! De problem som vi nu diskuterar berör de mindre företagens kapitalförsörjning, närmast den egna kapitalbildningen för konsolidering. Det är sannerligen ingen ny fråga. Vi behandlade småföretagens konsolideringsproblem så sent som förra veckan, för åtta dagar sedan i dag. Det är inte så långt mellan de gånger vi får ta upp samma problem.

I de motioner som vi nu behandlar framhålles, att beskattningsreglerna hämmar de mindre företagens kapitalbildning. Framför allt gäller detta de företag som drivs av fysiska personer under enskild firma. Det är alldeles riktigt, som motionärerna framhåller, att dessa företag inte äger rätt till skattefri fondering och inte heller till avdrag för avsättning till pensionsstiftelser med bibehållande av medlen i rörelsen. Därför vill motionärerna ha en utredning om möjligheterna för dessa företag att få göra avdrag för avsättning till själv-

finansieringsfond. Denna skulle då öppet redovisas i bokföringen. Det skulle gälla även för inkomst av jordbruksfastighet. Avdrag skulle godkännas upp till 10 procent av årsvinsten, dock högst 5 000 kronor. Vidare skulle fonden maximeras till 50 000 kronor, och senast efter 10 år skulle den återföras till beskattning, men då enligt reglerna för ackumulerad inkomst. Den allmänna skatteberedningens pågående utredning av dessa problem vill motionärerna inte avvakta, nu lika litet som tidigare i ett flertal yrkanden, utan de yrkar på skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om skyndsamt utredning av frågan om rätt till avdrag för avsättning till dylik självfinansieringsfond.

Här kanske man bör erinra om bevillningsutskottets yttrande med anledning av tidigare yrkanden i motioner i syfte att underlätta de mindre företagens konsolidering och självfinansiering. Utskottet uttalade förra året, att det genom möjligheterna till långtgående varulagernedskrivning och rätten att snabbt avskrivna anskaffade maskiner och inventarier torde vara väl sört för att flertalet smärre företag får tillfälle till konsolidering i rimlig utsträckning. Herr Eriksson i Bäckmora talade också om andra möjligheter som småföretagen har, ehuru herr Nilsson i Svalöv inte tyckte att de är tillräckliga.

Motionärerna säger visserligen, att de mindre företag det här skulle bli fråga om har små möjligheter att tillgodogöra sig nedskrivning av varulager och att göra avskrivningar av maskiner och inventarier, därför att de håller sig med blygsamma lager och även har liten utrustning av maskiner och inventarier. Men så betydelselösa är väl inte dessa förmåner. Herr Nilsson i Svalöv erinrade nyligen om att riksdagen har begränsat rätten till lagernedskrivning från tidigare 70 procent till 60 procent och sade att detta är en försämring, men nu anser man att rätten till nedskrivning inte har den minsta betydel-

Rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond

se, eftersom de mindre företagen inte har några lager att skriva ned.

Utskottet tar inte upp sakfrågan till behandling, men i betänkandet erinras om att år 1958 endast 15 procent av de enskilda rörelseidkarna, bortsett från dem som utövar fria yrken, hade en skattmässig årsinkomst av mer än 20 000 kronor. Över 30 000 kronor hade endast drygt 10 000 företagare eller cirka 5 procent. Dessa siffror har nu ändrats något, men i stort sett kan man hålla sig till dem. Av dem framgår, säger utskottet, att endast en liten del av de enskilda rörelseidkarna torde ha någon möjlighet att disponera sin årsinkomst till ytterligare konsolidering. Det stora flertalet av dem har inte mer än som nätt och jämnt förslår till att täcka deras nödvändiga levnadskostnader och skatter. Skulle man införa möjligheter till konsolidering via beskattningen, så skulle det i själva verket innebära, att man medgav uppskov med betalning av skatt på en inkomst som företagaren redan har använt för att täcka utgifter för egen löpande konsumtion.

Utskottet tar som sagt inte upp frågan till någon saklig behandling i sitt yttrande med anledning av motionsyrkandet utan hänvisar till pågående utredning. Detta är reservanterna inte belåtna med. »Detta ständiga hänvisande till allmänna skatteberedningen får vi väl höra flera år framåt», säger herr Nilsson i Svalöv.

Men vad har denna utredning för direktiv? Jag har sagt det många gånger från denna talarstol. Utredningen skall överväga, om det kan vara möjligt och lämpligt att ifrågasvara yrkesgrupper, d. v. s. enskilda rörelseidkare, fria yrkesutövare och lantbrukare, skall beskattas exempelvis som bolagen och få samma rätt som aktiebolagen att göra skattefria avsättningar till investeringsfonder. I utredningsdirektiven heter det i första meningen på denna punkt: »I fråga om den direkta beskattningen tor-

de det, innan utredningen närmare ingår på övriga frågor, vara erforderligt att i samråd med utredningen rörande beskattningen av juridiska personer uppdraga vissa allmänna riktlinjer för behandlingen av enskilda rörelseidkare, fria yrkesutövare och lantbrukare.» Utredningen skall ju även ta hänsyn till konkurrensförhållandena olika företag och branscher emellan, förhållandena till utlandet, tänkbara strukturförändringar inom näringslivet o. s. v. Det torde väl vara alldeles uppenbart, att utredningen också kommer att ta upp det spörsmål vi nu behandlar, hjälpen till konsolidering och självfinansiering på något sätt även åt de småföretagare, som till äventyrs inte kan utnyttja rätten att nedskryva varulagren eller göra avskrivningar på maskiner och inventarier.

Anser herr Nilsson i Svalöv att det verkligen är riktigt att bryta ut denna fråga, när vi har en allmän skatteberedning som har så klara direktiv om att den, innan den över huvud taget skall börja bedöma frågan om den direkta beskattningen, skall ta kontakt med företagsbeskattningsutredningen just beträffande de mindre företagens problem? Brukar det vara vanligt att något utskott eller riksdagen i en sådan situation bryter ut en liten fråga och kräver en alldeles speciell, skyndsamt utredning av den, oavsett vad den stora utredningen kommer till? Så brukar vi inte gå till väga här i riksdagen.

Utskottet understryker, att utredningens förslag bör avvaktas, och kan inte dela motionärernas uppfattning att frågan bör behandlas särskilt och i annan ordning. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt i Aspabruk påminde om vad vi många gånger hört i detta sammanhang, nämligen att varulagervärderingen och avskrivningen på

Rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond

inventarier borde vara tillräckliga för konsolideringen. Men jag sade redan i mitt första anförande, att reglerna för varulagervärdering skärptes av riksdagen för ett par veckor sedan och att exempelvis hantverkarna i stort sett inte har några inventarier att göra avskrivningar på. Vad de många gånger har är kundfordringar då de enligt gängse handelsprinciper måste stå till tjänst med vissa krediter. Där har de inga nämnvärda avskrivningsmöjligheter. Det är just för dessa grupper av företagare som en självfinansieringsfond skulle ha sin stora betydelse.

Jag vill också erinra om att i dessa många mindre företag, som går i arv från far till son, övertar sonen ofta inventarier och lager till befintligt nedskrivet värde, d. v. s. vederbörande övertar — samtidigt som han får en tillgång — också en skatteskuld. Vederbörande unge företagare inom jordbruk och handel har då inte några ytterligare möjligheter att genom nedskrivningar och amorteringar konsolidera sig. För dessa, där arvsskatten har pumpat ut stor del av det egna gamla kapitalet, skulle denna självfinansieringsfond vara av mycket stor betydelse.

Herr Brandt i Aspabruk hänvisade till investeringsfonderna. Men, herr Brandt, investeringsfonderna gäller inte för fysiska personer utan endast för juridiska personer.

Herr Brandt ställde sedan en direkt fråga till mig och sade: »Är det riktigt att göra något, när utredning pågår, och brukar det vara vanligt, att riksdagen då skriver till Kungl. Maj:t?» Ja, har man en specialutredning, som sysslar med en viss sak, är det nog vanligt att ledamöterna i utskottet säger, att man bör invänta denna utrednings resultat. Men här rör det sig om allmänna skatteberedningen, som skall syssla med ett otal frågor inom hela skattelagstiftningen. Enligt vad jag kan finna måste allmänna skatteberedningen bryta ut vissa saker och lämna fram delförslag.

Jag tror mig också minnas att finansministern i direktiven till allmänna skatteberedningen just har betonat att vissa saker kan behöva brytas ut ur utredningen. Här rör det sig om en sådan sak, som vi ifrån högerhåll anser skall brytas ut och som vi vill ha skyndsamt utredd.

Herr BRANDT i Aspabruk (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte sagt, att småföretagen har rätt till tillräcklig nedskrivning av varulager, maskiner och inventarier. Jag erinrar om vad utskottet tidigare har anfört.

Jag har inte heller med ett enda ord sagt, att småföretagen har rätt att göra avsättning till investeringsfonder; den saken borde vara klar. Jag sade att företagsbeskattningsutredningen skall överväga, om man inte kan beskatta småföretagen såsom man beskattar bolagen. I så fall, sade jag, kan småföretagen få samma rätt som bolagen att också göra avsättningar till investeringsfonder. Det är vad jag har framhållit. Vi diskuterade för inte så länge sedan investeringsfonderna och var då alldeles överens om att en dylik rätt inte fanns, men man uttalade sig för en sådan.

Det är kanske inte något mera, som jag bör tillägga i detta sammanhang. Jag vidhåller att utskottet inte i sak har diskuterat alla dessa problem, eftersom det pågår utredning, och jag vidhåller, att främsta argumentet för utskottets avslagsyrkande är att vi, som bekant, har en utredning, som förutsättningslöst sysslar med dessa ting.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Jag har redan instämt i herr Nilssons i Svalöv anförande i denna fråga, och jag ber bara att till detta instämmande få knyta följande reflexioner.

Frågan om de mindre företagens kapitalförsörjning har på senare år i olika

Rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond

sammanhang tilldragit sig regeringens och riksdagens intresse, och med tillfredsställelse har vi kunnat konstatera, att vissa åtgärder redan vidtagits och ytterligare åtgärder utlovats för att skapa förbättrade möjligheter för denna företagarkategori. Jag tror inte att det är behövt att erinra om den betydelse de hundratusentals mindre och medelstora företagen har i vårt samhälle. Detta har understrukits på olika sätt, bl. a. genom de åtgärder som vidtagits av statsmakterna. Dessa har emellertid uteslutande tagit sikte på företagets försörjning med främmande kapital, d. v. s. lånat kapital. De har däremot icke berört själva kärnproblemet, den egna kapitalbildningen och företagets ekonomiska konsolidering, vilket väl är en av de viktigaste förutsättningarna för ett företags och dess anställdas trygghet och verksamhetens fortsatta utveckling.

Genom att vi underlättar företagets egen kapitalbildning och självfinansiering kan ökade ekonomiska förutsättningar skapas för den för närvarande så angelägna utvecklingen av denna gren av vårt näringsliv och dess konkurrenskraft. Möjligheterna till egen kapitalbildning och därmed den trygghet, som såväl företagsledare som anställda så väl behöver och förvisso också förtjänar, hämmas för närvarande genom den hårda inkomstbeskattningen. Beskattningsreglerna ger ej utrymme för självfinansiering vid sådana företag som det här talas om. Framför allt gäller detta de företag, som bedrivs av fysiska personer under enskild firma. Som herr Nilsson i Svalöv redan har påpekat har dessa inte samma möjligheter som aktiebolag och ekonomiska föreningar. De saknar t. ex. rätt till skattefri avsättning till investeringsfonder och till pensionsstiftelser. Man måste fråga sig varför vi enskilda företagare och de hos oss anställda skall stå i ett sämre läge än övriga företag.

I syfte att underlätta självfinansie-

ring och kapitalbildning inom ifrågasvarande företagarkategori måste även på dessa punkter nya vägar prövas och rättsvisa skapas olika företagsformer emellan.

Utskottet uttalar »att det kunde förtjäna övervägas om berörda skattskyldiga bör inta samma ställning vid beskattning som nu». Som en tänkbar linje för en reform rekommenderar utskottet en närmare anknytning till bolagsbeskattningen och uppmanar företagsskatteutredningen att pröva möjligheterna till konsolidering och självfinansiering för olika företag. Vidare rekommenderar utskottet allmänna skatteberedningen att intressera sig för dessa spörsmål.

Vi noterar självfallet med tillfredsställelse denna positiva skrivning och dessa uppmaningar till berörda utredningar, vilka jag hoppas noga skall beakta desamma. Vi hoppas också att de skall komma med lämpliga förslag. Men med tanke på de mindre och de medelstora företagens betydelse i vårt samhälle och inte minst på den betydelse dessa kan få i samband med de nya marknaderna och med tanke på de deklarationer som gjorts från olika håll angående dessa företag, hade vi motionärer väntat oss att utskottets ledamöter helt skulle dela dessa uppfattningar och understryka detta genom att förorda den i motionen begärda skrivelserna till Kungl. Maj:t och därigenom medverka till en snabbare lösning av dessa problem.

Herr talman! Jag ber liksom herr Nilsson i Svalöv att få yrka bifall till reservation nr I).

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen I); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i

Ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser om fordonståg m. m.

anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen I) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 148 ja och 36 nej, varjämte 21 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 47, i anledning av väckt motion angående möjligheterna att omforma den allmänna varuskatten till en flexibel och konjunkturanpassad utjämningskatt.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12

Ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser om fordonståg m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av väckta motioner om ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser om fordonståg m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 278 i första kammaren av herr *Olsson, Ernst, m. fl.* samt nr 241 i andra kammaren av herr *Gustavsson* i Alvesta m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om revidering av bestämmelserna i § 54 av vägtrafikförordningen i enlighet med de i motionen framförda synpunkterna».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 278 och II: 241, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Gärda Svenson* samt herrar *Kajser, Gustavsson* i Alvesta och *Hamilton*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till förevarande motioner, I: 278 och II: 241, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt prövning av frågan om revidering av § 54 av vägtrafikförordningen i syfte att tillgodose de i motionerna framförda synpunkterna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Som framgår av föreliggande utskottsutlåtande har den fråga, som vi nu skall behandla, vid tidigare tillfällen och senast förra året varit föremål för riksdagens behandling. Representanter för samtliga fyra demokratiska partier har undertecknat årets motionspar.

Motionerna har i år remitterats inte bara till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utan också till organisationer som är direkt berörda av dessa bestämmelser, t. ex. Svenska lasttrafikbilägareförbundet och Sveriges skogsägareförbund.

Motionärerna har begärt en revidering av § 54 i vägtrafikförordningen, eftersom det tillåtna axel- och boggietrycket på grund av den begränsning

Ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser om fordonståg m. m.

som följer av bestämmelserna inte kan utnyttjas. I dessa bestämmelser meddelas särskilda föreskrifter om hur avståndet mellan en fordonskombinations första och sista axel skall förhålla sig till bruttovikten. Denna begränsning innebär, att lastkapaciteten vid en fordonskombination reduceras, och detta för i sin tur med sig en fördyring av transportererna. Motionärerna har även framhållit, att syftet med denna bestämmelse inte synes ha annat än teoretiskt värde, eftersom koncentrerade belastningar på vägbroar inte förebygges med en bestämmelse av denna typ. Detta påstående har inte motsagts av remissinstanserna, inte ens av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Bestämmelserna leder i stället till att man nu förlänger fordonskombinationen bl. a. genom längre dragstänger, och detta kan inte vara önskvärt ur trafiksäkerhetssynpunkt.

Remissinstanserna har kraftigt understrukt motionärernas begäran om översyn. I Svenska lasttrafikbilägareförbundets yttrande säges bl. a.: »SLF anser för sin del att bruttovikt/längdbestämmelsen i VTF § 54, som tillfördes VTF vid dess omarbetning 1951, nu helt kan och bör slopas. Därest så inte skulle kunna ske, bör densamma genomgripande revideras och förenklas...»

Sveriges skogsägareförbund har till sitt yttrande fogat ett uttalande från Skogsbrukets motortransportkommitté och slutar med att säga: »Enär de inskränkningar i lastförmågan för de för skogsbruket lämpligaste fordonstågen för virkestransport, som äro en följd av bestämmelserna i § 54 A, innebära ett allvarligt men för dessa transporter och enär bestämmelserna i paragrafen ändock icke helt lämnar det avsedda skyddet, tillstyrkes en revidering av vägtrafikförordningens § 54...»

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har tidigare yttrat sig i denna fråga, men i sitt yttrande i år har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i stort sett biträtt

uppfattningen att de nuvarande bestämmelserna inte är helt ändamålsenliga med hänsyn till såväl nationell som internationell trafik.

Samtliga remissinstanser anser, att de nuvarande bestämmelserna inte är tillfredsställande ur trafiksäkerhetssynpunkt. Enbart detta borde vara ett starkt vägande skäl för att en översyn snarast kommer till stånd.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har vidare i sitt yttrande sagt att bl. a. frågan om fordonstågens längd behöver utredas. Den pekar sålunda på vissa problem som den anser böra utredas, och de övriga remissinstanserna påvisar andra områden, som såväl ur driftekonomisk som trafiksäkerhetssynpunkt är otillfredsställande. Varför då inte taga upp denna fråga till utredning och låta såväl väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som övriga direkt berörda parter få göra sin stämma hörd? Detta är just vad reservanterna önskar i den till utskottsutlåtandet fogade reservationen, där vi hemställt att Kungl. Maj:t skall låta verkställa en skyndsam prövning av dessa bestämmelser.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation av fru Gärda Svenson m. fl., som är fogad till andra lagutskottets utlåtande nr 42.

I detta anförande instämde herr *Eliasson* i Sundborn (cp).

Herr **ANDERSON** i Sundsvall (fp):

Herr talman! I det motionspar, som andra lagutskottet redovisar i sitt utlåtande nr 42, trycks alldeles särskilt på angelägenheten av att man på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt skall kunna utnyttja i synnerhet lastbilarnas kapacitet vid transportererna. Det råder inom utskottet inte några delade meningar om angelägenheten av att man skall på detta sätt kunna utnyttja transportmedlen så långt det är möjligt. Inom utskottet är vi emellertid också medvetna om att vägarnas bärighet och

Andring av vägtrafikförordningens bestämmelser om fordonståg m. m.

framför allt broarnas bärighet är faktorer som i det avseendet bestämmer, vad man kan tillåta beträffande axeltryck och boggietryck.

Att frågan har mycket stor ekonomisk betydelse, inte minst för de industrier, som nyttjar de tunga transporterna, t. ex. skogsindustrien, råder som sagt inga delade meningar om inom utskottet.

Som herr Gustavsson i Alvesta anförde har denna fråga behandlats vid ett flertal riksdagar, senast i fjol. Jag vill emellertid alldeles särskilt påminna om den behandling av frågan, som ägde rum år 1956. Då skrev riksdagen till Kungl. Maj:t och påpekade angelägenheten av att man tillåte sådant axel- och boggietryck, som vägarnas och broarnas bärighet kunde medge. Den skrivelsen resulterade i att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tillskrev alla länsstyrelser och uppmanade länsstyrelserna att genom dispensförfarande lämna tillstånd till de belastningar i trafiken, som vägar och broar kunde medge. Genom vägförvaltningarnas samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens försorg skedde sedan en inventering särskilt av broarnas bärighet — det är ju broarna, i synnerhet de mindre broarna, som varit flaskhalsarna i detta avseende. Man verkställde en inventering, vilken sedan har resulterat i att man på många håll vidtagit förstärkningar av broar i syfte att öka deras bärighet och möjliggöra användning av fordon med större kapacitet.

Det har alltså skett en hel del sedan 1956 på detta område. För närvarande meddelar länsstyrelserna i mycket stor utsträckning dispens från bestämmelserna i vägtrafikförordningen. Om en väg bedömes vara tillräckligt bärig, går länsstyrelsen med på betydligt högre axel- och boggietryck än enligt minimibestämmelserna i vägtrafikförordningen. Av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens remissyttrande i år framgår att för hälften av landsbygdens allmänna väg-

nät har lämnats dispens på det sättet att man där tillämpar högre axel- och boggietryck än enligt vägtrafikförordningens minimiregel. Så är fallet beträffande inte mindre än 98,5 procent av riksvägarna och 91 procent av länsvägarna. Framför allt genom vägförvaltningarnas och länsstyrelsernas försorg sker alltså i stor utsträckning en anpassning medelst dispensförfarande till vad vägarna anses kunna bära. Vissa av industrierna, i synnerhet skogsindustrierna, har i flera fall fått generell dispens för transporter efter vissa vägar. Å andra sidan anför också väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sitt remissvar, att det alltjämt finns en del broar, som inte medger belastning i den utsträckning, som motionärerna åsyftar. Man har inte hunnit med ombyggnaden av brobeståndet, så att man kan generellt ändra bestämmelserna i vägtrafikförordningen.

Framför allt mot bakgrunden av det ganska omfattande dispensförandet, som anpassas till de lokala förhållandena, har vi inom andra lagutskottet funnit, att det för närvarande inte kan anses angeläget att bifalla motionen, i synnerhet som det alltjämt finns vägar och broar som inte skulle tåla den belastning som skulle bli en följd därav. Ett sådant bifall skulle såvitt jag förstår för övrigt inte medföra annat resultat än att länsstyrelserna, i stället för att som nu medge dispens för vägar där större belastning kan tillåtas, finge övergå till att meddela inskränkningar beträffande de transportleder, där de av motionärerna föreslagna belastningsgränserna inte kan tolereras. Vi har inom utskottet inte kunnat finna att man därmed skulle vinna så särdeles mycket i realiteten.

Av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens remissvar framgår att styrelsen har sin uppmärksamhet riktad på dessa förhållanden och jämväl den sak som herr Gustavsson i Alvesta också berörde, nämligen fordonstågens längd och de-

Ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser om fordonståg m. m.

ras anpassning till internationella förhållanden.

Då alltså väg- och vattenbyggnadsstyrelsen redan sysslar med dessa ting och har för avsikt — förmodar jag — att anpassa sina åtgärder efter faktiska förhållanden, har vi inom utskottet inte heller i år kunnat biträda motionärernas yrkanden.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) kort genmäle:

Herr talman! Av herr Andersons i Sundsvall anförande framgår att även han är av den uppfattningen att förhållandena inte är tillfredsställande utan — som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen säger — bör följas med uppmärksamhet. Reservanterna anser emellertid att också representanter för näringslivets organisationer måste komma med när dessa frågor i fortsättningen skall behandlas.

Herr Anderson talar om att länsstyrelserna genom dispensförfarande har höjt axel- och boggietrycket till 8 respektive 12 ton. Vad vi vänder oss mot är att man med de begränsningar som 54 § innebär inte har möjlighet att med fordonskombinationer utnyttja 8 tons axeltryck och 12 tons boggietryck på de vägar som annars tillåter det.

Herr HAMILTON (h):

Herr talman! Jag är angelägen om att innan denna debatt tar slut understryka att detta inte enbart är en bilfråga. De fordon som här berörs består i mycket stor utsträckning av traktorer. Framför allt är timmertransporterna över hela landet i hög grad beroende av dessa bestämmelser om axel- och boggietryck. Vad utskottets ärade talesman än säger är det inte i första hand fråga om att öka den direkta belastningen på broarna, om dessa — vilket tyvärr är riktigt — på många håll fortfarande är

svaga. Det är bara så att ekvationen 8 tons axeltryck kontra 12 tons boggietryck är principiellt felaktig och omöjlig att tillämpa. Ekvationen 8 tons axeltryck kontra 14,5 tons boggietryck medger en helt annan fördelning av lasten, utan att det i princip behöver bli fråga om en högre belastning på en känslig bro. Man kan med andra ord utnyttja fordonen på ett helt annat sätt utan att öka punktbelastningen.

Enligt vad som framgår av dagens tidningar har det genom myndigheternas försorg gjorts en utredning som visar att enaxlade släpfordon hör till de mer trafikfarliga typerna; det finns nämligen mycket besvärliga och tunga krafter i kopplingsanordningen. Det har också förekommit ett par otrevliga olyckstillbud, som visserligen har gällt tvåaxlade fordon men där problemet har varit detsamma som beträffande enaxlade fordon. Genom nuvarande boggietrycksbestämmelser blir man i praktiken tvungen att på traktorerna förlänga avståndet till den enda axeln på släpfordonet, och för varje del, varmed detta avstånd förlänges, ökas otvivelaktigt olycksfallsrisken och påfrestningarna på materialet i dessa traktorkärror och traktorer med flerfaldiga effektenheter.

Ur denna synpunkt är det ytterst önskvärt att vi får relationer mellan axel- och boggietryck vilka bättre svarar mot den moderna trafikens krav.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

Ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser om fordonståg m. m.

andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av fru Gärda Svenson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 131 ja och 70 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Jag vill erinra om att plenum torsdagen den 4 maj kl. 16.00 endast är bordläggningsplenum; de å föredragningslistan för den 4 maj såsom två gånger bordlagda upptagna ärendena kommer icke att behandlas förrän vid plenum fredagen den 5 maj.

§ 15

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 78, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1961/62 behandlade allmänna frågor,

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1961/62 i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde,

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde,

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde,

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till åtgärder för

förbättring av rekryteringen till polisväsendet m. m., och

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1961/62 till viss upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande nr 52, i anledning av väckt motion om anstånd i vissa fall med erläggande av del av automobilskatt för buss;

bankoutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner om en samordning av pågående arbete på samhällsplaneringens område;

första lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., dels en i ämnet väckt motion;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ett system för permanent skördeskadeskydd, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1961/62, såvitt angår jordbruksärenden, jämte i ämnet väckta motioner; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner om utredningar beträffande vissa ungdomsfrågor.

§ 16

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 208, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Norge om tullåttnader m. m. vid flottning i svensk-norska vattendrag.

§ 17

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.41.

In fidem

Sune K. Johansson

Torsdagen den 4 maj

Kl. 16.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmanen.

§ 1

Svar på interpellation ang. yrkesskadeförsäkringslagens tillämpning vid arbetsbyte

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Eriksson i Bäckmora har frågat om jag har för avsikt

att föreslå sådan ändring av yrkesskadeförsäkringslagen eller utfärda sådana tillämpningsföreskrifter, att arbete som utföres mot vederlag i form av arbetsbyte må hänföras till arbetstagarbegreppet enligt yrkesskadeförsäkringslagen och sålunda medföra rätt till ersättning för yrkesskada från den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen.

Herr Erikssons fråga berör invecklade problem som kan ha betydelse inte bara för yrkesskadeförsäkringen utan även för andra socialförsäkringar. Tillämpningsföreskrifter av det slag herr Eriksson tänker sig har Kungl. Maj:ts

Svar på interpellation ang. yrkesskadeförsäkringens tillämpning vid arbetsbyte

inte någon befogenhet att utfärda. I proposition nr 45 till årets riksdag har jag förklarat mig ämna tillkalla en utredning angående yrkesskadeförsäkringens framtida utformning. Spörsmål av det slag, som herr Eriksson tagit upp, torde komma att behandlas av denna utredning.

Vidare anförde

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till socialministern för det svar jag nu erhållit på min interpellation. Svaret var kort, men gav dock klart besked i den fråga jag ställt. Självfallet noterar jag med tillfredsställelse socialministerns löfte att detta viktiga spörsmål skall bli föremål för behandling i den utredning rörande yrkesskadeförsäkringens framtida utformning, som socialministern har för avsikt att tillkalla.

Arbetslagarebegreppet inom yrkesskadeförsäkringen torde på åtskilliga punkter vara ganska flytande. Arbete som utföres som arbetsbyte, synes sålunda icke alls omfattas av den nu gällande yrkesskadeförsäkringslagen med påföljd att olycksfall som inträffar under dylika arbetsförhållanden icke berättigar till ersättning från den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen. Ett dylikt undantag för visst slag av arbete och för vissa grupper människor måste betraktas som högst otillfredsställande i ett samhälle, där man ändock gjort så mycket för människornas trygghet. En arbetsdag i ett jordbruk eller i en fabrik bör i detta hänseende kunna bedömas lika, även om ersättningen i det första fallet utgår i form av arbetsbyte, vilket i allt flera fall sker inom jordbruket till följd av svårigheterna att anskaffa avlönad personal. Att då låta formella skäl utestänga visst slag av arbete från det skydd som yrkesskadeförsäkringen avser att ge, betraktar jag nära nog som en diskriminering.

Ett sådant förhållande bör kunna bedömas med användning av det civilrättsliga arbetslagarebegreppet. I dess natur ligger — såsom arbetstidsutredningen konstaterade i sitt betänkande 1957 — att arbetsavtalet mellan parterna skall vara grundläggande för bedömningen av rättsförhållandet dem emellan. En överenskommelse om arbetsbyte bör enligt min mening vara att betrakta som ett arbetsavtal, som hänför arbete vid arbetsbyte till det civilrättsliga arbetslagarebegreppet och som därmed berättigar till ersättning från den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen. Överenskommelse om arbetsbyte bör nämligen anses innebära, att parterna för arbete åt varandra betingat sig vederlag i form av arbetsbyte. Arbetsbyte får alltså närmast anses utgöra allenast en betalningsmetod. Så synes också tillämpningen ha varit i den tidigare gällande olycksfallsförsäkringslagen, men sådan är inte bedömningen nu. Av flera kända olycksfall som inträffat under arbetsbyte eller i samband med arbete med vissa sämga redskap och som sedan i ersättningshänseende blivit föremål för prövning av såväl riksförsäkringsanstalten som försäkringsrådet har vederbörande vägrats ersättning från den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen, trots att olycksfallen medfört höggradig invaliditet.

Anmärkningsvärt i detta sammanhang är att exempelvis försäkringsrådet icke ens synes vara skyldigt att motivera sina beslut, vilket inte minst för den olycksdrabbade kan ge intryck av hemlighetsmakeri.

Så allmänt förekommande som arbetsbyten numera är, inte minst inom jordbruket, kan det icke få fortgå på detta sätt, att människor som åtar sig dylikt arbete skall ställas utanför detta genom samhällets åtgärder tillkomna trygghetssystem, som yrkesskadeförsäkringen utgör. Därför måste en ändring ske. Kan denna inte ske genom lagbestämmelser inom det socialrätts-

Svar på interpellationer ang. tillämpningen av sjukförsäkringslagen m. m. på elever vid vissa yrkesutbildningsanstalter

liga arbetstagarebegreppet, så bör en tillfredsställande lösning kunna uppnås med hjälp av det civilrättsliga arbetstagarebegreppet enligt de grunder som jag tidigare varit inne på.

När socialministern nu utlovat en utredning som även skall pröva ifrågavariande spörsmål, så hoppas jag att ett sådant löfte även kommer till uttryck i utredningsdirektiven, så att inte detta rättvisekrav lämnas obeaktat.

Herr talman! Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2**Svar på interpellationer ang. tillämpningen av sjukförsäkringslagen m. m. på elever vid vissa yrkesutbildningsanstalter**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Enligt ett av riks-försäkringsanstalten utfärdat cirkulär till de allmänna sjukhusen skall elever vid s. k. inbyggda verkstadsskolor inte i denna egenskap anses som arbetstagare. Till följd härav kommer inkomst, som eleven uppbär i det praktiska arbetet som ingår i utbildningen, inte att anses som inkomst av tjänst eller över huvud som inkomst av förvärsarbete vid tillämpning av lagen om allmän sjukförsäkring. Det inkomstbortfall, som en elev får vidkännas om han är borta från arbetet på grund av sjukdom, kompenseras alltså inte av sjukpenning från den obligatoriska sjukförsäkringen.

Herr Franzén och herr Senander har i var sin interpellation berört detta förhållande.

Herr Franzén anför, att han uppmärksammat att jag — det skedde f. ö. redan i december 1960 — tillkallat en utredningsman för att inom socialde-

partementet undersöka hithörande problem. Herr Franzén frågar, om jag ämnar bedriva utredningen så skyndsamt att förslag kan föreläggas riksdagen under vårsessionen och ändrade bestämmelser träda i kraft fr. o. m. den 1 juli 1961.

Herr Senander frågar, vilka åtgärder som kan förväntas från min sida i syfte att undanröja den diskriminering av eleverna i inbyggda verkstadsskolor, som den nuvarande ordningen anses innebära.

Den ståndpunkt beträffande de inbyggda verkstadsskolornas elever, som riks-försäkringsanstaltens cirkulär i överensstämmelse med avgöranden i högsta instans ger uttryck åt, är föranledd bl. a. av vissa organisatoriska förhållanden på dessa skolors område.

Vid den undersökning, som jag låtit verkställa, har det visat sig föreligga möjligheter att ändra på de organisatoriska anordningar, som stått hindrande i vägen för att betrakta de inbyggda verkstadsskolornas elever som arbetstagare i förhållande till det företag, vid vilket de utför det yrkesarbete, som utgör ett led i deras utbildning.

Beslut om de nödvändiga organisatoriska förändringarna har nu fattats av överstyrelsen för yrkesutbildning.

Enligt vad jag erfarit avser riks-försäkringsanstalten att i anledning härav utfärda ett nytt cirkulär till sjukhusen, enligt vilket de inbyggda verkstadsskolornas elever blir att anse som arbetstagare vid tillämpning av sjukförsäkringslagen. De blir också arbetstagare enligt yrkeskadeförsäkringslagen och inom ATP. På så vis undanröjes inom kort de missförhållanden som interpellanterna påtalat.

Vidare anförde:

Herr FRANZÉN (s):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för socialdepartemen-

Svar på interpellation ang. den statliga bostadspolitikens utformning, m. m.

tet få framföra mitt tack för det positiva svaret på min interpellation.

Eftersom jag redan då jag ställde min interpellation visste att en utredning pågick om hur dessa missförhållanden skulle kunna undanröjas, ville jag endast få veta om man kunde räkna med snabb lösning av frågan. På den punkten har jag fått klart besked. Det är mycket tillfredsställande att man kommer att ge ändrade direktiv från riksförsäkringsanstalten.

Till själva sakfrågan vill jag endast göra ett par kommentarer. Jag är fullt på det klara med att det kan vara en besvärlig tolkningsfråga om dessa elever skall betraktas som skolelever eller anställda, men med tanke på att de ute på sina arbetsplatser i mycket stor utsträckning arbetar direkt i produktionen, kanske i de flesta fall enligt avtal och på ackord, synes det mig självklart att man inte skulle ha från början undantagit dem vid tillämpningen av sjukförsäkrings- och olycksfallsförsäkringslagen liksom att de borde få tillgodoräkna sig pensionspoäng för ATP. Också semesterlön, helgdagslön och andra förmåner skulle de ha gått miste om, därest försäkringsrådets tolkning hade stått sig. Detta är således ingen bagatell.

Det finns för närvarande omkring 5 000 elever i dessa inbyggda verkstadsskolor. Eleverna har förtjänster som i många fall uppgår till närmare 10 000 kronor om året. Många av dem är också gifta och har familj. Det skulle därför verka orimligt om de inte inordnades under de bestämmelser som gäller för vanliga arbetstagare.

Enligt mitt sätt att se är det en mycket bra form av undervisning som lämnas i dessa inbyggda verkstadsskolor och liknande undervisningsanstalter, och vi har därför all anledning att gå försiktigt fram. Jag vill hemställa till socialministern att han, om ändrad tillämpning av de nuvarande bestämmelserna skulle visa sig vara otillräcklig, tar initiativ till lagstiftning som

fastslår riktiga principer för dessa elevers ställning.

Jag ber än en gång att få tacka statsrådet för det positiva interpellationssvaret.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Då interpellanten, herr Senander, är sjuk, ber jag på hans vägnar få framföra ett tack till socialministern för svaret på interpellationen. Det är enligt min mening bra, att denna sak kan ordnas så snabbt och smidigt som nu tydligen kommer att ske, och att det inte behövs en mer eller mindre omfattande riksdagsbehandling för att komma till rätta med de missförhållanden som herr Senander har påtalat. Svaret ligger helt i linje med det önskemål som interpellanten uttalat.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. den statliga bostadspolitikens utformning, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustafsson i Skellefteå har i anslutning till mutaffären inom bostadsstyrelsen riktat en interpellation till mig. Herr Gustafsson önskar veta, om jag delar uppfattningen att den statliga bostadspolitikens utformning med dess — som interpellanten uttrycker saken — starka inslag av central detaljreglering har medfört att vissa befattningshavare har kommit i en utsatt ställning genom att deras handläggning av låneärenden i vissa fall har stor ekonomisk betydelse för de lånsökande. Vidare frågar interpellanten, om jag vill se till att utredningen om den bostadspolitiska organisationen blir färdig i sådan tid, att förslag kan framläggas senast för nästa års riksdag. Slutligen begärs en redogörelse för de administrativa åtgärder, som vid sidan

Svar på interpellation ang. den statliga bostadspolitikens utformning, m. m.

av organisationsutredningen har vidtagits med anledning av mutaffären.

I anledning av interpellationen vill jag erinra om att en successiv decentralisering av låne- och bidragsärenden från bostadsstyrelsen till regionala och lokala organ har ägt rum under en följd av år. Denna utveckling har påskyndats under de senaste åren, särskilt genom att beslutanderätten i ärenden angående lån till flerfamiljshus i vidgad utsträckning har överförts till länsbostadsnämnderna. Den s. k. tekniska granskning, som utföres i låneärendena, har för några år sedan börjat överföras till kommunala organ i den takt omständigheterna har gjort det möjligt.

Jämsides med att ärendesbehandlingen i allt större utsträckning har flyttats från det bostadspolitiska centralorganet till länsbostadsnämnder och kommuner har det varit en strävan att så långt möjligt övergå till schablonmetoder vid de lånetekniska beräkningar och andra uträkningar, som ingår i beredningen av ärenden. Åtgärder i nu antydd riktning, bland vilka den viktigaste är införandet av maximerade belåningsvärden, har varit ägnade att minska utrymmet för subjektiva inslag i ärendenas avgörande och medge ökad insyn i och kontroll av de bostadspolitiska organens arbete.

Av det sagda framgår att betydelsefulla ändringar i fråga om ordningen för prövning av låne- och bidragsärenden på det bostadspolitiska området samt innehållet i denna prövning sedan flera år har genomförts steg för steg. Motiven för dessa ändringar har i allt väsentligt varit andra än att försätta bostadsstyrelsens tjänstemän i mindre utsatt läge. Klart är emellertid att de genomförda ändringarna i låne- och bidragsverksamhetens administration också har medverkat till att minska utrymmet för lämplighetsprövning hos de långivande organen.

Utrymmet för subjektiva värderingar i ärendena har under åren växlat som

följd av variationer i förhållandena och i bestämmelserna för verksamheten. Även tidigare har dock detta utrymme varit tämligen hårt beskuret, främst genom förekomsten av delvis detaljerade föreskrifter beträffande långivningens handhavande. Hur bestämmelserna än utformas, måste det emellertid för detta liksom på andra liknande förvaltningsområden lämnas plats för individuella bedömningar. Överallt finns det möjlighet för den ohederlige att missbruka sin ställning. I rådhusrättens dom blev två personer dömda för tagande av muta i sin tjänst hos bostadsstyrelsen. Att affären fick en så stor omfattning beror på att antalet personer utanför den bostadspolitiska organisationen, som hade stått i brottsligt förhållande till den ene av de båda dömda, var stort.

Jag övergår så till att redogöra för de åtgärder, som har tillkommit efter att bostadsstyrelsen gjorde den polisanmälan, som ledde till uppklarandet av mutaffären. Främst bör då nämnas tillsätandet av bostadspolitiska organisationskommittén i december 1959. Kommittén har till huvuduppgift att undersöka hur de bostadspolitiska uppgifterna bör fördelas inom organisationen, att precisera länsbostadsnämndernas ställning och befogenheter närmare samt att föreslå hur den centrala organisationen bör vara utformad.

Då utredningen tillsattes gav jag uttryck åt förhoppningen att direktiven för länsbostadsnämnderna genom föreskrifter angående långivningen skulle kunna förenklas och förtydligas så, att prövningen av de enskilda låneärendena kunde begränsas till en tillämpning av enkla, allmängiltiga normer. Det var inte uteslutet, anförde jag, att tanken på en total utflyttning av alla låneärenden på länsbostadsnämnderna kunde förverkligas. Förslag till direktiv för handläggningen av låneärenden har framlagts av bostadsstyrelsen. Dessa förslag bearbetas inom organisationskommittén, och syftet är att kommitténs

Svar på interpellation ang. den statliga bostadspolitikens utformning, m. m.

betänkande skall innehålla dels förslag till låneanvisningar, dels riktlinjer för organisationen. Kommittén har utfäst sig att avge sina förslag under sommaren.

Parallellt med organisationskommitténs arbete pågår inom bostadsstyrelsen en undersökning av förhållandet mellan arbetsuppgifter och organisation. Särskild uppmärksamhet ägnas därvid åt frågan hur styrelsens centrala uppgift att tillhandagå länsbostadsnämnder och förmedlingsorgan med råd och anvisningar beträffande lån- och bidragsgivningen skall kunna lösas på bästa sätt. Resultatet av styrelsens arbete kommer att redovisas i petita eller i yttrande över bostadspolitiska organisationskommitténs betänkande. Med hänsyn till fortgången av utredningsarbetet inom organisationskommittén och styrelsen anser jag mig kunna räkna med att förslag i fråga om den bostadspolitiska organisationen kommer att föreläggas 1962 års riksdag.

Tillsättandet av organisationskommittén var påkallat av den fortgående decentraliseringen. Till åtgärder med ett mera direkt samband med mutaffären hör — förutom en omedelbar, provisorisk ändring i handläggningen av markärenden inom bostadsstyrelsen — främst att arbetet med schablonisering av metoden för att beräkna markvärdestillägg för gott bostadsläge påskyndades. Den 10 december 1959 utfärdade bostadsstyrelsen vidare anvisningar om granskning av tomtkostnad i flerfamiljshusärenden. Dessa avsåg att tillgodose behovet av enkla och entydiga regler men innebar ännu inte någon omprövning av själva grunderna för granskningen.

Under hösten 1960 övervägdes grunderna för granskning och kontroll av tomtkostnader inom bostadsstyrelsen. Den 9 januari i år gjorde styrelsen framställning till regeringen i ämnet, och den 20 januari fick styrelsen bemyndigande av regeringen att i huvudsaklig

överensstämmelse med de riktlinjer, som styrelsen hade föreslagit, meddela bestämmelser angående prövning av tomtkostnader, att tillämpas försöksvis. Nya anvisningar har styrelsen därefter utfärdat den 20 februari 1961.

De nya riktlinjerna började tillämpas den 1 april. De innebär att man i fråga om nya bostadsområden bibehåller en priskontroll avseende kostnaderna för själva marken. Höga exploateringskostnader kommer däremot inte att föranleda avslag på låneansökningar. I fråga om saneringsföretag och andra byggnadsföretag inom områden med äldre bebyggelse kommer däremot inte markkostnadernas skälighet att prövas. Ställningstagandet i lånefrågan skall i stället grundas på en bedömning av förutsättningarna att få de i huset inrymda lägenheterna för bostad, butik, kontor och annat ändamål att ge den kalkylerade hyresavkastningen. Det är i första hand de kommunala organen som får ansvaret för denna bedömning.

Vidare anförde:

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för socialdepartementet för svaret på min interpellation.

Min första fråga gällde, om statsrådet delar min uppfattning att det stora inslaget av centraldirigering i bostadspolitikens utformning innebär en stark press på de tjänstemän, som har att handlägga ärendena, och att detta kan vara en av orsakerna till vad som inträffat på detta område.

Vi har diskuterat denna fråga tidigare, nämligen i en interpellationsdebatt på hösten 1959. Jag framhöll då att vi bör sträva efter att för framtiden ge den statliga bostadspolitik en utformning, som innebär att den kan bedrivas med minsta möjliga inslag av reglering- ar och detaljdirigering. För den som

Svar på interpellation ang. den statliga bostadspolitikens utformning, m. m.

i likhet med mig inte tror på en återgång till förhållandena på bostadsmarknaden, sådana de var före kriget, utan anser att stat och kommuner även i fortsättningen kommer att ha ganska stora uppgifter att fylla när det gäller bostadsfrågan, bör det vara en angelägen sak att bostadspolitiken utformas så att generella medel användes.

De stödåtgärder som kommer att permanentas, sedan vi avvecklat vad som så att säga har med krisfrågan att göra, bör utformas så att de innebär ett minimum av regleringsförfarande och bör så långt möjligt vara generella.

När vi diskuterade detta på hösten 1959, fick jag den uppfattningen att socialministern och jag i stort sett var av samma mening på den punkten. Han framhöll då i interpellationssvaret att han räknade med att det skulle bli möjligt att förenkla gällande föreskrifter beträffande långivningen, så att man i allt väsentligt kunde slopa sådana moment i prövningen av låneansökningar som ger utrymme för subjektiva värderingar. Härigenom kan säkrare garantier mot missbruk skapas, menade socialministern. Och i en replik förklarade han att han gärna ville medverka till att vi fick schablonregler för vissa värderingar.

Vid samma tillfälle meddelade socialministern att han hade tillsatt två utredningar, den ena angående den bostadspolitiska organisationen och den andra för att utreda och framlägga förslag rörande vissa bostadsfrågor.

Att jag på nytt fört denna fråga på tal beror på att jag i direktiven för dessa utredningar inte kan finna något bestämt uttalande av socialministern i nämnda riktning. Jag önskade nämligen ett klart besked om att bostadspolitiken bör utformas så att den i huvudsak kan bedrivas med generella medel. Det enda i den riktningen var ett uttalande i direktiven till utredningen om bostadspolitikens organisation, vari det heter att det inte är uteslutet att tanken

på en total överflyttning av alla ärenden till länsbostadsnämnderna kan förverkligas samt att direktiven till dessa bör förenklas och förtydligas så att prövningen av ärendena kan begränsas till en tillämpning av enkla allmängiltiga normer. Detta har statsrådet också åberopat i sitt svar i dag.

Det skulle även enligt min mening vara en fördel om ytterligare decentralisering till länsbostadsnämnderna kunde ske. Men detta undanröjer inte alla risker och innebär inte att vi kommer ifrån alla subjektiva värderingar.

Under den interpellationsdebatt som jag nyss omnämnt framkastade jag att det måhända kunde vara möjligt att tillämpa ett kreditgarantisystem, där bankerna skötte värderingarna. Detta skulle innebära att de inkopplade kreditinstitutet tog en del av risken. Huruvida denna utväg är framkomlig vet jag inte, men är man angelägen om att bostadspolitiken får en sådan utformning att den kan skötas med generella medel tycker jag att denna utväg i varje fall bör undersökas.

Utredningen rörande den bostadspolitiska organisationen skall emellertid inte syssla med frågan om kreditgarantisystem. På den punkten måste jag medge att direktiven är föredömligt klara. Socialministerns uttalande i den frågan lyder på följande sätt: »Det torde för närvarande inte vara möjligt att ange, när förutsättningarna för införandet av ett kreditgarantisystem på bostadsområdet kan föreligga. Frågan här om torde få prövas i annat sammanhang.»

Det har nu gått snart ett och ett halvt år sedan detta skrevs, och jag förmodar att socialministern fortfarande finner det omöjligt att ange när de nämnda förutsättningarna föreligger. Och inte heller torde det ha uppenbarat sig något sammanhang i vilket det passar att pröva frågan om kreditgarantisystem.

Jag tycker att socialministern på det hela taget har undvikit att besvara min

Svar på interpellation ang. den statliga bostadspolitikens utformning, m. m.

fråga beträffande hans inställning till ökad användning av generella medel inom bostadspolitiken.

Jag har också frågat statsrådet om han vill se till att utredningsarbetet rörande den bostadspolitiska organisationen blir färdigt i så god tid att beslut kan fattas vid 1962 års riksdag. Den frågan svarar socialministern ja på, och det är ju tillfredsställande. Men jag kan inte underlåta att säga, att jag egentligen tycker att denna utredning redan borde ha varit klar.

Socialministern framhöll under interpellationsdebatten hösten 1959, att det var angeläget att beslut fattades skyndsamt. Man måste därav dra den slutsatsen, att han menade att utredningen borde arbeta snabbt. Jag citerar ur hans yttrande: »Till sist vill jag framhålla, att jag hoppas att det skall bli möjligt att snabbt genomföra de förändringar i arbetsrutin och organisation inom den bostadspolitiska verksamheten, som är erforderliga. Detta är viktigt inte minst med hänsyn till alla dem inom bostadsorganen, som lojalt och skickligt fullgör sina uppgifter.»

Detta vill jag helhjärtat instämma i. Efter vad som hänt var det verkligen önskvärt att åtgärder vidtogs snabbt, inte minst just med hänsyn till de lojala befattningshavare inom detta verksamhetsområde, som utan eget förvållande kommit i en otrevlig situation. Jag är övertygad om att de med tillfredsställelse hälsade statsrådets uttalande, att åtgärder borde vidtas snabbt. Men jag undrar om de inte blev en smula betänksamma, när de såg hur regeringen bar sig åt för att skapa förutsättningar för att utredningen skulle kunna ske snabbt och en förändring komma inom kort tid.

Till utredningsman utsågs en landshövding. En landshövding lär ju på grund av sin befattning ha en hel del att syssla med. Den landshövding det här gällde var dessutom strängt upptagen redan tidigare med ett antal utrednings-

uppdrag, även statliga. Han var bl. a. ledamot av kreditmarknadsutredningen, som under år 1960 hade elva sammanträden. Vidare var han ordförande i den s. k. Märstadelegationen, som har till uppgift att samordna frågor rörande utbyggnaden av ett samhälle i närheten av storflygplatsen vid Halmsjön. Enligt riksdagsberättelsen har delegationen under förra året haft två plenarsammanträden och 28 utskottssammanträden.

Detta verkade i och för sig oroande, men det skulle bli ännu värre. Utredningen om den bostadspolitiska organisationen tillsattes den 11 december 1959. Redan den 15 januari 1960 utsågs samme man till ordförande för organisationskommittén för flyktingseminariet. Dess uppgift var att förbereda anordnandet av ett internationellt seminarium rörande flyktingfrågor. Det skulle ske i samarbete med Förenta Nationernas vederbörande organ redan under 1960. Här fick alltså utredningsmannen ett nytt, mycket brådskande uppdrag.

Men härmed var det inte slut. Det visade sig att man behövde tillsätta ännu en utredning, som måste vara färdig under 1960 och som alltså skulle arbeta under stor tidsnöd, nämligen försvarsutredningen. Och regeringen, som tydligen inte känner så många duktiga människor här i landet, var genast på det klara med att vår landshövding borde bli ordförande. Denna utredning tillsattes den 22 april och var färdig den 14 december samma år, alltså efter inte fullt åtta månader. Det kan ju utgöra ett exempel på att det går att få fram utredningar om invecklade spörsmål ganska snabbt, om man överger den vanliga utredningslunken. Försvarsutredningen hade 33 sammanträden på 8 månader, men antalet sammanträden ger som bekant inte en fullständig bild av ordförandens arbetsbörda.

Såvitt jag förstår måste denne man ha haft åtminstone ett hundratal sammanträden med statliga utredningar under 1960. För att vara riktigt säker på

Svar på interpellation ang. den statliga bostadspolitikens utformning, m. m.

att han skulle ha full sysselsättning gav regeringen honom dessutom ett mycket besvärligt förlikningsmannaupdrag, som under en tid tog mycket tid i anspråk.

Det minsta man kan säga om detta är, att om socialministern verkligen menade allvar med att han var intresserad av en snabb utredning om bostadspolitikens organisation, särskilt med hänsyn till vad som hänt i bostadsstyrelsen och till de lojala befattningshavarna så är socialministerns och regeringens sätt att skapa förutsättningar för att detta skulle bli fallet minst sagt besynnerliga. Jag måste verkligen fråga: Skulle ni ha kunnat ge den här mannen några fler uppdrag, om avsikten varit att förhindra att utredningen skulle ske snabbt?

Jag frågade också statsrådet, om han ville ge riksdagen en redogörelse för de administrativa åtgärder, som vidtagits oberoende av den pågående utredningen med anledning av den uppdagade mutaffären. När en sådan situation uppstår, ligger det nära till hands att tillsätta utredningar, men det ligger väl också nära till hands att fråga sig om några åtgärder kan vidtas snabbt, provisoriskt, för att avlägsna de värsta feilen i den organisation som har varit. Vad jag närmast syftade till var naturligtvis vad som gjorts för att ändra systemet vid markvärderingen. Socialministern säger att en omedelbar provisorisk ändring av reglerna för markvärdering vidtogs. Vad den ändringen innebär vet jag inte, men faktum är att själva grunden för granskningen inte ändrades under 1960.

Det har särskilt varit bestämmandet av tomtpriserna i saneringsområdena som vållat intresse motsättningar mellan å ena sidan byggherrar och kommuner och å andra sidan marksektionen i bostadsstyrelsen.

I denna prövning ingick bl. a. att belåningsvärdet skulle höjas på grund av att bostadens belägenhet var god — de

bostadssökande är ju i många fall villiga att betala högre hyra för en centralt belägen lägenhet än för en lägenhet i ytterområdena. Man höjde därför belåningsvärdet med ett lägestillägg, som ju var ganska omöjligt att fastställa efter rationella grunder utan måste bygga på subjektiva värderingar. Vidare skulle det göras ett tillägg för butiker och andra lokaler. Även där fanns utrymme för subjektiva värderingar.

Storleken av dessa tillägg blev avgörande inte endast för lånets storlek utan även för det tomtpris som kunde godkännas för saneringsföretag. Gick det sedan inte att förvärva tomten för detta pris blev det helt enkelt ingenting av, utan låneansökan avslogs.

Det är självfallet att byggherrar och kommuner i många fall sökte få bättre villkor för att därigenom möjliggöra företaget, som de ur olika synpunkter fann angelägna. Det blev underhandlingar, som tyvärr ofta fördes i samband med luncher och middagar, och detta är nog en bidragande orsak till vad som inträffat.

I interpellationsdebatten 1959 betecknade jag detta system som fullständigt oanvändbart. Men ingenting avgörande hände under 1960. I januari 1961 ingick bostadsstyrelsen, såsom statsrådet också påpekat i sitt svar, med en skrivelse till regeringen — såvitt jag förstår oombedd — vari styrelsen anhöll att få tillämpa nya metoder för tomtvärdering. Ett sådant medgivande fick styrelsen snabbt nog. Men jag tycker, att efter vad som hänt borde initiativ ha tagits tidigare från departementets sida för att få en annan ordning till stånd. Socialministern har tydligen haft svårt att godkänna att det system för markvärdering som tillämpats av bostadsstyrelsen varit en bidragande orsak till vad som hänt. Detta kan jag förstå, ty om det tillämpade systemet har en dryg del av skulden till det inträffade måste nog en del av ansvaret falla på departementschefen för att han inte ändrat

Svar på interpellation ang. den statliga bostadspolitikens utformning, m. m.

systemet. Departementet har ju ändå vetat hur tomtvärderingarna gått till, och att förfarandet utsatte de inblandade parterna för påfrestningar var sannerligen inte svårt att räkna ut.

Herr talman! Låt mig sammanfatta mina intryck av svaret.

Först och främst tycks socialministern, som jag sade, inte gärna vilja medge att det system jag kritiserat haft en betydande del av skulden till vad som hänt. Vidare är det anmärkningsvärt att socialministern förklarar att utredningen brådskar men ändå inte ser till att den man som utses till ordförande — och som säkerligen är väl kvalificerad — inte belastas med så många uppdrag att utredningen om den bostadspolitiska organisationen blir försenad. Slutligen kan jag absolut inte finna att socialministern har visat någon brådskas att få systemet för markvärdering ersatt med något annat. Mutaffären uppdagades 1959, men först i april 1961 började ett nytt system tillämpas. Jag vill gärna säga, att såvitt jag förstår innebär det nya systemet en väsentlig förbättring, inte bara därför att det i hög grad minskar den subjektiva värderingen utan också därför att det undanröjer vad jag tidigare i en interpellation påtalat, nämligen att systemet med markvärdering i vissa fall förhindrat önskvärd ombyggnad av städernas centrala delar. Jag är alltså tillfredsställd med att denna ändring kommit till stånd, men jag beklagar att den inte gjorts tidigare.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Herr Gustafsson i Skellefteå och jag är, såsom framgick av hans citat från den debatt vi hade 1959, överens om att detaljregleringar såvitt möjligt bör undvikas. Jag har också i hela min verksamhet visat prov på att jag vill undvika detaljregleringar och anser att i stället generella medel skall användas även när det gäller bostads-

politikens utformning. Som herr Gustafsson nyss påpekade har jag medverkat härtill genom att jag anslutit mig till det förslag om schablonregler för markvärdering som nu används av bostadsstyrelsen.

Det kan ligga något i påpekandet att detta nya system borde ha införts tidigare. Men vi har ju brottats med dessa ting under åtskilliga år, och det har varit svårt att komma fram till en ordning som ur alla synpunkter är tillfredsställande. När vi slutligen fick ett förslag, som enligt mitt förmenande ger mindre möjligheter till de subjektiva värderingar herr Gustafsson påtalade, handlade regeringen snabbt och bostadsstyrelsen fick uppdraget att tillämpa det nya systemet, som emellertid inte fått praktisk tillämpning förrän den 1 april i år. Men jag tror att herr Gustafsson, som själv har vissa erfarenheter på dessa områden, är fullt medveten om svårigheterna att skapa ett enkelt system som omöjliggör eller i varje fall försvårar subjektiva värderingar och som kan användas på ett enkelt och entydigt sätt.

Herr Gustafsson anser inte formuleringen av direktiven för de utredningar som tillsatts vara tillfredsställande.

Nu vill jag understryka att en decentralisering inte undanröjer alla risker. Vi kan inte med allmänna bestämmelser och direktiv undanröja risken för att en eller annan tjänsteman inte är hederlig. Det är ju inte så att vi utdömer det privata näringslivet som sådant, därför att det där finns någon tjänsteman som inte är ärlig. Vi betraktar detta som undantag. Jag är också medveten om att det är undantag inom svensk förvaltning att man påträffar en tjänsteman som är ohederlig. Det är kanske till och med så att vi — både herr Gustafsson i Skellefteå och jag — ställer särskilt höga krav på de i statens tjänst anställda. I det avseendet är vi mera omutliga än man är inom det privata näringslivet, och det gör att ett mutåtal väcker stor uppmärksam-

Svar på interpellation ang. den statliga bostadspolitikens utformning, m. m.

het, trots att i detta fall endast två tjänstemän blivit dömda. Den omständigheten att det var så många inom den privata sektorn av näringslivet, som hade ett brottsligt förhållande till en av dessa tjänstemän, gjorde att saken fick det uppseendeväckande omfång som nu blev fallet.

Jag tror inte heller att införande av ett kreditgarantisystem skulle undanröja subjektiva bedömningar av markvärden. Jag har som herr Gustafsson vet varit intresserad av att ett sådant system införs, men jag har, som jag påpekat tidigare, inte ansett att vi varit mogna därför. Den promemoria, som utarbetades av socialdepartementet och som visade mitt positiva intresse, mötte inget gensvar från kreditanstalterna här i landet. Jag kan hänvisa till Bankförningens uttalande i anledning av promemorian. Jag kan också hänvisa till de överläggningar, som jag hade med Sparbanksföreningen, då jag ville ta ett första steg mot införande av kreditgarantisystemet när det gäller småhusbyggande. Men inte heller där lyckades jag få till stånd en överenskommelse. Eftersom varken herr Gustafsson eller jag vill riskera bostadsbyggandet genom att tillgripa alltför snabba och drastiska åtgärder på denna väg utan att ha garantier för att bostadsbyggandet som sådant inte minskas eller skadas, har vi varit återhållsamma när det gällt att ta ett avgörande steg. Eftersom jag inte fann några tecken från kreditanstalternas sida på något större intresse för denna sak när jag gjorde försöket inom departementet, har vi skjutit på denna fråga, och det har nog funnits fullgoda skäl för försiktighet i detta avseende.

Herr Gustafsson anser vidare, att åtskilligt skulle tyda på att jag inte vore intresserad av att få fram snabba resultat av de utredningar om den bostadspolitiska organisationen, som jag tillsatt. Ett bevis för sin uppfattning anser han vara att utredningsmannen

fått så många andra uppdrag av regeringen. Herr Gustafsson förnekar inte att utredningsmannen är väl skickad för det uppdrag han erhållit. Detta var också för mig avgörande. Jag ansåg att den utredningsman det här var fråga om, genom sin administrativa erfarenhet från sin verksamhet i finansdepartementet och genom sina erfarenheter som landshövding, då han överflyttades från den centrala administrationen till den lokala, var utomordentligt väl skickad för detta uppdrag. Jag skall vidare göra det erkännandet att all min erfarenhet sade mig, att det inte skulle bli så lätt att få en man med de erforderliga kvalifikationerna som ville åtaga sig uppgiften. Jag medger att han sedan fått åtskilliga andra uppdrag. Jag kan emellertid upplysa herr Gustafsson om att det är väldigt svårt att skaffa utredningsmän till alla de utredningar som riksdagen beställer. Vi får många gånger leta efter dem, och det händer att de människor vi vänder oss till inte vill åtaga sig med hänsyn till det myckna arbete som är förenat därmed. Jag kan också försäkra herr Gustafsson, att om han vill vara regeringen behjälplig att skaffa fram de duktiga karlar, som behövs för alla de utredningar som riksdagen begär av regeringen, så skall jag gärna ta emot goda råd. Men för oss båda är det nog klokt, att vi väntar med att uttala oss om resultatet, till dess utredningarnas förslag föreligger. Då får vi en mera hållfast grund för vår bedömning.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Jag har inte kritiserat socialministern för att han utsåg landshövding Westerlind till utredningsman. Det tyckte jag var ett gott val. Men jag har kritiserat regeringen och även socialministern för att man sedan gav honom en rad andra arbetskrävande uppgifter, som måste medföra risk för att denna utredning blev försenad. Nu säger socialministern att det är svårt

Svar på interpellation ang. den statliga bostadspolitikens utformning, m. m.

att få några andra utredningsmän. Vi får då hoppas att landshövding Westerlind får ha god hälsa, ty annars skulle det svenska utredningsväsendet råka i misär, om vi får tro socialministern.

Socialministern säger att regeringen handlade snabbt, när den fick skrivelserna från bostadsstyrelsen den 9 januari och redan den 20 januari var färdig att ge den tillstånd att lägga om systemet för markvärdering. Om detta har jag inte sagt någonting. Men det skulle vara intressant om socialministern ville redogöra för vad han själv tog för initiativ före den 9 januari 1961. Det hade dock gått över ett år sedan mutskandalen uppdagades, och jag tycker nog att det borde vara angeläget inte minst för socialministern att försöka göra någonting för att ändra de förhållanden, som uppenbarligen i stor utsträckning låg till grund för vad som hände.

Sedan säger socialministern att det ändå bara var två tjänstemän som blev åtalade och att det var det förhållandet att så många på den andra sidan var inblandade som gjorde att det blev en så stor sak. Men vi är väl överens om att detta lyckligtvis är undantag. Det är väl också framför allt det som gjort att saken väckt så stor uppmärksamhet. Det skall vi vara tacksamma för. Det hör alltså till undantagen att vi i statsförvaltningen råkar få en människa som handlar på detta sätt. Men nu var det två. Om man får två undantag i samma verk samtidigt så blir man genast betänksam. Och om det är två inom ett så litet område som marksektionen — jag undrar om det fanns så många fler som över huvud taget befann sig i utsatt ställning — då måste man nog fråga sig om det ändå inte är något fel i själva systemet. Det ligger nära till hands. Vad man då först bör inrikta sig på är att vidta snabba ändringsåtgärder.

Socialministern var också inne på kreditgarantisystemet. Han sade att han

var intresserad av det. Det har jag hört från honom många gånger. Men enligt socialministerns skrivning i statsverkspropositionen skall vi invänta bostadsutredningens förslag innan kreditgarantisystemet utreds. Jag tror att det är alldeles överflödigt att invänta bostadsutredningen, såvida inte socialministern tror att den kommer med förslag som innebär att staten skall sluta intressera sig för bostadslånegivningen. I så fall har vi ingen anledning att införa något kreditgarantisystem. Tror man däremot att staten i fortsättningen skall intressera sig för bostadslånegivningen, antingen direkt eller genom ett kreditgarantisystem, så behöver man inte vänta på utredningen för att vidta de åtgärder som behövs för att det skall vara färdigt att tillämpa. Kreditgarantisystemet är väl egentligen inte en utredningsfråga, ty så märkvärdigt är det inte, utan snarast en fråga om underhandling med kreditinstituten för att skaffa garantier för att bostadssektorn får det kapital den behöver även om vi anlitar ett kreditgarantisystem. Det är vi tydligen i stort sett eniga om, men då är det inte en utrednings sak utan en underhandlingsfråga.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Jag vill inte fördjupa mig i någon diskussion med herr Gustafsson om risken för oärlighet inom den ena eller den andra statliga styrelsen eller det ena eller andra verket, ty jag tror inte att man skall dra slutsatser så lättvindigt som herr Gustafsson gör: därför att det uppdagas att det finns en tjänsteman som inte är fullt hederlig, så skulle detta vara ett resultat av systemet. I min ungdom fanns det de som försökte lära mig att därför att det fanns brottslingar i samhället, så var detta ett bevis för att kapitalistiska systemet var genomruttet och att detta borde vara anledning för oss att omskapa systemet. Nu är herr Gustafsson

Svar på interpellation ang. säkerhetsföreskrifterna i samband med sprängämnestillverkning

inne på ungefär samma argumentation. Jag var inte opåverkad av den sortens synpunkter när jag var ung och grön. Jag drar inte så enkla slutsatser numera. Jag tycker inte att herr Gustafsson vid mogen ålder i sin iver att försöka komma åt statliga verk och institutioner skall göra det nu.

Beträffande kreditgarantisystemet är jag överens med herr Gustafsson om att vad det gäller i framtiden är kapitaltillgången för bostadsbyggandet. Det är en viktig angelägenhet. Herr Wedén och jag hade för någon vecka sedan anledning att säga några ord om den saken. Jag är också överens med herr Gustafsson om att frågan om kreditgarantisystemet kan vara en förhandlingsfråga. Jag inlät mig faktiskt på förhandlingar med vissa av kreditanstalterna i samband med att vi utarbetade promemorian inom socialdepartementet, men jag vann inget gensvar. Då är frågan — det är också en bedömningsfråga — hur länge man skall vänta innan man gör en ny attack och ett nytt försök.

Jag är som jag sade medveten om att kapitaltillgången är ett problem för bostadsbyggandet. Men jag framhärdar i vad jag sade i debatten då, att en balanserad budget underlättar kapitaltillgången även för bostadsbyggandet, och jag gör vidare gällande att tillkomsten av ATP-fonderna kommer att få vida större betydelse i det avseendet än vad herrarna kanske i dag föreställer sig. Det är den korta kommentar jag vill göra till vad herr Gustafsson senast yttrade.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4**Svar på interpellation ang. säkerhetsföreskrifterna i samband med sprängämnestillverkning**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har fröken Andersson i Strängnäs med anledning av explosionsolyckan vid Åkers krutbruk den 2 mars i år frågat mig:

för det första, om jag anser de nu gällande såväl generella som vid Åkers krutbruk lokalt tillämpade säkerhetsföreskrifterna i samband med sprängämnestillverkning och experimentarbete inom detta verksamhetsområde vara tillfyllest,

för det andra, om jag — därest så icke är fallet — är beredd att föranstalta om en omarbetning av föreskrifterna samt

för det tredje, om jag — därest de gällande föreskrifterna i sig själva är tillfyllest men inte blivit till fullo tillämpade — är beredd att medverka till att fullgod säkerhet åstadkommes för att de helt och fullt tillämpas i framtiden.

Vid nämnda olycka dödades en person och skadades flera. Olyckan inträffade under valsning av en mindre kvantitet krut av ett slag, som icke tidigare tillverkats enligt industriella metoder vid krutbruket. I experimentellt syfte hade valsning av detta krut tidigare bedrivits i därför avsedd försöksanläggning för artillerikrut. Sedan erfarenheter inhämtats från Norge, där produktion i industriell skala av krutet pågick, igångsattes den 2 mars i år den valsning, varunder olyckan inträffade.

Efter olyckan igångsatte sprängämnesinspektionen och landsfogden i Södermanlands län utredningar angående det inträffade. Dessa är ännu icke avslutade, bland annat på grund av pågående specialundersökningar genom särskilda experter av det krut, som vid olyckstillfället bearbetades, samt av det sprängda valsverket. All valsning av den kruttyp, som bearbetades vid olyckstillfället, har inställts i avvaktan på resultatet av utredningarna.

Huruvida gällande säkerhetsföreskrifter är tillfyllest och om dessa iakttagits

Interpellation ang. trötthetsfaktorns betydelse vid trafikolyckor, m. m.

i det här aktuella fallet torde komma att klarläggas under utredningarna. Det är således, innan dessa avslutats, icke möjligt att uttala sig i berörda frågor. Enligt vad jag inhämtat torde utredningarna sannolikt icke bli slutförda under riksdagens vårsession. Jag har därför velat anmäla det nu anförda, innan sessionen avslutas.

Vidare anförde

Fröken ANDERSSON i Strängnäs (s):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få uttala ett tack för svaret på min interpellation.

Då utredningarna i berörda fall ännu inte är avslutade, tar jag mig friheten att med stöd av tidigare gjord utredning i likartat fall på annan ort göra några personliga reflexioner.

Det har vid denna tidigare utredning påpekats, att det föreligger ett klart behov av vissa elementära säkerhetsföreskrifter utöver dem, som finns utfärdade, och att säkerhetsbestämmelser särskilt synes erforderliga då det gäller experiment och experimentlokaler- nas placering. Med detta, herr talman, vill jag inte ha sagt, att den nu pågående utredningen kommer att bestyrka detta.

Den snabba utveckling, som sker inom teknikens alla områden och kanske inte minst beträffande sprängämnestillverkningen, gör att det är av största vikt att säkerhetsföreskrifterna följer med i denna utveckling och anpassas efter densamma för att kunna utgöra en betryggande garanti för de anställda mot olycksfall och ohälsa — även faran för ohälsa är efter vad jag erfarit betydande.

Enligt vad som kan utläsas ur den kungl. förordningen om explosiva varor ankommer det på den av länsstyrelsen godkända föreståndaren att inom ramen av förordningens stadganden och med iakttagande av i övrigt gällande be-

stämmelser för verksamheten på egen hand avgöra, vilka säkerhetsåtgärder som bör vidtas i ett visst fall. Då det alltid vid en varas tillverkning kommer ekonomiska aspekter med i bilden, vore det enligt mitt förmenande önskvärt att det inom företagen fanns en för säkerhetstjänsten anställd person, som oberoende av ekonomiska synpunkter svarade för säkerhetsbestämmelsernas tillämpning och efterlevnad.

Herr talman! Jag förväntar att försvarsministern, sedan utredningen är avslutad, med all kraft medverkar till att vidta de åtgärder, som kan erfordras för att skapa säkerhet och trygghet mot de allvarliga risker, som är förenade med de arbetsuppgifter vilka utföres av här berörda anställda.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 78—88, bevillningsutskottets betänkande nr 52, bankoutskottets utlåtande nr 20, första lagutskottets utlåtande nr 34, jordbruksutskottets utlåtanden nr 22 och 27 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23.

§ 6

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** yttrade:

Jag hemställer, att allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23 måtte uppföras närmast efter statsutskottets utlåtande nr 88 bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 7

Interpellation ang. trötthetsfaktorns betydelse vid trafikolyckor, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **EKSTRÖM** i Iggesund (s), som yttrade:

Interpellation ang. trötthetsfaktorns betydelse vid trafikolyckor, m. m.

Herr talman! År 1938 framlade 1936 års trafikutredning sitt betänkande med förslag angående den yrkesmässiga biltrafiken m. m. och detta betänkande utgör grunden för den ännu gällande förordningen den 25 oktober 1940 angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.

Frågan har under de gångna åren varit föremål för uppmärksamhet i olika avseenden. Den starkt ökade motorismen har varit huvudanledningen till att behovet av en efter numera rådande förhållanden avpassad arbetstidsreglering för personal i den yrkesmässiga biltrafiken och för lastbilschaufförer inom handels- och industriföretag blivit alltmer framträdande. Sålunda påtalade Svenska transportarbetareförbundet i en skrivelse den 12 december 1952 till Kungl. Maj:t vissa missförhållanden inom den fjärrgående lastbilstrafiken och framhöll därvid som sin mening, att man med hänsyn till både trafiksäkerheten och arbetarskyddet borde skärpa de följder som uppstår vid ett överträdande av gällande lagbestämmelser.

År 1954 framlade arbetstidsutredningen sitt betänkande V, innehållande förslag till ny arbetstidslagstiftning och partiell arbetstidsförkortning. I betänkandet framfördes den uppfattningen, att biltrafiken borde läggas under den nya arbetstidslagen, medan däremot de särskilda i den förut nämnda yrkestrafikförordningen intagna bestämmelserna om förares arbets- och vilotid icke blev föremål för utredningens behandling. Orsaken härtill var, att dessa problem berör icke endast personer i arbetstagarställning utan även företagarna själva. Landsorganisationen i Sverige anförde i sitt remissyttrande av den 31 januari 1955 över utredningens betänkande, att frågan om arbetstidsförkortning för trafikpersonalen inom den yrkesmässiga biltrafiken var av sådan betydelse, att den snarast borde göras till föremål för särskilt övervägande.

Den 21 juni 1957 gjorde Svenska transportarbetareförbundet en ny framställning till Kungl. Maj:t i ärendet. Man pekade denna gång på de faror som sammanhänger med att yrkestrafikförordningen kringgås genom s. k. blandat arbete på så sätt, att bilförare utför dubbelarbete antingen som chaufförer på annat håll i icke yrkesmässig trafik eller genom anställning av annan art. Man framhöll med all rätt, att en uttröttad förare utgör en minst lika stor fara i trafiken som en rattfyllerist.

I anledning av Transportarbetareförbundets förenämnda skrivelse uppdrog Kungl. Maj:t den 22 november 1957 åt statens trafiksäkerhetsråd att i samråd med andra myndigheter och organisationer efter utfört forskningsarbete i fråga om trötthetsfaktorns roll vid uppkomsten av trafikolyckor skyndsamt inkomma med förslag till åtgärder. Vidare uppdrogs år rådet att om anledning därtill ansågs föreligga upprätta förslag till helt nya eller ändrade bestämmelser i arbetstids- och vägtrafiklagstiftningen rörande körtid, arbetstid och vilotid för förare i såväl yrkesmässig som annan trafik.

Vidare har Landsorganisationen i Sverige i en skrivelse av den 15 september 1958 till Kungl. Maj:t anført, att en särskild utredning måtte tillsättas med uppdrag att åstadkomma en tillfredsställande arbetstidsreglering för hithörande trafikpersonal.

Samma yrkande ställdes i en vid 1960 års riksdag väckt motion (nr 254 i andra kammaren), vilken behandlades av andra lagutskottet. Utskottet instämde helt i de synpunkter som anförts i motionen om behovet av en översyn av lagstiftningen, vilken utskottet ansåg behäftad med brister beträffande såväl tillämpningsområde som innehåll. Med hänsyn till det partiella uppdrag statens trafiksäkerhetsråd erhållit och då utskottet vidare inhämtat, att resultatet av detta utredningsuppdrag komme att framläggas före årsskiftet 1960/61, fann

Interpellation ang. trötthetsfaktorns betydelse vid trafikolyckor, m. m.

utskottet icke skäl föreligga att tillstyrka motionärernas hemställan om en utredning. Eftersom trafiksäkerhetsrådet endast hade att behandla frågorna ur trafiksäkerhetssynpunkt men även vidare problemställningar aktualiserats i motionen, ansåg utskottet att ytterligare åtgärder kunde erfordras, men att frågan härom lämpligen borde tagas upp till övervägande, när rådets utredning föreligger. Riksdagen beslöt att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.

Med hänvisning till den här lämnade redogörelsen anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få rikta följande frågor:

Har statens trafiksäkerhetsråd slutfört och till Kungl. Maj:t redovisat sitt den 22 november 1957 erhållna uppdrag att utreda bl. a. trötthetsfaktorns betydelse vid trafikolyckor, och

har herr statsrådet för avsikt att under innevarande år föranstalta om den utredning beträffande de i denna interpellation vidrörda frågorna rörande arbetstid m. m. för personal inom den yrkesmässiga biltrafiken?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående statens stöd åt växtförädlingen, m. m., jämte i ämnet väckt motion; och

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktieföretag, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

§ 9

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts proposition och skrivelse överlämnats till kammaren:

nr 154, med förslag till lag om ändring i vattenlagen m. m., och

nr 158, angående uppskov med beslut över ett från 1960 års riksdag vilande förslag till upphävande av 31 § regeringsformen.

Nämnda proposition och skrivelse bordlades.

§ 10

Anmäldes en till herr förste vice talmannen under sammanträdet avlämnad motion nr 793, av herr *Palm m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 157, med förslag till kungörelse med särskilda bestämmelser om utförelse av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund.

Denna motion bordlades.

§ 11

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.09.

In fidem

Sune K. Johansson